

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Schwarzenberský patronát v 18. století na příkladu fary v Němčicích

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Bc. Eliška Homolková
Studijní obor: Archivnictví navazující
Ročník: třetí

2014

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 28. dubna 2014

Anotace

HOMOLKOVÁ, Eliška, *Schwarzenberský patronát v 18. století na příkladu fary v Němčicích*, diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, 2014, 140 stran + 20 stran příloh.

Předkládaná diplomová práce se zabývá patronátem rodu Schwarzenbergů v 18. století nad farou v Němčicích, jež patřila do netolického panství, a zároveň se snaží o obecnější charakteristiku schwarzenberské patronátní správy. Pro základní seznámení s předmětem studia je práce uvedena oddíly věnovanými patronátu obecně a dějinám Němčic a tamější fary. Pak již na příkladu němčické fary představuje základní oblasti uplatňování patronátních práv Schwarzenbergů nad farami na jejich panstvích. Studuje patronátní práva především z hlediska správního, všímá si i symbolické roviny patronovy autority a věnuje zvláštní pozornost analýze a interpretaci stěžejních typů písemností patronátní agendy a vzájemné komunikaci příslušných patronátních úřadů. Další kapitoly se tedy věnují založení němčické fary jako příkladu farní fundace a jejím příjmům, dále pojednávají o udělování presentací, o instalacích farářů, o účasti patronátních úředníků na kanonických visitacích a o vyřizování pozůstalostí světských duchovních. Přílohy doplňují text práce prostřednictvím edice zakládací listiny němčické fary, přehledu tamějších farářů a reprodukcí některých pramenů.

Summary

HOMOLKOVÁ, Eliška, *The patronage of the Schwarzenberg family in the 18th century on the example of the parish of Němčice*, diploma thesis, Faculty of Philosophy of the University of South Bohemia in České Budějovice, Institute of Archival Sciences, 2014, 140 pages + 20 pages supplements.

This diploma thesis deals with patronage of the Schwarzenberg family in the 18th century over the parish of Němčice, which fell into the Netolice Manor, and tries to describe the patronage administration of the Schwarzenbergs in general. For basic explanation of its topic the thesis is prefaced by chapters about the patronage in general and the history of Němčice and of the local parish. Basic spheres of the patronage of the Schwarzenberg family over parishes in their manors (on the example of the parish of Němčice) are presented after that. This thesis studies the rights of patronage primarily with respect to the administration. It also deals with the symbolic manifest of the patron's authority and focuses on the analysis and interpretation of the most important types of documents of the patronage administration and communication of the patronage offices. Next chapters deal with founding of the parish of Němčice as an example of parish foundation and with its incomes. They also analyze granting of presentations, installations of the parish priests, involvement of the patronage officers in canonical visitations and with the pendency of the estates of the deceased parish priests. The addendum supplements the text of this thesis by an edition of the founding charter of the parish of Němčice, by a table of local parish priests and by reproductions of some sources.

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému příteli za to, že mi byl během psaní diplomové práce neochvějnou oporou. Dík patří i rodičům za jejich podporu v období náročného dokončování textu. Velice si vážím též vstřícnosti mých kolegyní a kolegů z třeboňského archivu včetně pana ředitele, PhDr. Václava Rameše. Nejsrdečnější poděkování bych pak chtěla vyjádřit třem dámám, Mgr. Anně Kubíkové, PhDr. Pavle Stuchlé a vedoucí mé diplomové práce, doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc., za laskavou podporu, upřímné rady a podnětné konzultace.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Ke šlechtickému patronátu na našem území a jeho vývoji	16
3. Seznámení se studovanou lokalitou	31
3.1 Němčice v dějinném přehledu	31
3.2 Nástin dějin němčické farnosti.....	34
4. Obnovení němčické fary jako příklad fundace	42
4.1 Duchovní správa němčické farnosti před obnovením fary	42
4.2 Obnova němčické fary v letech 1722-1723	45
4.3 Hmotné zajištění němčického farního beneficium	59
5. Udělování presentací	68
6. Instalace farářů.....	81
7. Účast patronátních úředníků na kanonických visitacích.....	102
8. Vyřizování pozůstalostí světských duchovních	113
9. Závěr	126
Přehled použitých pramenů a literatury	130
Seznam zkratk	139
Seznam příloh	140

1. Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá patronátem rodu Schwarzenbergů nad farou v Němčicích v 18. století, se snahou o obecnější charakteristiku a postihnouti specifík schwarzenberské patronátní správy. Téma práce bylo oproti původnímu zadání zúženo, co se týče časového rozsahu i studovaných lokalit, a to z důvodu značného bohatství pramenů v archivních fondech schwarzenberských úřadů. Detailní studium v měřítku diplomové práce zde proto bylo možné spíše při užším tematickém zaměření.

Práce se soustředí na problematiku patronátu nad farami; péči patronů o kostely a dohledem nad kostelním jměním se proto zabývá pouze okrajově. Studuje uplatňování patronátních práv především z hlediska správního, sleduje i symbolickou rovinu patronovy autority a věnuje zvláštní pozornost analýze a interpretaci stěžejních typů písemností patronátní agendy, vzájemné komunikaci příslušných patronátních úřadů včetně ustálených postupů a formulářů. Byl brán ohled i na osoby, jež se účastnily jednání v oblasti patronátní správy němčické fary, od patrona přes jeho úředníky až po faráře.

Cílem práce je postihnout zásadní oblasti uplatňování patronátní správy far, a to v době 18. století a v prostoru schwarzenberského patronátu na příkladu jedné venkovské fary, sídlící v Němčicích na někdejší netolickém panství v jižních Čechách. Většina studovaných témat skýtá konfrontaci patrona s církevními úřady, protože byla nutná jejich spolupráce. Rozpory v představách a stanoviscích obou stran se většinou odrazily v rovině normativní, a tak je zajímavé sledovat, jak je obě strany řešily, ať již obecně nebo v konkrétních situacích spojených s farou v Němčicích.

Časové ohraničení studia není zakotveno striktně v 18. století. Dolní hranice je někdy posunuta kvůli některým zásadním problémům, jež měly vliv na další události, o několik desetiletí zpět. Stěžejním mezníkem zde však je obnova němčické fary v roce 1723. Horní hranice se pohybuje v 80. letech 18. století, a to z několika důvodů. Jeden bere v úvahu hledisko správní, totiž že josefínské reformy přinesly v té době do církevní správy řadu změn, které by si zasloužily samostatné bádání. Časové rozmezí studovaného období ovlivnili také sami aktéři, tedy patroni, jimiž byl kníže Adam František ze Schwarzenbergu (1680-1732), po jeho tragické smrti jeho manželka

Eleonora Amálie (1682-1741) jako poručnice nezletilého syna Josefa Adama (1722-1782), jež vystupoval jako patron samostatně od matčina skonu až do své vlastní smrti, jež opět spadá do 80. let 18. století. A konečně byl brán zřetel i na další významné aktéry studovaných událostí, a to němčické faráře. Předmětem studia se stalo prvních deset z nich, od založení fary a nástupu P. Schnöltzera až po P. Korbíše, jež spravoval němčickou faru též v 80. letech.

Tato práce vychází především ze studia pramenů vrchnostenské úřední provenience, a to čistopisů, opisů i konceptů, psaných mnohdy nepřilíš úhlednou novogotickou kurzívou a zásadně v německém jazyce. Jedná se zejména o prameny normativní povahy, jež jsou konfrontovány se zprávami a relacemi o skutečném průběhu událostí a jednání; dále byla studována úřední korespondence, v níž vystupují představitelé patronátní správy (patron, patronátní úředníci na úrovni vrchního úřadu i správy panství), případně další osoby v patronově okolí (např. právník, dvorní komorní rada), i představitelé církevní správy (farní kněžstvo, vikáři, arcibiskupská konzistoř); využity byly i prameny charakteru evidenčního (soupisy, inventáře) či pojišťovacího (testamenty, fundační listiny, presentace). Prameny církevní provenience (psané latinsky, německy i česky) byly využity v menší míře. Kromě zmiňované korespondence, testamentů a pozůstalostních inventářů, jež vznikaly v součinnosti církevních a patronátních úřadů, byly studovány například také farní kroniky.

Pro základní seznámení s problematikou šlechtického patronátu je tato práce uvedena obecně zaměřenou kapitolou, jež byla pojata jako kompilace nejdůležitější literatury a nastiňuje vývoj šlechtického patronátu a stručně charakterizuje jednotlivé oblasti uplatňování patronátních práv. Téma šlechtického patronátu nad církevními institucemi zatím není příliš frekventované, ale existuje několik zásadních prací, jež mohou tuto problematiku dostatečně osvětlit. Jedná se například o monografii Pavla Pumpra,¹ jež se sice soustředí především na ekonomickou stránku fungování farní správy a kostelů, ale zachycuje i vzájemný vztah duchovních správců a patrona, podává bohatý přehled literatury a pramenné základny ke studiu patronátu a ukotvuje práci

¹ Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách (na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století)*, Brno 2010; Podobně TÝŽ, *Kostely farní nebo patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: Pavla Štuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008, s. 79-94.

v širokých souvislostech vývoje pobělohorské církevní a patronátní správy. Jako příklad slouží autorovi třeboňské panství na přelomu 17. a 18. století – věnuje se tedy rovněž schwarzenberskému patronátu. Této diplomové práci je ovšem bližší publikace P. Stuchlé *Prachatický vikariát*,² jež se věnuje mimo jiné patronátu Eggenbergů a Schwarzenbergů v prostoru prachaticko-netolicko-vodňanského vikariátu, do něž spadala i fara v Němčicích. Pro seznámení s patronátem zmiňovaných dvou rodů mi posloužil i článek M. Ryantové,³ jež vycházela z práce A. Podlahy *Dějiny arcidiecése pražské*.⁴ Podlahovy *Dějiny* lze využít i obecně k problematice patronátu a fungování církevní správy na území pražské arcidiecéze na konci 17. a počátku 18. století. Ve vztahu patronů a církve ovšem Podlaha poněkud stranil církvi, ještě více zaujatý proti světským patronům byl ovšem J. Schlenz,⁵ jehož práce je jinak významnou příručkou k dějinám patronátu v Čechách. Pro studium problematiky církevního patronátu jsou dále nezbytné studie Z. Hledíkové,⁶ M. Zemana⁷ a B. Zilynské.⁸ Z příruček církevního práva byla použita práce E. Rittnera,⁹ ačkoliv se zaměřuje spíše na polské prostředí. Základní informace z dějin církevní správy mi poskytla příručka *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*.¹⁰

Druhá kapitola, věnovaná dějinám Němčic a tamější fary, zasazuje tuto instituci, jež byla zvolena v předkládané diplomové práci jako příklad, do souvislostí místních dějin a přibližuje ji čtenáři v jejím historickém vývoji. Tyto texty vycházejí z mé bakalářské práce na téma pamětních knih němčické fary.¹¹ Dějiny Němčic do té doby

² Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

³ Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 - 1730)*, in: *Opera historica* 5, 1996, s. 617 – 637.

⁴ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694-1710). Část I*, Praha 1917.

⁵ Johann SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat in Böhmen. Beiträge zu seiner Geschichte und Rechtsentwicklung*, Praha 1928.

⁶ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách*, *Folia Historica Bohemica* 7, 1984, s. 43-99.

⁷ Martin ZEMAN, „*Ne kněz králi, ale král knězi poddaný a pod duchovní správu postavený jest.*“ *Vybrané otázky kněžské každodennosti v době baroka*, in: P. Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun, s. 45-56.

⁸ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines. Sbomík příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové*, Praha 1998, s. 535-548, zde s. 535-539; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 289-291.

⁹ Edward RITTNER, *Církevní právo katolické. Díl I.*, Praha 1887; TÝŽ, *Církevní právo katolické. Díl II.*, Praha 1889.

¹⁰ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007².

¹¹ Eliška HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy fary Němčice 1759-1939*, České Budějovice 2011 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity); viz také TÁŽ, *Pamětní knihy fary v Němčicích (1759-1939)*, *Zlatá stezka* 18, 2011, s. 141-174; TÁŽ, *Nejstarší farní kronika Němčic (1759-1783) a její*

nebyly dostatečně zpracovány, a proto jsem pro tuto část využívala zvláště vydané prameny, například listinář vyšebrodského kláštera od Matthiase Pangerla, vydání berní ruly a tereziánského katastru.¹² Co se týče literatury, pro středověké dějiny Němčic je nejvýznamnějším počinem studie Eduarda Maura o prvním známém vladyckém rodu, jenž Němčice vlastnil.¹³ Protože osud Němčic byl tehdy úzce spjat s nedalekými Vlhavy, lze využít i kapitolu o Vlhavech v Sedláčkově díle *Hrady, zámky a tvrze Království českého* či v publikaci Daniela Kováře *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*.¹⁴ O novověkých majitelích Němčic pojednávají především práce Josefa Forbelského, českokrumlovských archivářů Jiřího Zálohy a Anny Kubíkové, významná je též publikace *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*.¹⁵ Důkladné seznámení s dějinami rodu Schwarzenbergů poskytuje práce jejich archiváře Adolfa Bergera.¹⁶ Pro sepsání dějin němčické farnosti mi byly nepostradatelným zdrojem články netolického děkana Jana Václava Truhláře z roku 1887 (zvláště pro 18. a 19. století),¹⁷ diplomová práce Pavla Pumpra *Hospodaření kostelů na hlubockém panství* (pro raný novověk)¹⁸ a již citovaná studie Eduarda Maura, pojednávající o rytířích z Němčic a Vhlav a jejich vztahu k farnímu kléru ve středověku. Významným zdrojem mi byl též Trajerův popis Českobudějovické diecéze, jejíž farnosti jsou zde jednotlivě popsány.¹⁹ O nejnovějších dějinách němčického

výpovědní hodnota pro dějiny kostela a farnosti, in: Historie 2011. Sborník prací ze XVII. celostátní studentské vědecké konference konané 29. a 30. března 2012 v Opavě, Opava 2012, s. 107-134.

¹² Josef EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl I*, Praha 1870; TÝŽ (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl II*, Praha 1872; Matthias PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt in Böhmen*, Wien 1865; Antonín HAAS (ed.), *Berní rula. Svazek 27, Kraj prácheňský. I. díl*, Praha 1954; Aleš CHALUPA (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 1, Rustikál (kraje A-Ch)*, Praha 1964; TÝŽ (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K-Ž, sumár a rejstřík)*, Praha 1966.

¹³ Eduard MAUR, *Rytíři z Němčic a Vhlav: nepotismus, mnohoobročnictví a mecenát jihočeské drobné šlechty*, Tábořský archiv 12, 2003-2004, s. 61-75.

¹⁴ SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý (Písecko)*, Praha 1890, s. 176-178; Daniel KOVÁŘ, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011, s. 322-325.

¹⁵ Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006; Jiří ZÁLOHA, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*, Hluboká nad Vltavou 1991; TÝŽ, *Přehled vývoje eggenberské državy v jižních Čechách*, Jihočeský sborník historický 27, 1958, s. 27-29; Anna KUBÍKOVÁ, *Eggenberkové v Českém Krumlově*, in: Českokrumlovsko 1620-1850, Český Krumlov 2003, s. 9-22; Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

¹⁶ Adolf BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.

¹⁷ Jan Václav TRUHLÁŘ, *Farní kostel v Němčicích*, Method 13, 1887, s. 110-113, 126-128, 136-139; TÝŽ, *Kostely a kaple na osadě netolické*, Method 13, 1887, s. 1-2, 13-22, 30-33.

¹⁸ Pavel PUMPR, *Hospodaření kostelů na hlubockém panství ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století* (= diplomová práce Masarykovy univerzity v Brně), Brno 2001.

¹⁹ Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862, s. 152-157.

beneficia se lze informovat v katalozích Českobudějovické diecéze,²⁰ jež ovšem existují i pro starší období. Nejvýznamnějším pramenem pro psaní této části byly pamětní knihy němčické fary, uložené ve Státním okresním archivu Prachatice.²¹ Při sestavování dějin farnosti jsem se opřela také o vydané prameny, a to o edice konfirmačních a erekčních knih či zповědních seznamů.²² K nastínění vývoje budovy a zařízení farního kostela v Němčicích mi kromě pamětních knih posloužily soupisy památek²³ a článek J. V. Truhláře.²⁴

Následující kapitoly se již věnují jednotlivým okruhům patronátních práv, která uplatňoval rod knížat ze Schwarzenbergu, a to právě na příkladu němčické fary v období od dvacátých do osmdesátých let 18. století. Tato část je těžištěm práce a vychází ze studia celé řady pramenů, týkajících se nejen fary v Němčicích, ale i obecně schwarzenberského patronátu v 18. století.

Jako příhodný příklad schwarzenberské péče o farní síť může sloužit obnovení fary v Němčicích v letech 1722-1723, čemuž se již okrajově věnovala Pavla Stuchlá.²⁵ K této problematice byla vyčleněna samostatná kapitola, jejímž cílem je seznámit s úředním jednáním ohledně vzniku konkrétní farní fundace, s jejím zlistiněním a následným fungováním v souvislosti s hmotným zajištěním. Výklad je však pojat širěji se snahou objasnit situaci němčické farnosti před obnovením farního úřadu a nastínit příčiny a okolnosti, jež k této fundaci směřovaly. Co se týče samotného procesu, jenž byl završen vydáním erekčního instrumentu němčické fary, byla věnována pozornost vzájemné korespondenci na úrovni patronátních úřadů, tedy patrona samého,

²⁰ Například Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, České Budějovice 1981; Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1997. Proměnná část*, České Budějovice 1997.

²¹ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, inv. č. 2, sign. II-1, kniha č. 1. Listy starší pamětní knihy jsou založeny ve svazku té mladší.

²² Klement BOROVIČ – Antonín PODLAHA (edd.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. I-VI*, Praha 1873-1927; František Antonín TINGL – Josef EMLER (edd.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim I-X*, Praha 1867-1889; Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensis per archidioecesim. Liber septimus (ab anno 1410 usque ad annum 1419)*, Praha 1886; Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zповědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. V. Bechyňsko*, Praha 1928; TÝŽ (ed.), *Zповědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. VIII. Prachensko*, Praha 1931.

²³ František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Prachatickém*, Praha 1913, s. 137-152; Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech. 2, K-O*, Praha 1978, s. 461-462.

²⁴ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*.

²⁵ Pavla STUHLÁ, *P. Václav Gruber (1668 - 1722), zakladatel prvního kaplanství v Netolicích*, Vodňany a Vodňansko 6, 2004, s. 135-170.

jeho právníka, vrchního hejtmána schwarzenberských panství a hejtmána netolického panství. Spisy k této problematice jsou uloženy v archivních fondech příslušných vrchnostenských úřadů ve zvláštních složkách.²⁶ Součástí výkladu je i rozbor a interpretace zmiňované zakládací listiny²⁷ a srovnání jejích ustanovení se skutečným stavem příjmů němčického benefícia. Této problematice se obecněji věnovali ve svých vynikajících pracích již P. Stuchlá a P. Pumpr.²⁸ Není opominuta ani stavba fary, kterou patron organizačně zajistil a významně na ni přispěl.²⁹

Další kapitola pojednává o tom, jak schwarzenberští patroni uplatňovali své právo presentace, a to s využitím příkladu němčických farářů. Nejprve se zabývá otázkou, jak Schwarzenbergové vybírali kandidáty na udělení benefícia, a zdůrazňuje význam tzv. personálních tabel duchovních, jež vznikaly na schwarzenberském patronátě od roku 1733. Tomuto typu písemného pramene se již věnovala P. Stuchlá;³⁰ k dalšímu studiu této tematiky poslouží samotné personální tabely, jejich podklady a příslušné instrukce, uložené jak ve velkostatkových fondech, tak ve fondech centrálních schwarzenberských úřadů.³¹ O kritériích výběru vhodných uchazečů o udělení presentace se lze kromě citovaných zásadních prací P. Stuchlé a P. Pumpra informovat například v článku Z. Kokoškové a M. Ryantové.³² V textu není opominuto ani udělování tzv. stolního titulu svěcení, čímž se v souvislosti se schwarzenberským patronátem zabývala též P. Stuchlá a o čemž svědčí prameny z fondu Schwarzenberské ústřední kanceláře.³³ Jádrem této kapitoly je pojednání o žádostech duchovních

²⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A III K alfa 1 a/7; TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a.

²⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49.

²⁸ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 55-102; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 176-288.

²⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 2 a/4; TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4b; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52a.

³⁰ P. STUHLÁ, *Personální tabely duchovních z panství Netolice, Prachatice – Volary, Protivín a Vimperk pro léta 1733 až 1770*, Muzejní a vlastivědná práce 40 (= Časopis Společnosti přátel starožitností 110), 2002, č. 4, s. 213-224.

³¹ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 26; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – spisy, sign. II A 3 P 28-30; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 5, fasc. I.

³² Zdeňka KOKOŠKOVÁ – Marie RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru v druhé polovině 17. a v prvních desetiletích 18. století*, in: Pražské arcibiskupství 1344-1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi, Praha 1994, s. 150-163.

³³ P. STUHLÁ, *Personální tabely*, s. 217, 218; TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 108-109; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

o udělení prebend a o vydávání presentací schwarzenberským patronem, a to opět s pomocí příkladů souvisejících s německou farou. Tyto písemnosti byly studovány zejména ve fondech schwarzenberských ústředních úřadů, jež měly evidenci žádostí, rozhodovací proces a udělování presentací na starosti.³⁴

Po udělení beneficium a příchodu na faru čekala faráře slavnostní instalace. Další oddíl se tedy věnuje instalacím německých farářů v souvislosti s instrukcemi vydanými Eggenbergem i Schwarzenbergem. Prostřednictvím popisu průběhu instalací jednotlivých německých farářů je v této kapitole učiněn pokus o postihnoutí vývoje instalačního rituálu v závislosti na vrchnostenských normách, je zdůrazněna role jednotlivců, zejména patronátních úředníků, i symbolického vyjadřování autority patrona, o čemž výmluvně svědčí zejména spory o přednost. Pro tento text byl využit kromě již citované základní literatury³⁵ také článek P. Stuchlé, pojednávající o instalacích na vimperském panství³⁶ a nabízející také zajímavé srovnání se studovanými instalacemi. Nejdůležitějším zdrojem informací však byly opět prameny patronátní proveniencí, a to instrukce,³⁷ žádosti farářů o instalace, relace patronátních komisařů o průběhu instalací a související korespondence.³⁸

Ke studiu účasti schwarzenberských patronátních úředníků na kanonických visitacích byly použity opět prameny vzniklé z činnosti schwarzenberských patronátních úřadů. I zde se jedná především o instrukce, korespondenci a relace vrchnostenských úředníků.³⁹ Co se týče literatury, tentokrát poskytla potřebný základ

³⁴ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b; TAMTĚŽ, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 13-23; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, III K alfa 27.

³⁵ A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 441-450; M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 622-625; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110-111; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 179-184.

³⁶ P. STUHLÁ, *Instalace farářů na panství Vimperk v 18. století*, Zlatá stezka 5, 1998, s. 249-264.

³⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1; TAMTĚŽ, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 1.

³⁸ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 24-26; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a.

³⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. A 3 K alfa 10; TAMTĚŽ, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 10; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 5-8; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6.

podkapitola z mnohokrát citované publikace P. Stuchlé *Prachatický vikariát*.⁴⁰ Cílem tohoto oddílu diplomové práce je pojednat o instrukcích a pokynech, podle nichž se na schwarzenberském patronátu měli chovat vrchnostenští úředníci při kanonických visitacích, věnovat se visitacím, jež probíhaly v Němčicích, nastínit tehdy obvyklé úřední postupy a charakterizovat pohled patrona a jeho úředníků na tuto problematiku.

Poslední kapitola se zabývá vyřizováním pozůstalostí světských duchovních, kde byla nutná aktivní spolupráce patronátních úředníků se zástupci církve. Této tematice se věnovala z hlediska církevních norem M. Ryantová,⁴¹ přičemž příslušné pasáže některých nařízení najdeme v plném znění v Podlahových *Dějínách arcidiecése pražské*.⁴² Tato kapitola studuje schwarzenberské vrchnostenské instrukce, jež stanovily postup při vyřizování pozůstalostí zdejšího patronátního duchovenstva,⁴³ a zabývá se pozůstalostním řízením po úmrtí dvou němčických farářů, P. Václava Bauera (zemřel roku 1728) a P. Jakuba Volavky (zemřel roku 1748), a to za využití pozůstalostních spisů, uložených ve fondu schwarzenberského vrchního úřadu.⁴⁴

Je třeba dodat, že vynikající příručkou pro studium schwarzenberské vrchnostenské správy a její písemné agendy jsou dva svazky průvodce po archivních fondech Státního oblastního archivu v Třeboni.⁴⁵

V závěru jsou shrnuty výsledky bádání včetně pokusu o obecnější charakteristiku schwarzenberského patronátu v 18. století a jsou naznačeny další cesty, jimiž by bylo možné se v rámci studované problematiky ubírat. Práci doplňují přílohy, jejichž součástí je kritická edice zakládací listiny němčické fary, přehled známých duchovních správců němčické farnosti a fotografické reprodukce, zachycující

⁴⁰ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 112-116.

⁴¹ M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení procesu vyřizování pozůstalostí světských duchovních a písemností s ním spojených v 17. a první třetině 18. století*, in: *Facta probant homines. Sbomík příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové*, Praha 1998, s. 421-430; TÁŽ, *Nariadení až za hrob. Testamentární praxe a vyřizování pozůstalostí světských duchovních pražské arcidiecése v době baroka*, in: *Martin Holý – Jiří Mikulec (edd.), Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007 (= *Folia Historica Bohemica – Supplementum 1*), s. 149-162.

⁴² A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 462-469.

⁴³ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

⁴⁴ TAMTÉŽ, sign. II B 3 P 4 c.

⁴⁵ Václav HADAČ – Josef HANESCH – Vladimír HAŠEK, *Státní archiv v Třeboni. Průvodce po archivních fondech. Svazek 2*, Praha 1958; Václav HADAČ – Josef HANESCH – František NAVRÁTIL – Zdeněk ŠTREJN – Jiří ZÁLOHA, *Státní archiv v Třeboni. Průvodce po archivních fondech. Svazek 3*, Praha 1959.

zmiňovanou fundační listinu, ukázky studovaného spisového materiálu a plány na stavbu německé fary z roku 1724.

Edice zakládací listiny německé fary z roku 1723 je doplňkem třetí kapitoly, v níž je uveden její rozbor, a může posloužit jako názorný příklad fundační činnosti a patronátní diplomatické produkce Adama Františka ze Schwarzenbergu. K vytvoření poznámkového aparátu edice byly použity zvláště *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*,⁴⁶ *Ottův slovník naučný*,⁴⁷ chronologická příručka M. Bláhové,⁴⁸ k identifikaci lokalit Profousův soupis místních jmen,⁴⁹ zeměpisný rejstřík Digitálního archivu Státního oblastního archivu v Třeboni,⁵⁰ rakouský místopis,⁵¹ dále průvodce po archivních fondech Státního oblastního archivu v Třeboni⁵² a literatura věnovaná rodu Schwarzenbergů.⁵³

⁴⁶ Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993.

⁴⁷ *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909.

⁴⁸ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

⁴⁹ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I.-IV.*, Praha 1947-1957.

⁵⁰ <http://digi.ceskearchivy.cz/> (ke dni 17. 4. 2014)

⁵¹ *Allgemeines Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und ländere nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1900. Nebst vollständigem alphabetischem Namensregister*, Wien 1902.

⁵² V. HADAČ – J. HANESCH – V. HAŠEK, *Státní archiv 2*, Praha 1958.

⁵³ Např. Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936.²

2. Ke šlechtickému patronátu na našem území a jeho vývoji

Církevní patronát (*ius patronatus*) lze charakterizovat jako soubor práv a povinností náležejících osobě či instituci, která založila kostel či beneficium, nebo patronát od zakladatele převzala. Patron (též kolátor) měl především o takový kostel pečovat, spravovat kostelní jmění, hledat nové kandidáty na uprázdněná beneficia, sledovat naplňování fundací, dohlížet na hospodaření beneficiátů a případně i řešit stížnosti farníků a oznamovat přestupky kněží církevním úřadům.⁵⁴ Zejména během 18. století na něj absolutistický stát přenášel další dohlédací pravomoci. Na straně druhému příslušel zejména nárok na čestné místo při církevních slavnostech a bohoslužbách, zvláštní zmínku ve veřejných modlitbách a také zajištění pohřbu v kostele včetně církevního smutku.⁵⁵ Další práva patrona specifikovala nadační ustanovení.⁵⁶ Jako držitel patronátu mohl působit panovník, klášter, městské obce či jednotliví měšťané a v největší míře byli patrony šlechtici.⁵⁷

Vznik patronátu souvisí na našem území s utvářením farní sítě ve druhé polovině 12. století. Do té doby měly práva odpovídající farním jedině hradské kostely a v ostatních se mohly konat pouze bohoslužby. Tyto tzv. vlastnické kostely, nad nimiž měli veškeré pravomoci majitelé pozemků, na nichž byly kostely postaveny, se od druhé poloviny 12. století postupně osamostatňovaly a vytvářely farní obvody. Z vlastníka kostela se tudíž stal patron, čímž se ovšem jeho pravomoci poněkud omezily.⁵⁸ Měl dohlížet na majetek a hospodaření kostela, ale kněze již k beneficium nemohl jmenovat podle své vůle, nýbrž pouze navrhnout biskupovi vhodného kandidáta. Jedná se o právo prezentace kněží (nazývané též podací – *ius praesentandi*), nejdůležitější složku patronátních práv.⁵⁹ Sám biskup pak přidělil knězi beneficium prostřednictvím konfirmace.⁶⁰ Beneficium, též obročí či prebenda, přinášelo knězi, jenž vykonával církevní úřad (*officium*), náležitý hmotný užitek, tedy nárok na určité

⁵⁴ Edward RITTNER, *Církevní právo katolické. Díl I.*, Praha 1887, s. 277-278, 286-299, 309-310; Johann SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat in Böhmen. Beiträge zu seiner Geschichte und Rechtsentwicklung*, Praha 1928, s. 48-58.

⁵⁵ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 103.

⁵⁶ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 619-620.

⁵⁷ Z. HLEDÍKOVÁ, *Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách*, *Folia Historica Bohemica* 7, 1984, s. 43-99, zde s. 46-61.

⁵⁸ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 174; M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 618. Srov. E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 279-281.

⁵⁹ E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 302.

⁶⁰ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 177.

důchody a výnosy z majetku, jež měly zajistit jeho živobytí. Nejčastěji bylo beneficium spojeno s úřadem faráře, existovala ale i beneficia pro pomocné duchovní – kaplany, kteří byli obvyklou součástí duchovní správy v době předhusitské a znovu pak zejména od počátku 18. století.⁶¹

Vznik farní sítě umožnil nejen osamostatnění venkovských kostelů od závislosti na hradské soustavě, ale také napomohl rozvoji církevní správy. Biskup měl možnost kontrolovat duchovní ve své diecézi, a aby ji mohl lépe uplatňovat, vznikly menší územní celky církevní správy. Ke starším arcijáhensvím nyní přibyly ještě děkanáty. Mimoto postupně došlo k vývoji církevního soudnictví a dalších ústředních institucí církevní správy.⁶²

V oblasti patronátního práva se střetalo právo kanonické se soukromoprávním právem světským.⁶³ Zatímco kanonické právo v patronátních otázkách doplňovala pražská arcidiecézní synoda z roku 1605, navazující na dekrety Tridentského koncilu,⁶⁴ a následná synodální ustanovení (vycházející od 17. století jako *Patentes vernaes* a *Patentes autumnales*), na straně světských předpisů se k patronátu vyjádřilo Obnovené zřízení zemské a řada dvorských dekretů.⁶⁵ Spory v záležitostech patronátních práv a církevních desátků měl řešit od roku 1651 a také podle císařského reskriptu z roku 1669 větší zemský soud.⁶⁶

Významným mezníkem v oblasti vývoje patronátního práva je Tridentský koncil, na jehož ustanovení navázala pražská synoda roku 1605. Došlo tak k důkladnému zakotvení a upřesnění patronátní otázky v oblasti církevního práva. Od té doby již byla prakticky jedinou cestou ke vzniku patronátu fundace, jež znamenala založit a trvale hmotně zabezpečit kostel či beneficium.⁶⁷ Tridentský koncil stanovil i způsoby, jimiž může patron o tuto svou výsadu přijít.⁶⁸

⁶¹ A. PODLAHA, *Český slovník bohovědný. Díl druhý*, Praha 1916, s. 113-125, heslo „beneficium ecclesiasticum“; P. STUČHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 55.

⁶² Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 177.

⁶³ E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 286.

⁶⁴ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 241-247.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 248-254; P. STUČHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 103.

⁶⁶ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 432; P. STUČHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 64.

⁶⁷ E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 290-293, 295-297; J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 242; M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 618.

⁶⁸ E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 310-312.

Rentu pro beneficiáta ovšem nemohl fundátor stanovit zcela z vlastní vůle, měla splňovat minimum označované jako kanonická porce. Ta obnášela příjem 300 zlatých ročně, ale ještě počátkem 18. století existovala např. na schwarzenberských panstvích beneficia, jež této hranice nedosáhla.⁶⁹ Prostřednictvím fundací podporoval patron dostupnost duchovní správy pro své poddané, tedy zakládal nové fary, filiální kostely a kaplanství. Přitom však bylo třeba dbát na to, aby příjmy toho faráře, z jehož správy byla vyňata část farníků, neklesly na neúnosnou míru.⁷⁰

Každá fundace musela pochopitelně projít schvalovacím procesem, jehož základním článkem byla biskupská či arcibiskupská konzistoř,⁷¹ jež svůj souhlas stvrdila zápisem do erekčních (ve středověku), resp. novověkých fundačních knih. V novověku se setkáváme s výslovným vyjádřením souhlasu biskupské konzistoře přímo v originální fundační listině. Následně bylo třeba ještě zanést znění listiny do zemských desek.⁷²

Dle ustanovení pražské synody musel laický patron využít právo prezentace během čtyř měsíců po uprázdnění benefícia (církevní patroni měli lhůtu o dva měsíce delší).⁷³ Mezitím neobsazenou faru spravoval administrátor, jmenovaný příslušným vikářem se souhlasem biskupské konzistoře, jež po uplynutí prvních třiceti dnů jmenovala či potvrdzovala administrátora sama. Patron navrhnul diecéznímu biskupovi zpravidla jednoho kandidáta na obsazení uvolněného farního úřadu, a to prostřednictvím vydání presentace. Pražská arcibiskupská konzistoř se přitom snažila sledovat, aby příslušný kněz neslibil patronovi protislužbu na úkor benefícia nebo kostela (což bylo chápáno jako jedna z podob tzv. simonie neboli svatokupectví), k čemuž přes její zákazy nezřídka docházelo.⁷⁴ Zájem kněží o určitá beneficia byl motivován zejména příslibem dostatečného hmotného zabezpečení, svou roli hrála i míra náročnosti duchovní správy. Na druhé straně stál patron, který dbal při výběru vhodného kněze

⁶⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 79-83; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 155.

⁷⁰ P. PUMPR, *Kostely farní nebo patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: P. Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008, s. 79-94, zde s. 85.

⁷¹ E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 293.

⁷² Srov. např. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49.

⁷³ E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 306-307; J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 244.

⁷⁴ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 330; Martin ZEMAN, „Ne kněz králi, ale král knězi poddaný a pod duchovní správu postavený jest.“ *Výbrané otázky kněžské každodennosti v době baroka*, in: P. Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun, s. 45-56, zde s. 49; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 137, 180.

zvláště na doporučení, místní a rodinný původ uchazečů, jenž souvisel i se znalostí prostředí, a pokud možno i na jejich osobní kvality včetně jazykových znalostí.⁷⁵ V 17. století se ovšem často stávalo, že se do výběru faráře vměšovala městská rada.⁷⁶ Značně komplikovaná jednání ve všech kontaktech patronátní a farní správy s sebou pak přinášely zvláště farnosti, jež překračovaly hranice panství. To někdy přimělo patrony k tomu, aby se pokusili farní obvody udržet v mezích svých držav, a tak jejich hranice a rozsah dokonce i svévolně upravovali.⁷⁷

Pokud chtěl kněz projevit zájem o uprázdněné beneficium, zaslal patronovi žádost (tzv. memoriál), jejímž prostřednictvím se na něj snažil co nejlépe zapůsobit. Velice přínosné pak pro něj mohlo být doporučení, jež mu mohli poskytnout patronátní úředníci, zástupci farníků, ale i představitelé kléru.⁷⁸ Působnost patronátního úřadu vykonával obvykle představený panství (hejtman, direktor), jenž byl tak prostředníkem mezi patronem a duchovními správci. Právě on napomáhal patronovi při výběru vhodného kněze – pokud již měl s uchazeči zkušenosti, jeho dobrozdání bylo rozhodující.⁷⁹ Kariéra světského duchovního začínala obvykle na místě kaplana a jeho prvním samostatným působištěm se často stávala chudší fara. Čím zkušenější kněz byl a čím lepší mínění o něm měl patron, tím výnosnější beneficium mohl získat.⁸⁰

Jakmile kněz obdržel od patrona presentaci, za jejíž vyhotovení se samozřejmě platilo, musel se vydat k biskupské konzistoři pro konfirmaci. Než se mu jí dostalo, musel podle usnesení Tridentského koncilu a pražské synody z roku 1605 složit zkoušku, vyznání víry a přísahu.⁸¹ Pakliže vše zdárně proběhlo, mohl již duchovní dohodnout s patronátním úřadem stěhování do svého nového působiště.⁸²

⁷⁵ M. RYANTOVÁ, *Jazyková otázka v církevní správě pražské arcidiecéze kolem roku 1700*, Folia Historica Bohemica 27, 2012, č. 1, s. 135-154, zde s. 140-147.

⁷⁶ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 105-109. Viz též Jaroslav ŠOTOLA, *Kariéra v čemém. Předpoklady pro získání farního benefícia v 18. století*, Časopis Matice moravské 126, 2007, s. 319-341 a zvláště P. PUMPR, *Beneficia*, s. 126-135. Srov. P. STUHLÁ, *Presentace na farní/děkanské beneficium ve Vodňanech v písemnostech schwarzenberského patronátu (1661-1710)*, Vodňany a Vodňansko 8, 2010, s. 23-36.

⁷⁷ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 272-273, 346-350; P. PUMPR, *Kostely*, s. 81-83.

⁷⁸ M. ZEMAN, „*Ne kněz králi*“, s. 50-51.

⁷⁹ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 135-143.

⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 159, 171.

⁸¹ E. RITTNER, *Církevní právo I*, s. 313-320; A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 424, 437-438.

⁸² P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110.

Faráře čekala ještě slavnostní instalace, která měla podle instrukcí pražské arcidiecéze proběhnout do dvou měsíců od konfirmace, což však velmi často nebylo dodrženo.⁸³ Její organizace nezřídka vyvolávala rozepře mezi církevní a patronátní mocí, jež obě měly mít na instalaci svůj podíl. Patron instalaci povoloval a posílal k slavnostnímu aktu svého zástupce (většinou hejtmana panství), jenž byl nazýván patronátním komisařem, zatímco samotným instalátorem býval obvykle příslušný okrskový vikář. Právě mezi těmito dvěma zmocněnci vyvstávala problematická otázka přednostního postavení, a proto se do 20. let 18. století často raději dbalo na to, aby se vůbec neselekali. Do kostela tedy instalovaný farář přivedl nejprve hosty ze stavu světského a pak teprve přivítal zástupce stavu duchovního. Sporné bývalo také předání klíčů od kostela, jež bylo vyřešeno tak, že je odevzdal patronátní komisař instalátorovi a ten je teprve předal faráři. Instalace se konala ve významný svátek, o pouti nebo v neděli a slavila se při ní mše, obětovaná od 30. let 18. století za spásu patrona a jeho rodu. Mši sloužil do poloviny 18. století instalátor a poté sám instalovaný farář.⁸⁴ Aby konzistoř předešla dalším sporům o průběh instalace, vydala v jarních patentech roku 1696 přesný návod na její provádění. Ani další upřesnění pravidel v roce 1708 ovšem patrony nepřesvědčilo, aby ustoupili z některých svých požadavků.⁸⁵

Uvedení faráře do úřadu mělo v některých oblastech ještě světskou část (tzv. instalaci *in temporalibus*), jež se odbyvala na faře zpravidla před vlastní instalací a kterou vedl patronátní komisař. Nový beneficiát byl představen zástupcům obcí z farnosti a byla mu předána správa fary včetně hmotného užitku, což bývalo někdy dokonce symbolicky vyjádřeno předáním klíčů od fary. Tento akt byl představiteli církve zarputile odmítán, avšak zejména Schwarzenbergové od něj rozhodně nemínili ustoupit, aby si byl beneficiát dobře vědom, komu je povinován úctou za své hmotné zabezpečení.⁸⁶ Po instalaci následovala též slavnostní hostina na faře, kde opět docházelo ke sporům mezi patronátním komisařem a instalátorem o čestné místo

⁸³ E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 340-342; A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 439-440; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 180-181.

⁸⁴ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110-111.

⁸⁵ Výmluvným příkladem může být spor Eggenbergů s konzistoří o průběh instalační ceremonie, viz A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 441-448; M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 622-625.

⁸⁶ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 183-184.

u stolu.⁸⁷ Ke svárům o přednost docházelo mezi představiteli církve a zástupci patrona i při jiných ceremoniálních příležitostech, například na pohřbech farářů.⁸⁸

Příchod kněze na beneficium byl provázen též problémy praktického rázu – za dohledu patronátních i církevních úřadů mělo především dojít k majetkovému vyrovnání s jeho předchůdcem včetně rozdělení ročního výnosu benefícia, jež měla jasná pravidla.⁸⁹ Velice náročnou akcí pak často byla pro farníky pomoc novému faráři se stěhováním, již mu poskytovali bezplatně a do 18. století dokonce povinně.⁹⁰

Spolupráce patronátních a církevních úřadů byla nutná i při provádění každoročních kanonických vizitací. Vrchnostenský úředník pověřený účastí na vizitaci měl zprostředkovat vizitátorovi stížnosti poddaných na faráře, případně mu umožnit nahlédnutí do zádušních účtů a především podat patronovi podrobnou zprávu o průběhu vizitace.⁹¹

Beneficium se mohlo uprázdnit buď rezignací, výměnou, přeložením nebo smrtí jeho držitele, jemuž mohlo být církevním soudem odňato i za trest.⁹² Vyřizování pozůstalostí duchovních probíhalo též v součinnosti mezi patronem a církevními úřady.⁹³ Na základě císařského nařízení z roku 1552 měli duchovní právo na svobodnou poslední vůli, nebyly však řídké případy, kdy tohoto práva nevyužili.⁹⁴ Podle tzv. reformačních artikulí arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice pak měla být pozůstalost rovnoměrně rozdělena mezi kostel, ordináře a patrona.⁹⁵ Ustanovení pražské synody z roku 1605 pozměnilo rozdělení pozůstalosti tak, že jednotlivé třetiny připadly kostelu, patronovi a příbuzným zesnulého, což pochopitelně často přinášelo spory.⁹⁶ Ve snaze

⁸⁷ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 111.

⁸⁸ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 627.

⁸⁹ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 419-422.

⁹⁰ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 177-179.

⁹¹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 113.

⁹² E. RITTNER, *Církevní právo I.*, s. 348-354.

⁹³ Viz M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení procesu vyřizování pozůstalosti světských duchovních a písemnosti s ním spojených v 17. a první třetině 18. století*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 421-430.

⁹⁴ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116.

⁹⁵ A. PODLAHA, *Reformační artikule arcibiskupa Brusa z Mohelnice, dané kněžstvu diecese Pražské r. 1564*, *Časopis katolického duchovenstva* 47 (72), 1906, s. 291.

⁹⁶ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 245-247; M. RYANTOVÁ, *Nařízení až za hrob. Testamentární praxe a vyřizování pozůstalosti světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka*, in: *Martin Holý – Jiří Mikulec (edd.), Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007 (= *Folia Historica Bohemica – Supplementum 1*), s. 149-162, zde s. 150.

takovýmto sporům předejít se arcibiskupská konzistoř v roce 1674 uchýlila k nařízení povinného pořizování testamentů duchovních. Vyřizování pozůstalostí duchovních bylo nadále normativně vymezováno zejména jarními a podzimními synodálními patenty.⁹⁷ Tímto tématem se ale zabývala také usnesení českého zemského sněmu a nařízení arcibiskupa Harracha.⁹⁸ Nezanedbatelný vliv ovšem měly instrukce vydané patronem.⁹⁹

V roce 1728 upravila vyřizování pozůstalostí duchovních ještě císařská pragmatika, z níž vyšel o rok později místodržiteelský patent. Na základě této normy měl zástupce patrona ve spolupráci s příslušným vikářem nejprve zapečetit pozůstalost zesnulého duchovního. Zatímco testament, uzavřený a uložený mezitím u vikáře, putoval (spolu s vikářovou zprávou o úmrtí beneficíáta)¹⁰⁰ pro konfirmaci ke konzistoři, patronátní úředníci (podle církevních nařízení však vikář s okolními faráři)¹⁰¹ měli za úkol provést inventuru pozůstalosti a vypracovat inventář ve dvou vyhotoveních, z nichž jedno bylo určeno pro konzistoř. Povinnost zasílat inventář konzistoři byla stanovena již v jarních patentech z roku 1684; v roce 1699 pak byly zveřejněny podrobné přepisy k jeho sestavení, které byly v následujících třech desetiletích ještě často upřesňovány.¹⁰² S vědomím vikáře patron zajistil administrátora uprázdněného církevního úřadu.¹⁰³ Ani takto předepsaný postup při vyřizování pozůstalostí duchovních se mnohdy neobešel beze sporů, zejména o přednost při podepisování pozůstalostního inventáře či o rozdělení pozůstalosti, z níž si i konzistoř nárokovala určitou taxu.¹⁰⁴ Církevní a vrchnostenská nařízení se rozcházela i v otázce správy a využití důchodů uvolněného beneficíáta. Tento tzv. interkalární počet měl sloužit především pro zajištění administrátora, o zbytek ovšem vznikaly pře mezi konzistoří a patronem.¹⁰⁵ Například kníže Jan Kristián z Eggenbergu jej přiřkl nástupci předchozího beneficíáta.¹⁰⁶

⁹⁷ M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení*, s. s. 422-424; TÁŽ, *Nařízení*, s. 151-155.

⁹⁸ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 320-321.

⁹⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 119.

¹⁰⁰ M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení*, s. 425.

¹⁰¹ TAMTÉŽ, s. 428.

¹⁰² TAMTÉŽ, s. 426-427.

¹⁰³ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 423, 427.

¹⁰⁴ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116-118.

¹⁰⁵ Edward RITTNER, *Církevní právo katolické. Díl II.*, Praha 1889, s. 214-217. Srov. A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 176, 422.

¹⁰⁶ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 118.

Patroni se snažili dohlížet i na hospodaření beneficiátů, a to především proto, aby udrželi v souladu ekonomické vztahy mezi poddanými, beneficiem a panstvím. Tyto vztahy byly snad nejčtenějším zdrojem sporů, jež musel patron řešit. Ani on sám či jeho úředníci však často nebyli bez viny. Mnohdy proto bylo nutné, aby vážnější problémy řešila konzistoř.¹⁰⁷

Přehled o farním a kostelním majetku bylo možno získat z inventářů, jež měly být podle jarních patentů z let 1697 a 1699 vyhotovovány při každé personální změně na beneficiu a poskytovány i vikariátnímu úřadu a konzistoři. V následujících letech byla vydávána další podobná a přísnější nařízení, jež se snažila zamezit zcizení kostelního a farního majetku.¹⁰⁸ Od 30. let 18. století pak nařizovala konzistoř vedení erekčních knih.¹⁰⁹

Beneficiát mohl mít kromě farní budovy k dispozici ovocný sad, kuchyňskou zahradu a květinové záhony pro výzdobu kostela, dále pole, louky, lesy či rybníky, které mohl sám obhospodařovat nebo pronajímat. Součástí fary bylo hospodářství s domácím zvířectvem.¹¹⁰ Výnosy z tohoto vlastního hospodaření byly jedním z významných příjmů faráře, pro jeho chod ale musel pochopitelně vydržovat čeled' či platit námezdní síly, neobvyklá nebyla ani povinná pomoc farníků v rámci roboty.¹¹¹

Hlavním zdrojem příjmů beneficiátů byly dávky od farníků. Některé měly být odváděny stále, jiné příležitostně. Mezi stálé příjmy patřily zejména desátky, evidované ve farních urbářích nebo rejstřících. Desátky odváděli většinou pouze sedláci. Odevzdávali je k termínu sv. Havla, a to v množství a podobě předepsané fundačními instrumenty. Nejčastěji byly desátky v podobě naturální, beneficiát dostával především obilí (žito, oves, ječmen), někdy i dříví. Méně často šlo o dávky peněžní, jež byly zřídka hrazeny dokonce z obecního jmění.¹¹² V systému vybírání desátků, v jejich podobě

¹⁰⁷ P. PUMPR, *Kostely*, s. 87; M. ZEMAN, „*Ne kněz králi*,“ s. 54-55.

¹⁰⁸ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 416-419; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 187.

¹⁰⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 56.

¹¹⁰ Zdeňka KOKOŠKOVÁ – Marie RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru v druhé polovině 17. a v prvních desetiletích 18. století*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 150-163, zde s. 159-160.

¹¹¹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 59-64. Srov. P. PUMPR, *Beneficia*, s. 191-196, 201-203, 208.

¹¹² A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 380-384; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 64-66.

i způsobu míry panovala nejednotnost, což bylo častým zdrojem sporů, stejně jako vědomé zanedbávání těchto povinností.¹¹³

Pro dosažení kanonické porce mohly být beneficiátovi připsány též stálé příspěvky z vrchnostenského nebo obecního hospodářství. Prebenda tak někdy skýtala i pravidelný přísun dřeva či piva jako deputát; pivo též mohl získat farář ve formě tzv. přívarku, za který musel odvést ječmen a zaplatit nutné poplatky. Případné odepření takovýchto příspěvků se pak ale mohlo stát patronovým nástrojem k ekonomickému nátlaku na duchovní.¹¹⁴ V některých farnostech též zůstávaly zachovány drobné poplatky ze středověku, např. tzv. ouroční slepice či podýmne. Stálé příjmy skýtaly beneficiátovi také fundace. Osoby, cechy a bratrstva či obce tak mohly činit kostelům zbožné odkazy ve formě mešních nadací, které přinášely stálý roční plat i faráři, jenž tím byl zavázán sloužit mše dle přání donátora za spásu jeho duše. Nutnou výši příjmů beneficiáta mohla doplňovat dokonce i částka odváděná ze zádušního jmění.¹¹⁵

Příležitostné neboli akcidenční příjmy měly ve svém součtu rok od roku kolísavý charakter, přesto však byly někdy součástí kanonické porce a odhad jejich výše byl ustanoven v erekčním instrumentu beneficia.¹¹⁶ Nejdůležitějšími z této skupiny byly štólové poplatky (*iura stolae*), jež přijímal duchovní za určité úkony a podávání některých svátostí, při nichž kněz používá štólu. Jednalo se zejména o křest, sňatek, pohřeb i o uvedení ženy v šestinedělí do kostela. Výše štólových poplatků byla pro různé skupiny farníků obvykle stanovena místními zvyklostmi, které se mnohdy nepodařilo změnit ani četnými snahami církevních i světských autorit; jedním z nejvýznamnějších nařízení byl štólový patent Marie Terezie z roku 1750. Pokud ale kněz vymáhal tyto poplatky příliš bezohledně, obraceli se farníci na patrona. U některých úkonů bylo dokonce vybírání poplatků opakovaně zakazováno, především u zaopatřování nemocných a zpovědi (tzv. zpovědní krejcar). Duchovní zde mohl

¹¹³ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 209-217.

¹¹⁴ TAMTÉŽ, s. 232-236. Srov. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49, fol. 3^v-4^r.

¹¹⁵ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 66-69; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 219. Srov. A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 398-401.

¹¹⁶ Srov. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49., fol. 3^v.

přijmout pouze dobrovolný příspěvek. Za vydání dokladu o provedení takovýchto úkonů se ovšem platilo vždy.¹¹⁷

Pokud si farníci přáli, aby kněz sloužil mši za určitým účelem (např. zádušní, děkovnou), platili za ni v podobě tzv. mešního stipendia, jehož výše se řídila podle místních zvyklostí a typu bohoslužby. Stálou taxu tří krejcarů pak kněz vybíral v rámci modliteb za duše v očistci, když jej farníci požádali o prosby (suffragia) za své zemřelé. Při příležitosti slavnostních bohoslužeb o třech Božích hodech věnovali farníci duchovnímu dobrovolný drobný příspěvek nazývaný jako ofěra (offertorium). Po vánočních svátcích se duchovnímu dostávalo koledy, a to buď přímo od farníků, jejichž obydlím někde chodíval žehnat, nebo od rychtáře, kterému koledu odevzdali, nebo od obce. Vše opět záviselo na místních obyčejích. Obvykle byla koleda peněžní, často se k ní přidával i len či obilí. Koleda byla zrušena Josefem II. Ke konci půstu dostával farář od farníků vejce, v době svatodušních svátků se odváděl poplatek z krav, tzv. letník, a konečně mohl duchovní dostat i část ze sbírek pořádaných při poutích a svátcích určitých světců. Věřící také nosili svému duchovnímu pastýři o Vánocích a Velikonocích potravinové dary. Rozličné příspěvky mohl dostávat farář při podobných slavnostních příležitostech i od místního kostela, patrona či obce.¹¹⁸

Ne vždy ovšem farářovy příjmy stačily pokrýt jeho výdaje. Zvláště začínající faráři se obvykle zadlužili v souvislosti s nástupem na beneficium a budováním vlastního hospodářství a domácnosti.¹¹⁹ Další výdaje s sebou přinášel každodenní život – kromě zajištění vlastních existenčních potřeb a nákladů na cesty se farář nevyhnul neustálým investicím do farního hospodářství, musel zajistit stravu a výplaty pro farskou čeleď a někdy dokonce přispíval ze svých prostředků i na údržbu farní budovy či kostela. Pokud bylo nutné kvůli přílišnému vytížení duchovního správce (zejm. pro výpomoc s duchovní péčí ve filiálních kostelích) ustanovit mu osobního kaplana, bylo třeba postarat se i o jeho odpovídající hmotné zajištění, což obvykle částečně pokrýval příspěvek od obce. Pomocný duchovní ale získával svou obživu i na úkor faráře, který mu měl vyplácet stanovenou mzdu a přenechat část akcidenčních příjmů. Není tedy

¹¹⁷ E. RITTNER, *Církevní právo* II., s. 190-192; A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 159, 401-406; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 69-76; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 220-225.

¹¹⁸ E. RITTNER, *Církevní právo* II., s. 192-194; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 76-79; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 227-231; pro různé místní zvyklosti ohledně akcidenčních příjmů viz A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 385-398.

¹¹⁹ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 264-266.

divu, že se beneficiáti vydržování kaplana často bránili.¹²⁰ Pomocný duchovní, jenž pečoval o filiální farnost, tam mohl též přesídlit a vytvořit tak kaplanství rezidenční. Takovéto kaplany prezentoval jejich farář s vůlí patrona, načež obdrželi od konzistoře licenci. Oproti kaplanům osobním měli tzv. fundační kaplani obživu zajištěnou prostřednictvím zvláštní fundace, v jejichž rámci měli sloužit předepsané fundační mše. Fundátor vyjednal zřízení kaplanského místa s obcí, jíž přenechal fundační kapitál a jež tedy měla kaplana pravidelně vyplácet a mohla s kapitálem dále hospodařit, zejména půjčovat na úrok. Fundační kaplany prezentoval patron.¹²¹

Faráři obvykle postupovali část svých příjmů ještě dalšímu pomocnému personálu, mezi nímž nechyběl kantor, který kromě samotného vyučování mohl zastávat různé pomocné funkce v rámci bohoslužeb, především k nim zajišťoval hudbu. Duchovnímu mohli být k ruce i kostelníci, a to nejen při péči o kostel a kostelní jmění.¹²² S nemalými výdaji byly pro faráře spojeny též různé církevní slavnosti, při nichž musel pohostit významné osoby.¹²³

Pravidelně museli duchovní odvádět církevní dávky. Daně zvané cathedraicum a seminaristicum ve shodné výši 1 zl. 30 kr. za farní kostel náležely každoročně diecéznímu biskupovi; byly určeny na platy členů konzistoře a chod kněžského semináře. Příležitostně též biskup vypisoval sbírky na různé účely a nelze opomenout ani kancelářské taxy a poplatky spojené s úředním řízením a poštovním stykem s církevními orgány.¹²⁴ Duchovenstvo se nevyhnulo ani státním daním, jimiž začala být zatěžována zejména v souvislosti s válkami proti Turkům. Pro tento účel se od roku 1683 vybíral tzv. papežský desátek a postupně přibývaly další daně, například daň z hlavy či rozličné spotřební daně.¹²⁵

Pokud se duchovnímu přesto podařilo našetřit nějaké finanční prostředky navíc, měl je podle kanonického práva užít na zbožné účely. V praxi je ovšem beneficiáti vydávali kromě zvelebování kostela a zakládání fundací i na dobročinné účely,

¹²⁰ TAMTÉŽ, s. 245-247.

¹²¹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 84-89; srov. TÁŽ, P. Václav Gruber (1668 - 1722), zakladatel prvního kaplanství v Netolicích, Vodňany a Vodňansko 6, 2004, s. 135-170, zde s. s. 154-155.

¹²² P. PUMPR, *Beneficia*, s. 248-249.

¹²³ TAMTÉŽ, s. 252-253.

¹²⁴ E. RITTNER, *Církevní právo II.*, s. 194-197; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 90-91; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 253-254.

¹²⁵ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 91-95.

rozšiřování farní knihovny či nákup uměleckých a jiných cenných předmětů (např. hodin, zbraní), anebo další investice do farního hospodářství.¹²⁶ Tradičním prostředkem zbožných odkazů byly testamenty duchovních. Tímto způsobem mohl však klerik naložit pouze se svým osobním movitým majetkem (tzv. patrimonium), protože vlastnictví nemovitostí nebylo možné. Ty náležely k beneficium a jako tzv. peculium je duchovní pouze spravoval.¹²⁷

Zatímco beneficium bylo určeno výhradně k osobnímu zaopatření duchovního, termín záduší označuje jmění kostela, které bylo již od 14. století spravováno odděleně od majetku beneficium, aby se duchovní nemuseli příliš zabývat starostmi světského rázu (neboli správou tzv. temporálií). Nároky patronů na správu zádušního majetku posílilo husitské odmítání světského panování kněží. Zádušního jmění se kostelu dostávalo zejména prostřednictvím nadace – daru, jenž měl zabezpečovat péči o kostel, jeho vybavení a provoz (tzv. fabrica ecclesiae) a také plnění požadavků stanovených donátorem.¹²⁸ Jako součást kostelního majetku byla obvykle chápána i budova fary a školy, tudíž její údržba měla být zajišťována též prostřednictvím záduší.¹²⁹

Majetek záduší mohl zahrnovat nejen kapitál, ale i pozemky, tzv. železné krávy, dávky a poplatky a mohl být rozšiřován také o výtěžek z prodeje svíček, dobrovolné sbírky, odkazy a dary.¹³⁰ Dohled nad hospodařením se zádušním majetkem vykonával patron a přímo je spravovali kostelníci či tzv. kostelní starší, kteří pocházeli z řad farníků, nebo patronátní úředníci příslušného panství.¹³¹ Například u Eggenbergů a Schwarzenbergů byl správou zádušního jmění pověřen důchodní písař.¹³² Laická správa kostelního jmění z pochopitelných důvodů nebyla představitelům církevní správy příliš po chuti, a tak rovněž v této oblasti docházelo často ke sporům.¹³³ Nezřídka byli faráři z rozhodování o zádušním jmění vyloučeni, což mívalo za následek

¹²⁶ Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 157-161; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 256-263.

¹²⁷ Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 156.

¹²⁸ E. RITTNER, *Církevní právo II.*, s. 220-222; Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 535-548, zde s. 535-539; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 289-291.

¹²⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 56-57; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 190.

¹³⁰ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 484; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 330-336.

¹³¹ Srov. E. RITTNER, *Církevní právo II.*, s. 226-227.

¹³² M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 620, 628; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 379. Srov. A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 510-528.

¹³³ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 125.

zejména špatný stav kostelů.¹³⁴ Konzistoř se snažila do správy zádušního jmění zasahovat prostřednictvím jarních a podzimních patentů – otázkou však zůstává, do jaké míry na ně patroni dbali.¹³⁵ Jednoduché pro církevní úřady nebylo ani získání přehledu o hospodaření s kostelním majetkem. Vizitátoři potřebovali k nahlédnutí do kostelních účtů souhlas patrona a zpravidla i přítomnost pověřených úředníků. Kníže Jan Kristián z Eggenbergu dokonce odmítal informovat faráře o stavu zádušního jmění i vybavení jejich kostelů s tím, že správa těchto temporálií přísluší výhradně patronům.¹³⁶ Převahu patronů ve správě zádušního jmění významně narušil až Karel VI., jenž ve své pragmatice z roku 1724 stanovil, že farář má dostat jeden ze tří klíčů od zádušní pokladny a spolu s vikářem se má účastnit skládání kostelních účtů.¹³⁷

Skládání kostelních účtů se odehrávalo pravidelně jednou ročně (např. na schwarzenberských panstvích na začátku nového roku), a to v ideálním případě za přítomnosti kostelníků, patronátních úředníků, příslušného faráře a vikáře. Pokud pečovali o zádušní peníze úředníci, byla jim kostelníky předána nashromážděná hotovost. Dále mohla být při této příležitosti provedena revize ostatního kostelního majetku a zkontrolován stav budov (kostela, fary, školy).¹³⁸

Kromě údržby a péče o vybavení budov bylo zádušní jmění využíváno zejména na každodenní chod kostela a pro potřeby bohoslužeb. Dalším výdajem byly výplaty pro pomocný kostelní personál, a to v souvislosti s liturgií i se správou zádušního jmění. Z něho též faráři zpravidla náležel příspěvek například na pořádání církevních slavností či pohoštění nadřizených osob při různých příležitostech. Pokud kostelní majetek nestačil na uhrazení velkých výdajů, mohl situaci vyřešit svým příspěvkem sám patron, pořádaly se mimořádné sbírky mezi farníky anebo se museli správci záduší uchýlit k půjčce.¹³⁹

Zádušní kapitál bylo možné dále využívat, nejčastější formou bylo půjčování na úrok, obvykle ve výši 5 – 6 %. Po každou půjčku byl nutný souhlas patrona a od roku 1725 i arcibiskupské konzistoře. Mezi nejčastější věřitele patřili patroni, zádušní

¹³⁴ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 628-630.

¹³⁵ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 504-507.

¹³⁶ TAMTÉŽ, s. 503, 508; M. ZEMAN, „*Ne kněz králi*“, s. 55; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 314-315.

¹³⁷ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 129; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 316-323.

¹³⁸ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 323-329.

¹³⁹ TAMTÉŽ, s. 346, 348, 352-353.

úředníci a samozřejmě především farníci, jejichž půjčky byly zaznamenávány v gruntovních knihách. Dluhy pak vážly na domech nebo gruntech a mohly být spláceny ve lhůtách, mnohdy se však staré dluhy farníkům odpouštěly. Nezřídka se zádušní jmění investovalo i do koupě dědických podílů a jiných pohledávek na domech farníků.¹⁴⁰ Když byly v novověku zádušní peníze předány z péče kostelníků pod přímý dohled patronátních úředníků, namísto drobných sousedských půjček se mohly stát součástí rozsáhlého úvěrového podnikání patronů. Tím se však zkomplikoval přístup farářů ke kostelním penězům, což s sebou nezřídka přinášelo těžkosti, když kostel či fara nutně potřebovaly financovat opravy. Zvláště problematické bývaly situace, když byly zádušní peníze právě vázány v pohledávkách.¹⁴¹

Zádušní pozemky bývaly pronajímány, a to zpravidla na tři roky. Pronájem musel být sjednán se souhlasem faráře i patrona. Někdy dokonce nájemci tyto pozemky dále pronajímali. Nájemné se odvádělo jednou ročně, což bylo možné v podobě peněžité i naturální. Za stejných podmínek si mohl zádušní pozemky pronajmout i sám farář.¹⁴² Jednou z jeho důležitých povinností bylo ale také chránit kostelní a farní majetek před uzurpacemi a vyvarovat se jeho zmenšování.¹⁴³

K majetku záduší mohl náležet i dobytek. Živá zvířata mohla být propůjčena farníkům v užívání za poplatek až 2 zlatých ročně. Oproti tomu existoval i dobytek fiktivní, nazývaný jako železné krávy (*vaccae ecclesiae*). Jednalo se stálý poplatek váznoucí na gruntech a odváděný zádušním úředníkům obvykle ve výši 4 až 36 krejcarů ročně.¹⁴⁴

Pozoruhodným příkladem péče patrona o zádušní jmění může být schwarzenberská reforma, jež probíhala na základě instrukce z roku 1665. Tehdy došlo na třeboňském a hlubockém panství k vynětí zádušního jmění z pravomoci kostelníků a uložení hotovosti u duchovního písaře, jenž od té doby vedl kostelní účty. O hospodaření se zádušním jměním ale rozhodoval hejtman. Kostelníci měli nadále vykonávat pouze pomocné práce – shromažďovat kostelní příjmy a hradit běžné drobné

¹⁴⁰ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 485-488.

¹⁴¹ P. PUMPR, *Kostely*, s. 88-91; TÝŽ, *Beneficia*, s. 336-338, 359-365.

¹⁴² A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 489-491.

¹⁴³ E. RITTNER, *Církevní právo II.*, s. 232-234; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 197-199.

¹⁴⁴ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 494-498.

výdaje. Jak zdůrazňuje P. Pumpr, tato reforma přinesla správě zádušního jmění bezpečné uložení hotovosti, byrokratizaci, profesionalizaci a centralizaci a s tím spojenou i vyšší efektivitu zádušního hospodaření.¹⁴⁵

Pokud tedy zádušní jmění spravovali přímo patronátní úředníci, obvykle hejtman panství či důchodní písař, byly tyto peníze uloženy pod jejich ochranou. Jejich bezpečnost před různými nenehavci to snad zajistilo, avšak zesílilo tím také pokušení je využít ze strany úředníků i samotného patrona. Nebyly tedy neobvyklé případy, kdy si laičtí správci, ať již kostelníci, úředníci či sám patron, svévolně vypůjčili ze zádušních peněz a již nic nevrátili.¹⁴⁶ Na druhé straně jsou známy i snahy patronů omezovat odkazy poddaných kostelu, přičemž ani jejich vlastní odkazy někdy nedošly naplnění.¹⁴⁷

¹⁴⁵ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 294-313.

¹⁴⁶ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 245; A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 507-508; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 379.

¹⁴⁷ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 499.

3. Seznámení se studovanou lokalitou

3.1 Němčice v dějinném přehledu

Ves Němčice, ležící nedaleko Netolic, je poprvé písemně zmiňována roku 1220 na listině Vítka ml. z Prčice, kde je jako jeden ze svědků uveden Svatomír z Němčic.¹⁴⁸ Až roku 1273 se však lze dovědět v listině českého krále Přemysla Otakara II. o dalších državách vladýků z Němčic. Král onoho roku odsoudil dalšího Svatomíra z Němčic za blíže neurčený prohřešek ke ztrátě majetku, jenž zahrnoval vesnice Němčice, Vlhavy, Malé Chrášťany a Tupesy. Zmiňovanou listinou panovník postoupil tyto državy cisterciáckému klášteru ve Vyšším Brodě.¹⁴⁹ Již roku 1292 se však podařilo Svatomírovým dědicům prosadit svůj nárok na zabavený majetek, a proto se král Václav II. rozhodl jim ony čtyři vesnice vrátit.¹⁵⁰

Vladykové z Němčic a Vlhav, kam později přesunuli své sídlo, užívali titulu *miles* čili *rytíř* a ve 13. století patřili k rožmberské klientele.¹⁵¹ Je pozoruhodné, že se řada potomků vladyckého rodu z Němčic a Vlhav věnovala duchovní dráze (jeden z nich, Čadek, se roku 1352 stal dokonce kanovníkem pražské kapituly).¹⁵² Patronátní právo měli vladykové z Němčic především nad farními kostely v Němčicích, Nákří, Chelčicích a Předslavicích; není tedy náhodou, že tato beneficia často drželi duchovní vzeší z tohoto rodu. Zajímavé jsou též časté nadace kostelu ve Strýčicích, jenž patřil pod patronát vyšebrodského kláštera.¹⁵³

Kolem roku 1320 byl rodový majetek vladýků z Němčic rozdělen, a to nejméně mezi tři bratry. V polovině sedmdesátých let 14. století se však veškerý majetek němčických a vhlavských vladýků soustředil do rukou Oneše z Vlhav. Oneš nadále sídlil na Vlhavech; je možné, že právě on či jeho otec Abšík nechali vystavět při svém

¹⁴⁸ Jednalo se o tihovou smlouvu adresovanou milevskému klášteru; Gustav FRIEDRICH (ed.), *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae. Tomus II (1198-1230)*, Praha 1912, s. 192-193.

¹⁴⁹ Viz Matthias PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt in Böhmen*, Wien 1865, s. 26-27.

¹⁵⁰ Svědčí o tom listina Václava II. z 3. července 1292, v níž se panovník zároveň vyrovnal s vyšebrodským klášterem, kterému tím byla způsobena újma. Viz Josef EMLER (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II (1253-1310)*, Praha 1882, s. 680-681.

¹⁵¹ Eduard MAUR, *Rytíři z Němčic a Vlhav: nepotismus, mnohoobročnictví a mecenát jihočeské drobné šlechty*, Tábořský archiv 12, 2003-2004, s. 61-75, zde s. 62-63.

¹⁵² Antonín PODLAHA (ed.), *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912, s. 38.

¹⁵³ E. MAUR, *Rytíři*, s. 68, 71.

vhlavském dvorci tvrzi.¹⁵⁴ V Němčicích není doložena žádná tvrz, lze se jen domýšlet alespoň o existenci rodového dvorce vladků z Němčic. Na základě přání svého zesnulého bratra Mikuláše Oneš založil pro zajištění spásy členů svého rodu kaplanství ve strýčickém kostele.¹⁵⁵ Svou péčí pamatoval i na farní kostel v Němčicích, který nechal asi ve druhé polovině osmdesátých let 14. století nákladně přestavět v gotické dvojloži.¹⁵⁶

Oneš zřejmě neměl dědice, protože smlouvou z roku 1388 přijal Jana, řečeného Hrůzu, z Dubice a Přecha z Čestic za své spolčníky ve vlastnictví rodového majetku.¹⁵⁷ Tehdy už byl ovšem Onešův majetek zúžen o vzdálenější državy, takže zahrnoval pouze jádro zděděných statků (Vhlavy, Němčice, Malé Chrášťany) a Albrechtice, včetně patronátních práv k místním beneficím, ke strýčickému kaplanství a k jednomu oltáři v pražském kostele. Oneš zemřel již následujícího roku, a tak jeho državy přešly právě na zmíněné vladky Jana z Dubice a Přecha z Čestic. Svůj nárok však museli obhájit, poněvadž byl Onešův majetek provolán královskou odúmrť.¹⁵⁸ Po Přechově smrti roku 1393 se na základě výše uvedené smlouvy z roku 1388 staly Vhlavy, Němčice a další statky i patronátní práva dědičným majetkem Jana Hrůzy. Díky Janovi tak vznikla vhlavská větev rodu Hrůzů, zatímco jeho bratr Bohuslav se psal po Chelčicích. Jan Hrůza z Vhlav, jenž zastával úřad purkrabího na hradě Helfenburku, zemřel pravděpodobně po roce 1404.¹⁵⁹

Nepokoje husitských válek se nevyhnuly ani majetku rodu Hrůzů. Jejich sídlo, tvrz ve Vhlavech, byla totiž roku 1420 vypálena tábory.¹⁶⁰ Záhy se vhlavští Hrůzové museli potýkat s vážnými finančními problémy, které je nakonec donutily k rozprodávání vlastních držav. Tak bylo i jádro jejich majetku, Vhlavy, Němčice a Malé Chrášťany, zastaveno Janu Koňatovi z Olešnice. Vhlavští Hrůzové však již před

¹⁵⁴ První písemná zmínka o vhlavské tvrzi však pochází až z roku 1420, kdy byla vypálena Janem Žižkou; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý (Písecko)*, Praha 1890, s. 177.

¹⁵⁵ M. PANGERL (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt*, s. 161-164.

¹⁵⁶ Emanuel POCHÉ a kol., *Umělecké památky Čech. 2, K-O*, Praha 1978, s. 461.

¹⁵⁷ Josef EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl I*, Praha 1870, s. 516.

¹⁵⁸ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 176; G. FRIEDRICH (ed.), *První kniha provolací desk dvorských z let 1380-1394*, Archiv český 31, 1921, s. 211.

¹⁵⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 176.

¹⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 177. Viz i pozn. 154.

rokem 1446 vymřeli po meči,¹⁶¹ načež vyvstaly o jejich majetek spory. Po jejich urovnání roku 1455 se stal držitelem zmiňovaných tří vesnic Jan Koňata z Olešnice. Jeho dědicové je pak roku 1482 prodali Petru Kořenskému z Terešova,¹⁶² který za své sídlo zvolil vlhlavskou tvrz.¹⁶³

Petr Kořenský zemřel roku 1493 a byl pohřben ve farním kostele v Němčicích. Dvě následující generace jeho potomků si zděděný majetek postupně rozdělily mezi sebe.¹⁶⁴ V důsledku toho byly Němčice od roku 1540 až do roku 1850 rozděleny vedví, přičemž každá jejich část spadala do jiného panství a po většinu tohoto období dokonce náležela jiným majitelům. Jeden díl Němčic byl spolu s Vlhavy a dalšími statky v roce 1548 prodán Janu Malovci z Malovic na Dřítňi, zatímco druhá část se patrně zároveň se Sedlcem dostala roku 1563 do rukou Rožmberků.¹⁶⁵

Vnuci Jana Malovce však o svůj majetek přišli, protože se jakožto evangelíci přihlásili k českému stavovskému povstání. Již počátkem roku 1619 obsadilo císařské vojsko v čele s Karlem Bonaventurou Buquoyem jejich sídla Hlubokou a Dříteň. Hlubocké panství Malovců včetně Vlhav a části Němčic svěřil Ferdinand II. v roce 1624 (definitivně v roce 1627) jednomu ze svých vojevůdců, španělskému šlechtici donu Baltasarovi de Marradas y Vique, jenž se svým jezdeckým plukem působil zejména v jižních Čechách.¹⁶⁶ Ten však ve své závěti z ledna 1633 stanovil, že území nabytá mimo Španělsko mají být prodána. Po smrti Baltasarova synovce a dědice Francisca naplnil toto přání jeho syn Bartolomeo. V roce 1661 prodal celé hlubocké panství včetně zastaveného královského města Vodňan Janu Adolfovi I. ze Schwarzenberku.¹⁶⁷

Naproti tomu větší část Němčic, jež zřejmě patřila od roku 1563 Rožmberkům, byla jako součást netolického panství v letech 1601-1602 prodána Rudolfovi II. a od roku

¹⁶¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 177.

¹⁶² J. EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl II*, Praha 1872, s. 393.

¹⁶³ Daniel KOVÁŘ, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011, s. 322-323.

¹⁶⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady*, s. 126, 215.

¹⁶⁵ Eliška HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy fary Němčice (1759-1939)*, České Budějovice 2011 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity), s. 20-21.

¹⁶⁶ Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006, s. 185, 191, 366.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 605, 660; Jiří ZÁLOHA, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*, Hluboká nad Vltavou 1991 (nestránkováno). Blíže viz Adolf BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866, s. 113.

1622 byla součástí dominia Eggenbergů.¹⁶⁸ Ti po třech generacích vymřeli v mužské linii, a tak v roce 1719 zdělila jejich jihočeská panství knížata ze Schwarzenbergu.¹⁶⁹ Počínaje tímto rokem tak měly obě části Němčic po dlouhé době znovu jediného majitele, avšak stále zůstávaly včleněny do dvou různých panství (resp. velkostatků), netolického a hlubockého. O této situaci svědčí i berní rula (z let 1653-1656)¹⁷⁰ a tereziánský katastr, jehož definitivní verze byla uvedena v platnost roku 1757. Do netolického panství v obou případech spadalo jedenáct němčických usedlostí a do hlubockého patřily pouze tři.¹⁷¹ Rozdělení Němčic mezi dva velkostatky vedlo dokonce i k začlenění každé části vsi do jiného kraje. Větší díl Němčic tedy od poloviny 18. století nalezneme v rámci Prácheňského kraje a menší část v kraji Budějovickém.

Obyvatelé Němčic zůstali poddanými Schwarzenbergů až do roku 1848. Ke znovusjednocení vsi ale došlo až k 1. lednu 1850, kdy vešla v platnost nová organizace veřejné správy. Němčice se tak konečně staly úplnou a samostatnou obcí, zařazenou do soudního okresu Netolice a politického okresu Prachatice. S výjimkou období Protektorátu Čechy a Morava a také let 1949-1960, kdy byly součástí okresu Vodňany, se Němčice dodnes nacházejí v okresu prachatickém. V letech 1869-1880 a 1961-1976 byly Němčice osadou obce Mahouš, jinak zůstávají samostatnou obcí s osadou Sedlovice.¹⁷²

3.2 Nástin dějin němčické farnosti

Podobně jako ves Němčice, i tamější římskokatolická fara prošla dlouhým a poměrně složitým vývojem, k jehož osvětlení dochované prameny mnohdy nestačí. Historie fary sahá do poloviny 14. století; poprvé je písemně zmiňována roku 1360. Tehdy se stal němčickým farářem jako nástupce zesnulého plebána Mikuláše jakýsi

¹⁶⁸ Anna KUBÍKOVÁ, *Eggenberkové v Českém Krumlově*, in: Českokrumlovsko 1620-1850, Český Krumlov 2003, s. 9-22.

¹⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 20; A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 132; J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*; Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 25-36.

¹⁷⁰ Antonín HAAS (ed.), *Berní rula. Svazek 27, Kraj prácheňský. I. díl*, Praha 1954, s. 260, 369.

¹⁷¹ Aleš CHALUPA (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 1, Rustikál (kraje A-Ch)*, Praha 1964, s. 137; TÝŽ (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K-Ž, sumář a rejstřík)*, Praha 1966, s. 246.

¹⁷² Jiřina RŮŽKOVÁ a kol., *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. II. díl*, Praha 2006, s. 342.

Svatoslav, prezentovaný bratry Petrem a Joštem z Rožmberka.¹⁷³ V dalších středověkých záznamech týkajících se němčické fary však již vystupují jako její patroni pouze vladykové z Němčic a Vlhav a jejich dědici, rytíři Hrůzové z Vlhav. Tito nižší šlechtici zdejšími beneficii většinou zajišťovali své potomky a příbuzné.¹⁷⁴ Územní působnost fary se pravděpodobně kryla s jádrem majetkových držav jejích patronů, zahrnovala tedy vesnice Němčice, Malé Chrášťany, Vlhavy a patrně i Tupesy. Snad v poslední čtvrtině 15. století do farnosti přibyl Sedlec.¹⁷⁵

V době předhusitské se duchovní správě v němčické farnosti dostalo velkého rozkvětu. Ve farním kostele založili jeho patroni postupně čtyři oltářnické prebendy: Dvě kaplanství zřídili roku 1371 bratři Mikuláš a Oneš z Vlhav spolu s Rynártem a Štěpánem z Čestic.¹⁷⁶ Díky Janu Hrůzovi a Přechu z Čestic vzniklo v roce 1393 při němčickém kostele třetí oltářnické beneficium (zvané též oltářem Panny Marie)¹⁷⁷ a konečně roku 1414 založili další kaplanství bratři Mikuláš a Jan Hrůzové z Vlhav, a to při oltáři sv. Jiří v sakristii kostela.¹⁷⁸

Kaplany a plebány, kteří působili v němčickém farním kostele, lze dohledat v konfirmačních a erekčních knihách.¹⁷⁹ V práci, z níž tento text vychází, jsou vypsáni podrobněji;¹⁸⁰ zde je pro doplnění uveden alespoň přehled všech známých němčických farářů (resp. administrátorů) v tabulce. Za pozornost stojí zejména osobnost faráře Chvala z Újezda, jenž byl člověkem neobvykle vzdělaným; v osmdesátých letech 14. století studoval na pražské univerzitě artistickou fakultu a později i práva. Němčickou farnost spravoval od července 1390 do září 1395, kdy jej jeho patroni přeložili do Chelčic. Ve svém novém působišti se stal velmi váženou osobou a snad

¹⁷³ František Antonín TINGL (ed.), *Libri primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim. Tomus primus (1354-1362)*, Praha 1867, s. 136.

¹⁷⁴ Viz E. MAUR, *Rytíři*, s. 68, 74.

¹⁷⁵ E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 31.

¹⁷⁶ Klement BOROVIČ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber I.* (1358-1376), Praha 1873, s. 87-88; E. MAUR, *Rytíři*, s. 72.

¹⁷⁷ F. A. TINGL (ed.), *Libri quinti confirmationum*, s. 154; K. BOROVIČ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber IV.* (1390-1397), Praha 1883, s. 393-394.

¹⁷⁸ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensis per archidioecesim. Liber septimus (1410-1419)*, Praha 1886, s. 103.

¹⁷⁹ K. BOROVIČ – A. PODLAHA (edd.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. I-VI*, Praha 1873-1927; F. A. TINGL – J. EMLER (edd.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim I-X*, Praha 1867-1889.

¹⁸⁰ E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 30-50.

i významně ovlivnil Petra Chelčického.¹⁸¹ Na faře v Němčicích se stal Chvalovým nástupcem kněz Petr, řečený Holec, z Vlhav. Je zajímavé, že si Petr roku 1395 opatřil od papeže Bonifáce IX. dispens, aby mohl na němčickou faru nastoupit, protože mu v tom bránil jeho nelegitimní původ. Mohl být tedy synem některého z místních šlechticů či dokonce duchovního.¹⁸² Nárok na faru si nechal potvrdit i následujícím papežem Inocencem VII. roku 1404, zároveň však spravoval oltář sv. Máří Magdaleny v pražském kostele.¹⁸³ Zmínit lze také kněze Jana Bojkova z Vlhav, jenž byl v letech 1404-1409 jedním z němčických kaplanů.¹⁸⁴ Zároveň však studoval na pražské artistické fakultě pod vedením Mistra Jana Husa, jenž k jeho bakalářské promoci (na konci roku 1409) sepsal dodnes dochovanou kvestii.¹⁸⁵

V roce 1415 je v pramenech naposledy zmiňován němčický farář;¹⁸⁶ je tedy možné, že během husitských bouří nebyla tamější fara obsazena. Ani držba patronátu nezůstala beze změn – po vymření Hruůů před rokem 1446 a sporech o jejich majetek se stal v roce 1455 patronem němčického kostela Jan Koňata z Olešnice, jehož dědicové pak roku 1482 prodali Němčice Kořenským z Terešova. Během první poloviny 16. století došlo k dvojímu dělení statků rodu Kořenských, avšak není zcela jisté, jakým způsobem byla rozdělena patronátní práva. O Němčice včetně patronátu nad kostelem se tak pravděpodobně od roku 1540 dělili dva různí majitelé. Vlhavská větev Kořenských držela polovinu patronátu nad němčickým kostelem do počátku roku 1548, kdy prodala svůj majetek Janu Malovci z Malovic. Je také možné, že část patronátu předtím krátce náležela Sedleckým od Dubu, kteří do roku 1520 sídlili na tvrzi v nedalekém Sedlci a byli v letech 1483 a 1502 pochováni v němčickém kostele. Jejich patronátní podíl pak roku 1520 zřejmě odkoupili spolu se Sedlcem opět Kořenští, avšak roku 1563 nejspíše přešel spolu s částí Němčic a sedleckými statky do držení Viléma z Rožmberka.¹⁸⁷

¹⁸¹ E. MAUR, *Chelčičtí plebáni*, in: *Facta probant homines*. Sbomík příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 259-270, zde s. 262-264.

¹⁸² TÝŽ, *Rytíři*, s. 74.

¹⁸³ Jaroslav ERŠIL (ed.), *Acta summorum pontificum res gestas Bohemica aevi praeussitici et hussitici illustrantia. Pars I*, Praha 1980, s. 26.

¹⁸⁴ E. MAUR, *Rytíři*, s. 74.

¹⁸⁵ Frantšek Michálek BARTOŠ, *Literární činnost M. J. Husi*, Praha 1948, s. 58.

¹⁸⁶ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum VII*, s. 152.

¹⁸⁷ E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 20-22, 36.

Tak tedy došlo k tomu, že nejen ves Němčice, ale i patronátní práva k tamějšímu kostelu byla rozdělena mezi držitele netolického a hlubockého panství. Netolická část se z rukou Rožmberků dostala v letech 1601-1602 do vlastnictví Habsburků a roku 1622 štyrskému rodu Eggenbergů. Hlubocký díl pak za českého stavovského povstání po obsazení maloveckých statků císařským vojskem připadl španělskému šlechtici donu Marradasovi.¹⁸⁸

Nadále zůstává otázkou, kdo spravoval němčickou farnost v předbělohorské době, patrně však stále postrádala svého vlastního faráře. Johann Trajer uvádí, že byl němčický kostel již od poloviny 16. století filiální dílem k netolické a dílem k pištínské fari; v Němčicích se tudíž konaly bohoslužby každou třetí neděli a dotyční dva faráři se v jejich vedení pravidelně střídali.¹⁸⁹ Podle soupisu desátků němčické fary z roku 1644 se v první polovině 17. století opravdu sloužily mše v němčickém kostele jen jednou za tři týdny, ale faru spravovali jen duchovní z Netolic.¹⁹⁰

Vzhledem k tomu, že v pobělohorské době se nedostatek světského duchovenstva ještě zvýšil, není divu, že fara v Němčicích zůstala nadále neobsazena a tamější kostel fungoval jako filiální. Kolem poloviny 17. století se ale již začali střídat ve správě němčické farnosti opět faráři z Netolic a Pištína.¹⁹¹ Zřejmě to souviselo se sporem o patronát nad němčickým kostelem (zejména o podací právo), jenž v té době vypukl mezi oběma jeho držiteli, hrabětem Marradasem a knížaty z Eggenbergu. Urovnání sporu zprostředkoval ordinariát pražského arcibiskupství dne 24. ledna 1652.¹⁹² Od té doby se měli v péči o němčickou farnost duchovní správci z Netolic a Pištína střídat pravidelně; své podací právo tedy oba patroni vykonávali střídavě.¹⁹³

Zmiňovaný kompromis ztratil význam, když roku 1719 Schwarzenbergové spojili pod svou vládou obě panství, do nichž Němčice náležely, tedy hlubocké i netolické, a stali se tak jedinými držiteli patronátních práv k němčickému beneficiu. Vývoj k novému rozkvětu tamější duchovní správy byl dovršen dne 30. ledna 1723, kdy

¹⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 39-40.

¹⁸⁹ Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis*, České Budějovice 1862, s. 155.

¹⁹⁰ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 12.

¹⁹¹ K tomu blíže viz kapitulu o obnovení němčické fary.

¹⁹² Jan Václav TRUHLÁŘ, *Farní kostel v Němčicích*, Method 13, 1887, s. 112.

¹⁹³ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004, s. 104.

byla v Němčicích při kostele sv. Mikuláše obnovena samostatná fara, a to knížetem Adamem Františkem ze Schwarzenbergu. Farní obvod byl zachován ve své původní podobě, zahrnoval tedy vsi Němčice a Malé Chrástřany z netolického panství, Vlhavy a Tupesy z hlubockého panství a Sedlec z panství libějovického, jež tehdy patřilo Buquoyům.¹⁹⁴

Prvním němčickým farářem se stal Josef Schnöltzer, který již záhy mohl obývat novou faru, dokončenou roku 1725. Ve farní budově se nacházely tři pokoje, kuchyně, komora a čeledník.¹⁹⁵ Od roku 1724 administroval J. Schnöltzer i faru v Pištině, kam roku 1727 přesídlil. V Němčicích byl tehdy vystřídán Václavem Bauerem (též Bayer či Payer), jenž však zemřel již 16. července následujícího roku.¹⁹⁶ Poté spravoval němčickou faru Pavel František Fabián, jenž se před svou instalací podepisoval jako němčický kaplan.¹⁹⁷ Koncem července 1734 přešel P. Fabián na faru v Modré Hůrce. Následující němčický farář Matěj František Illinger (též Illinger) založil roku 1736 první němčickou farní pamětní knihu.¹⁹⁸ V září 1739 jej nahradil Jakub Volavka z Mirovic, jenž zemřel na konci října 1748.¹⁹⁹ Od prosince 1748 do roku 1752 vedl duchovní správu v Němčicích Jan Kobos z Opatovic a poté Václav Leveč, který pocházel ze Sušice. Dne 1. dubna 1757 nastoupil na němčickou faru rodák z Přelouče Jan Václav Flígl, jenž začal roku 1759 psát novou pamětní knihu.²⁰⁰ Jeho vyjadřovací schopnosti oceňoval i patronátní úřad, jenž jej považoval za vynikajícího kazatele.²⁰¹ Při svém příchodu na faru napočítal P. Flígl v němčické farnosti 556 duší.²⁰² V pamětní knize též zaznamenal, že mu byl roku 1770 přidělen osobní kaplan jménem Ferdinand,

¹⁹⁴ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 112-113; Pavla STUHLÁ, *P. Václav Gruber (1668-1722), zakladatel prvního kaplanství v Netolicích*, Vodňany a Vodňansko 6, 2004, s. 135-170, zde s. 155-156. Viz též zvláštní oddíl této práce.

¹⁹⁵ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 139.

¹⁹⁶ Byl pohřben přímo v němčickém kostele, viz SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, inv. č. 2, sign. II-1, kniha č. 1., s. 15; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113; E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 37-38.

¹⁹⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 2 b/1.

¹⁹⁸ Bohužel není známo, kde se v současnosti nachází, pokud se vůbec dochovala. Viz E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 51.

¹⁹⁹ Byl pochován v předšní němčického kostela. SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, s. 15; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

²⁰⁰ Viz E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 53-54.

²⁰¹ P. STUHLÁ, *Personální tabely duchovních z panství Netolice, Prachatice – Volary, Protivín a Vimperk pro léta 1733 až 1770*, Muzejní a vlastivědná práce 40 (= Časopis Společnosti přátel starožitností 110), 2002, č. 4, s. 213-224, zde s. 219.

²⁰² SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, fol. 2^r.

řeholník ze Zbraslavského kláštera.²⁰³ V roce 1772 odešel J. V. Flígl na faru do Ledenic, v Němčicích byl tedy na začátku dubna nahrazen Janem Polákem z Černic. Jan Polák setrval v Němčicích do roku 1783, kdy přestoupil na lišovskou faru. Dalším němčickým farářem se stal Jan Korbiš, rodák z Husince, jenž sem přišel ze skočické fary.²⁰⁴ Roku 1788 nastoupil do Němčic František Vaněk z Bavorova, ale již roku 1793 jej vystřídal Vojtěch Klimeš, pocházející z Rožmitálu. Ten němčickou faru spravoval až do roku 1809.²⁰⁵

Po znovuzaložení němčické fary doznala tamější duchovní kultura nového rozkvětu. Díky tehdejší stavební aktivitě vznikla nejen nová farní budova, ale v červnu 1764 byl položen i základní kámen ke kostelní věži. Ta tedy nahradila původní dřevěnou zvonici, jež stála v místech na rozhraní hřbitova a návsi (u vrat nynější fary). Věž je o necelé dva metry nižší, než bylo před její stavbou plánováno, protože práci na jejích základech ztížila vysoká hladina spodní vody. Dne 11. září 1765 byly slavnostně zakončeny poslední úpravy.²⁰⁶ Stavební práce neminuly ani interiér kostela, jenž byl v roce 1742 nově vydlážděn kamennými deskami a opatřen zděnou podklenutou kruchtou (namísto původní dřevěné).²⁰⁷

V rámci josefínské regulace far²⁰⁸ byla němčická farnost počátkem roku 1785 rozšířena o obce Mahouš (se samotami zvanými Hlodačky), Sedlovice a Zvěřetice, jež náležely k netolické farnosti. Cesta k této změně byla připravena již dohodou, kterou uzavřel v Netolicích dne 16. května 1773 tamější děkan (a zároveň vikář) Karel Josef Palentin s němčickým farářem Polákem a také se strýčickým farářem, jemuž byla svěřena do částečné duchovní správy ves Chvalovice. V případě, že by netolický děkan nebyl schopen podávat svátosti, měli jej tito faráři ve zmiňovaných obcích zastoupit.²⁰⁹ Je zřejmé, že definitivně byly tyto vsi odtrženy od netolické farnosti k počátku roku

²⁰³ TAMTÉŽ, fol. 4^r.

²⁰⁴ TAMTÉŽ, fol. 4^v.

²⁰⁵ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113.

²⁰⁶ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, fol. 3^r-3^v; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 138; F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 151-152.

²⁰⁷ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 137; F. MAREŠ – J. SEDLÁČEK, *Soupis památek*, s. 143.

²⁰⁸ Jednalo se o novou organizaci farností na základě císařské instrukce z roku 1782. Josefinismus přinesl mimo jiné i změnu postavení farářů, stali se totiž i placenými státními úředníky, podřízenými též krajským úřadům. Viz Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007², s. 192-193.

²⁰⁹ Opis listiny, jež byla ještě schválena pražskou arcibiskupskou konzistoří, byl zanesen do famí pamětní knihy. SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, fol. 5^r.

1785, kdy začal být veden pro každou obec němečické farnosti zvláštní svazek matrik.²¹⁰ V témže roce byla v Sedlci při dřevěném kostelíku sv. Jana Nepomuckého zřízena lokálie, jež byla financována z tzv. náboženského fondu, založeného Josefem II.²¹¹ Fungovala do roku 1801²¹² a až v roce 1878 byla v Sedlci zřízena samostatná fara. Farní kostel byl již předtím nově vystavěn v novogotickém slohu a roku 1868 zasvěcen sv. Janu Nepomuckému. Obvod nové farnosti tvořila nejen vesnice Sedlec, ale i sousední Hlavatce a Lékařova Lhota, jež byly vyčleněny z netolické farnosti, dále Novosedly, které původně spadaly pod faru v Nákří, a Plástovice, jež patřily do pištínské farnosti.²¹³ Od té doby zůstává obvod němečické farnosti beze změny, zahrnuje tedy vesnice Němčice, Tupesy, Malé Chrástřany, Vlhavy, Sedlovice, Zvěřetice a Mahouš.

Z farářů, kteří spravovali němečickou faru v 19. století, stojí za zmínku například Ignác Meinhard, který pocházel ze Bzí a beneficium v Němčicích získal výměnou za svou lomnickou faru. V souladu s nařízením Českého zemského gubernia o povinném vedení pamětních knih počátkem roku 1836 znovu založil němečickou farní pamětní knihu. Zapisoval do ní však jen do roku 1840, ačkoliv zemřel až v roce 1851.²¹⁴ Meinhardova snaha o rekonstrukci farní budovy byla naplněna až za jeho nástupce Josefa Bicana, konkrétně v letech 1853-1855.²¹⁵ Co se týče počtu farníků, v roce 1862 jich němečický farář napočítal již 1 359.²¹⁶

Roku 1908 převzal zdejší duchovní správu dosavadní farář v Dobrši Matěj Bohatý, narozený roku 1861 v Dubném, kde byl též roku 1927 pochován.²¹⁷ Během první světové války získal kostel jeho zásluhou kromě nákladných oprav němečických oltářů také věžní hodiny.²¹⁸ V roce 1922 odešel P. Bohatý do Hluboké nad Vltavou.²¹⁹

²¹⁰ SOA Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, Farní úřad Němčice, knihy č. 1-8, přístupné v digitální podobě na adrese <http://digi.ceskearchivy.cz>.

²¹¹ Náboženský fond byl využíván především k provádění regulace far. Lokálie byly zřízeny v těch oblastech, odkud měli věřící příliš daleko do kostela. V lokálii sídlil stálý kaplan, jenž měl na starost zejména podávání svátostí, vedení církevních matrik atd. Lokálie ovšem byla nadále součástí farnosti a zůstávala pod správou faráře. Viz J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 192.

²¹² J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 156.

²¹³ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 139; TÝŽ, *Kostely a kaple na osadě netolické*, Method 13, 1887, s. 1-2, 13-22, 30-33, zde s. 31.

²¹⁴ E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 55, 57.

²¹⁵ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, s. 6.

²¹⁶ J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 155.

²¹⁷ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, s. 16, 29.

²¹⁸ TAMTÉŽ, s. 39.

Dalším němečickým farářem se stal Josef Hovorka, jenž se narodil v Pohorovicích na Vodňansku v roce 1868. V Němčicích se ocitl již podruhé, protože zde roku 1907, kdy byl kaplanem v Netolicích, působil jako administrátor. Před svým druhým příchodem na němečickou faru, kdy se stal též sekretářem vodňanského vikariátu, působil jako farář v Hamru a sekretář soběslavského vikariátu.²²⁰ V pamětní knize J. Hovorka zaznamenal významnou změnu v interiéru farního kostela – v roce 1924 byla v jižní stěně lodi vytvořena imitace jeskyně se sochou Panny Marie Lurdské.²²¹

V souvislosti s pozemkovou reformou, probíhající od roku 1919, se rod knížat ze Schwarzenbergu vzdal svých patronátních práv k němečickému beneficium. Proto byl P. Hovorka prezentován (po určitých zmatcích v otázkách patronátu) Státním pozemkovým úřadem.²²² K 1. lednu 1941 formálně odešel do penze, ale ve skutečnosti vedl duchovní správu v Němčicích až do roku 1952 (zemřel o tři roky později).²²³

Počínaje rokem 1941 tedy němečická fara neměla vlastního faráře. Bohoslužby v tamějším kostele proto vedli duchovní ze sousedství, postupně se zde vystřídali faráři z Pištína, Dubného a Strýčic. Od roku 1993 je němečická farnost administrována z děkanství v Netolicích.²²⁴

²¹⁹ TAMTĚŽ, s. 41.

²²⁰ TAMTĚŽ, s. 16.

²²¹ TAMTĚŽ, s. 44.

²²² TAMTĚŽ, s. 42. Státní pozemkový úřad v Praze, jehož působnost se vztahovala na území celého Československa, vznikl na základě záborového zákona z roku 1919 a jeho hlavním úkolem bylo provedení pozemkové reformy. Byl podřízen přímo ministerské radě. Roku 1935 byl zrušen. Viz Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 366-367.

²²³ Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, s. 240.

²²⁴ Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1997. Proměnná část*, České Budějovice 1997, s. 56; E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 49-50.

4. Obnovení němčické fary jako příklad fundace

4.1 Duchovní správa němčické farnosti před obnovením fary

Znovuzaložení němčické fary spadá do období, kdy v Čechách začala vrcholit obnova farní sítě. Snahy, jež začala v pobělohorské době vyvíjet katolická církev, se většinou teprve v 18. století mohly ve větší míře naplňovat. Pro rekonstrukci katolické farní sítě, značně rozrušené vlivem české reformace a třicetileté války, byl nutný nejprve nárůst počtu obyvatel, jejich převedení ke katolické víře a obroda katolického světského kléru, jehož byl ještě v druhé polovině 17. století kritický nedostatek, a tak v duchovní správě vypomáhali i řeholníci. Jediný farář proto musel spravovat dokonce i šest farností, většinou při skrovných příjmech od prořídých řad farníků zdecimovaných válkou. K obnově církevní správy nastoupil cestu pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu, a to zejména vytvořením sítě vikariátů a zřízením kněžského semináře v Praze. V tradičně katolických jižních Čechách byla situace příznivější – po třicetileté válce zde měli faráři na starost dvě až čtyři fary (přičemž více než čtvrtina z nich byla administrována řeholníky) a již kolem roku 1700 byly obsazeny všechny tehdejší fary. Se správou filiálek v ideálním případě vypomáhali kaplani. Proces obnovy farní sítě byl uzavřen během josefinské regulace farností, kdy se měla duchovní správa stát snadno dostupnou pro všechny věřící, k čemuž bylo prostředkem zřizování nových far, administratur a zejména lokálií. Císařovou motivací ale nebyla toliko lepší duchovní péče, jako spíše posílení státní správy, jejímiž úředníky se tehdy de facto stali i světští kněží.²²⁵

Při založení fary hraje stěžejní roli patron, jenž odpovídá za její dostatečnou dotaci a za výběr vhodných kandidátů pro úřad faráře. Jak bude zřejmé níže, vydání samotného erekčního instrumentu předcházela složitý proces, jenž zahrnoval jednání nejen v rámci vrchnostenské správy, ale i dohodu s farníky a konzultace s arcibiskupskou konzistoří, bez jejíhož souhlasu by fundace nemohla vstoupit v platnost.

²²⁵ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 15-17, 22-23; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 43-49; Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 190-193; Miluše WAGNEROVÁ, *Historie farnosti Olešnice na konci 18. a v průběhu 19. století*, České Budějovice 2011 (= diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity), s. 18-26, 34-35, 53-56.

Není známo, kdy přestala být němčická fara obsazována, případně kdy zanikla. Stopy tamější duchovní správy se ztrácejí již koncem předhusitské doby a do počátku 17. století neznáme žádného duchovního, který by spravoval němčickou farnost. Situaci komplikuje i skutečnost, že Němčice včetně patronátu nad tamějším beneficium byly od roku 1540 rozděleny mezi dva různé majitele, jimiž se záhy stali držitelé netolického a hlubockého panství. V otázce, jak byl tehdy tento problém řešen, bude potřeba ještě dalšího bádání, umožní-li to dochované prameny. Patrně se na správě němčické farnosti podíleli duchovní ze sousedních far, zejména z Netolic.

Zatím lze blíže osvětlit situaci až v první polovině 17. století, kterou zachycuje soupis desátek němčické fary z roku 1644. Vznikl zřejmě z důvodu sporů ohledně desátek, protože poslední tři duchovní správci dostávali desátek v plné výši, zatímco ti předchozí jen polovinu, a proto se proti tomu ohradili. Tato písemnost dosvědčuje, že v první polovině 17. století se konaly bohoslužby v němčickém kostele jen každou třetí neděli a o farnost pečovali pouze faráři z Netolic, přičemž dva z nich – Jan Krizius a Řehoř Jakub Lomnický – sídlili na fare v Němčicích, protože Netolice byly v červnu 1619 vypáleny císařským generálem Dampierrem.²²⁶ Přesto nadále přijímali pouze polovinu desátku, neboť spravovali zároveň i faru netolickou a lhenickou.²²⁷

Kolem poloviny 17. století už se však patrně v péči o němčickou farnost střídali faráři z Netolic a Pištína.²²⁸ Proto (jak zjistil Pavel Pumpr)²²⁹ je němčická farnost zmiňována roku 1648 jako součást farnosti pištínské,²³⁰ avšak roku 1650 jako filiálka netolické fary.²³¹

V té době již potřeba vyřešit otázku patronátu nad němčickým kostelem vyvrcholila sporem o podací právo mezi oběma jeho držiteli. Jednalo se o majitele hlubockého panství, hraběte Franciska Marradase de Salent, a eggenberskou

²²⁶ Theodor ANTL, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903, s. 37, 108. Řehoř Jakub Lomnický je doložen v Němčicích v letech 1624 a 1627. František MAREŠ (ed.), *Rozvrh far v archidiakonátu bechyňském mezi zbývající duchovenstvo r. 1624*, Praha 1903, s. 11, 23.

²²⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 12. Duchovní, kteří tehdy spravovali němčickou farnost, jsou uvedeni mezi přílohami této práce v tabulce.

²²⁸ J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 155.

²²⁹ Pavel PUMPR, *Hospodaření kostelů na hlubockém panství ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století* (= diplomová práce Masarykovy univerzity v Brně), Brno 2001, s. 21.

²³⁰ Farářem v Pištíně byl tehdy Tomáš Jan Palma, pocházející z rakouského Waidhofenu; viz TAMTĚŽ, s. 17.

²³¹ Netolickým farářem v té době byl Václav Palacký, rodák z Jindřichova Hradce. Viz Eliška ČÁŇOVÁ (ed.), *Nejstarší zповědні seznamy 1570-1666*, Praha 1973, s. 403.

poručenskou správu netolického panství, reprezentovanou regentem Theodorikem z Germensheimu. Spor byl vyřešen 24. ledna 1652 kompromisem, a to za zprostředkování ordinariátem pražského arcibiskupství.²³² Od té doby se měl ve správě němčické farnosti střídát netolický farář (resp. děkan) s farářem v Pištíně; své podací právo tedy oba patroni vykonávali střídavě. Když se uvolnilo farní beneficium v Netolicích, stal se němčický kostel filiálním k pištínské faře a naopak.²³³ Proces ovšem nebyl zcela automatický – po úmrtí, příp. rezignaci jednoho faráře musel být jeho nástupce z druhého panství nejprve řádně prezentován svým patronem a poté získat konzistorní potvrzení.²³⁴ Ke které z far němčická farnost postupně náležela, lze odvodit z počtů farníků ve zповědních seznamech. Nejprve se o to pokusil J. V. Šimák: Vycházel z toho, že pokud významně klesl počet duší v jedné farnosti, znamená to, že se její filiálka odtrhla.²³⁵ Tyto změny se projevovaly pochopitelně i ve vrchnostenské agendě – důchodní písaři si mezi sebou museli vždy předat správu a peníze němčického záduší.²³⁶ Bohoslužby v němčickém kostele se patrně nadále konaly jen každou třetí neděli, přičemž netolický farář musel k tomuto účelu na vlastní náklady vydržovat kaplana.²³⁷

Takto živit pomocného kněze bylo ovšem pro netolického faráře finančně neúnosné, protože mu nezbývalo než žádat patronátní úřad o přilepšení.²³⁸ I sám patron, kníže z Eggenbergu, si uvědomoval potřebu založení kaplanství v Netolicích, vždyť v prvních desetiletích 18. století čítala netolická a němčická farnost okolo 3500 duší. Patron se proto rozhodl o tomto problému jednat s tehdejším netolickým děkanem Václavem Gruberem, avšak pro nedostatek prostředků ze strany farníků došlo v roce

²³² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Č. Krumlov, listiny, II B 5BP beta Nro. 8; viz také TAMTÉŽ, spisy, II B 5BP beta 4b.

²³³ Tuto kauzu zmiňuje též J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung*, s. 155-156; J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 112; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 104.

²³⁴ Srov. P. STUHLÁ, *P. Václav Gruber (1668 - 1722), zakladatel prvního kaplanství v Netolicích*, *Vodňany a Vodňansko* 6, 2004, s. 135-170, zde s. 148.

²³⁵ J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zповědní seznamy V*; TÝŽ (ed.), *Zповědní seznamy VIII*; P. PUMPR, *Hospodaření*, s. 21; E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 41-42.

²³⁶ P. PUMPR, *Hospodaření*, s. 21, pozn. 92.

²³⁷ Tehdejší patron netolického benefícia, kníže Jan Kristián z Eggenbergu, trval na tomto požadavku patrně od doby kolem roku 1700. P. STUHLÁ, *P. Václav Gruber*, s. 148.

²³⁸ Viz SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 37e.

1708 pouze k dohodě, že v Němčicích se budou nadále sloužit mše každou třetí neděli.²³⁹

Po neúspěšném pokusu netolického hejtmána Šimona Praxla o novou fundaci z roku 1716²⁴⁰ se iniciativy chopil netolický děkan Gruber, uvědomující si brzký konec svého života. Stal se sám fundátorem nového netolického kaplanství a zástupci netolické městské obce v květnu 1722 rychle vyjednali vše potřebné s vrchnostenskými úřady. Zakládací listina byla podepsána 31. května 1722 a fundace vstoupila v účinnost od 1. ledna následujícího roku.²⁴¹

4.2 Obnova němčické fary v letech 1722-1723

Na založení netolického kaplanství se již podílel nový patron – Adam František kníže ze Schwarzenbergu, v jehož rukou bylo netolické panství od roku 1719. Protože byl zároveň majitelem panství Hluboká, náležel mu celý patronát nad němčickým kostelem. Již při schvalování nového kaplanství v Netolicích v červnu 1722 uvažoval o obnovení němčické fary a záhy začal zjišťovat, jsou-li pro tento projekt v němčické farnosti dostatečné podmínky. Bylo potřeba shromáždit informace o kostelním jmění (které tehdy čítalo celkem více než 700 zlatých), pořídit soupis nemovitého majetku fary a kostela a ročních příjmů duchovního správce včetně výpočtu průměrné výše jeho akcidenčních příjmů. Tento soupis, sestavený 24. června 1722 hejtmánem netolického panství, se stal podkladem pro následný projekt znovuzaložení němčické fary.²⁴²

Podle zpráv tehdejšího netolického děkana Grubera se v předcházejících letech příjmy ze štólových poplatků poněkud snížily – zatímco v roce 1719 takto získal administrátor němčické farnosti 115 zlatých a 33 krejcarů, o dva roky později se mu dostalo jen 88 zlatých a 33 krejcarů. Z údajů z let 1719-1721 byla vypočítána průměrná výše akcidenčních příjmů na 104 zlaté, 34 krejcarů a 4 trojníky. Dále v soupise příjmů

²³⁹ P. STUHLÁ, *P. Václav Gruber*, s. 150.

²⁴⁰ TAMTÉŽ; viz též SOA v Třeboni, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – listiny, sign. II B 3 P Nro. 6.

²⁴¹ P. Gruber zemřel 9. června 1722. P. STUHLÁ, *P. Václav Gruber*, s. 151, 155; viz též SOA v Třeboni, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Č. Krumlov – listiny, sign. II B 3 P Nro. 7.

²⁴² P. STUHLÁ, *P. Václav Gruber*, s. 155-156; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a: Zřízení fary v Němčicích (1722-1743); SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a: Zřízení fary v Němčicích (1722-1724).

němčického farního beneficiuma najdeme tzv. letník ve výši 4 zlaté a 41 krejcarů, mešní stipendium čítající 50 zlatých a zvláštní příspěvek rolníka Prokeše z Němčic, jenž faře každý rok odváděl kuřata a 46 krejcarů a 3 trojníky. (Tato platba pravděpodobně pocházela z nějaké starší mešní nadace.) Celkové peněžité příjmy němčického duchovního správce tedy činily přes 160 zlatých. Sepsány byly i naturální desátky ve formě žita, ječmene a ovesa, přičemž byl využit podrobný rozpis desátků odevzdávaných jednotlivými hospodáři z roku 1644. V této písemnosti je též uvedeno, že kromě desátků jsou farníci z Němčic a Malých Chrášťan povinni svému duchovnímu pastýři pravidelně odevzdávat ještě koledu, letník a podýmne. Situace ohledně desátku však byla poněkud komplikovaná – zatímco na počátku 17. století dostával tamější duchovní pouze půl desátku ze dvou vsí (Němčic a Malých Chrášťan, protože náležely do netolického panství), před polovinou 17. století odevzdávali farníci desátek celý.²⁴³

K faře náleželo též 71 strychů polí, z nichž 23 strychů leželo ladem (což odpovídá trojhonnému hospodaření), dále louky, zahrady a dva rybníky. Je zde popsán i farní dvůr, jenž se tehdy nacházel ve zcela neutěšeném stavu. Byl postaven celý ze dřeva, v té době už značně tlejícího, a obytná i hospodářská část byly malé a již nepoužitelné. Je tedy zřejmé, proč fundátor obnovené fary přislíbil v její zakládací listině urychlenou výstavbu nové farní budovy.²⁴⁴

Další dokument, též z 24. června 1722, se věnuje farnímu hospodaření. Byli zde sepsáni poddaní z Němčic, Mahouše, Malých Chrášťan a Zvěřetic, kteří měli předepsanou povinnost roboty na farních polích (kromě žní), byl zhodnocen očekávaný výnos farního hospodářství a (ne)možnosti fungování farního dvora. Nenacházela se při něm totiž ani pastva, takže farský dobytek se musel pást na obecních loukách (za což se muselo platit, přestože byly „špatné a malé“), ani kuchyňská zahrada či ovocný sad a ani les, pročež si němčický duchovní musel obstarávat přibližně 25 potřebných sáhů dříví v lesích krumlovského panství. Farní studna mohla stačit sotva pro provoz kuchyně, tudíž nezbyvalo než dobytek napájet z obecní studny.²⁴⁵

²⁴³ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 12.

²⁴⁴ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 51a Nro. 4. Srov. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice – listiny, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49, fol. 2^f.

²⁴⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 5, 6.

Adam František ze Schwarzenbergu již 27. června ve svém listě zaslaném z Vídně do Českého Krumlova upomínal svého vrchního hejtmana, aby mu dodal podrobný popis podmínek fungování němčického farního hospodaření, zda bude možné dodržet kanonickou porci, aby mohl farář žít a hospodařit v důstojných podmínkách. Jan Šebestián Liebhaus z Liebhausenu, jenž tehdy působil jako schwarzenberský vrchní hejtman,²⁴⁶ proto žádal od netolického hejtmana již i odhad nákladů na vybudování nové fary. Věc se měla vyřešit co nejrychleji, protože patron právě obdržel od pištínského faráře žádost o prezentaci k němčickému beneficiu²⁴⁷ a potřeboval kýžené informace pro své definitivní rozhodnutí o osudu němčické fary. Zároveň kníže nařídil, aby úředníci netolického panství dohlédli v tomto mezidobí na řádnou sklizeň sena a obilí z farních luk a polí.²⁴⁸ Pištínský farář Jáchym Ignác Šťastný se však němčické farnosti nehodlal vzdát a v březnu 1723 si na postup patrona stěžoval dokonce u arcibiskupské konzistoře.²⁴⁹

Počátkem následujícího měsíce (4. července 1722) vytvořil hejtman netolického panství Matěj Antonín Löbel předběžný projekt příjmů budoucí němčické fary a předložil jej patronovi. Vycházel ze zmiňovaného soupisu příjmů fary – s výjimkou desátku, který byl takřka u všech přifařených vsí zdvojnásoben, protože se nyní bohoslužby v němčickém kostele měly konat každou neděli, nikoli jen každou třetí jako před znovuzaložením fary, kdy se desátek odváděl jen v poloviční výši. Farář tak měl mít nárok na více než 36 džberů žita, 8 džberů ječmene a 38 džberů ovsa ročně. Kromě specifikace dalších příjmů a farního hospodaření zde Löbel uvedl i soupis kostelního jmění a konečně i návrh na stavbu nové fary včetně dvora, což by mohlo stát přibližně 800 zlatých. O projektu podal zprávu i vrchnímu hejtmanovi, doufaje, že budoucí němčický farář bude dostávat ještě nějaké příspěvky navíc, že bude mít dostatečné podmínky pro hospodaření, aby mohl na faře trvale zůstat.²⁵⁰

²⁴⁶ Liebhaus byl vrchním hejtmanem v Českém Krumlově v letech 1701-1724. Anna KUBÍKOVÁ, *Hejtmané na eggenberských panstvích v Čechách*, Archivum Trebonense 5, 1982, s. 38-60, zde s. 51.

²⁴⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

²⁴⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 8.

²⁴⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a. Viz též Přílohu č. 3, Obrázek č. 3 v této práci. Stížnost však ztratila smysl v červnu 1723 odchodem P. Šťastného z Pištína na faru do Ledenic. P. PUMPR, *Hospodaření kostelů na hlubockém panství ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století* (= diplomová práce Masarykovy univerzity v Brně), Brno 2001, s. 18.

²⁵⁰ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 9, 10.

Vrchní hejtman Liebhaus návrh doplnil podrobným rozpisem odhadovaných nákladů na stavbu fary a zaslal patronovi.²⁵¹ Kníže s předběžným projektem souhlasil, když shledal, že němčická fara je zajištěna dostatečnými příjmy (celkem se jednalo o více než 344 zlatých ročně), a ve svém listě vrchnímu hejtmanovi ze dne 15. července 1722 rozhodl o jejím obnovení i postavení nové farní budovy. Téhož dne vyslal svého zmocněnce JUDr. Jana Hoffmanna, aby vznik fary vyjednal s pražskou arcibiskupskou konzistoří.²⁵² Svůj úmysl sdělil patron konzistoři v listě, poslaném po Dr. Hoffmannovi. Pouze ve stručnosti oznámil, že mu nyní náleží celý patronát nad němčickým kostelem a že se rozhodl obnovit faru, k níž shledal dostatečné příjmy pro dodržení kanonické porce. Přislíbil i postavení nové farní budovy, což ale může pozdržet prezentaci prvního faráře. Konzistoř na jednání přistoupila a ve své odpovědi z 28. srpna požádala knížete Schwarzenberga o upřesnění příjmů budoucí fary, aby se sama mohla přesvědčit, zda bude spolehlivě dodržena kanonická porce. Termín prezentace nového faráře pak ponechala na další domluvě.²⁵³

Dne 16. září 1722 obdržel kníže stanovisko konzistoře. Po prostudování předběžného návrhu příjmů němčické fary konzistoř upozornila patrona, že akcidenční příjmy v budoucích letech nemusejí být tak vysoké, jak se v projektu předpokládá, a může tedy hrozit, že klesnou pod možnou míru. Proto konzistoř patronovi doporučila, aby příjmy němčického faráře doplnil přidělem dřeva nebo piva, jehož prodejem by duchovní mohl získat další peníze. Adam František ze Schwarzenbergu se tedy rozhodl, že budoucí němčický farář by mohl dostávat zdarma 20 či 24 sáhů dříví, asi 6 sudů piva a případně požádat ještě o pivní přívarek. Listem ze 7. října to sdělil kníže svému vrchnímu hejtmanovi, jenž o tom 14. října zpravil hejtmana netolického, pověřuje ho vyhotovením nového projektu, kde by byly zaneseny nejen nově dohodnuté příspěvky, ale také poněkud zvýšený odhad výnosu farních polí, aby němčická fara byla alespoň trochu lépe dotovaná než fara založená roku 1718 u kostela sv. Vojtěcha ve Lštění na

²⁵¹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a.

²⁵² SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 11.

²⁵³ Zároveň řešil kníže Schwarzenberg s konzistoří a hrabětem Vratislavem z Mitrovic otázku obnovení fary v Homím Bukovsku. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A III K alfa 1 a/7.

vimperském panství.²⁵⁴ Vrchní hejtman Liebhaus zde ale upozornil, že pro němčickou faru se počítá s více než dvojnásobnou výší akcidenčních příjmů než ve Lštění.²⁵⁵

Definitivní projekt hmotného zajištění nové fary, který se stal základem pro následný erekční instrument, vypracoval netolický hejtman 3. listopadu 1722. Oproti předběžnému projektu byl na žádost vrchního hejtmana upraven možný výnos farních polí, který by prý při lepším hospodaření mohl být vyšší. Hejtman Löbel tentokrát již považoval plánované příjmy němčického faráře za dostatečné, což by ovšem také záviselo na cenách potravin, které by mohl farář prodávat.²⁵⁶

Projekt v souladu s výše zmiňovanými podklady též sliboval němčickému duchovnímu správci roční peněžní příjem přes 160 zlatých, jehož složky byly jednotlivě zaneseny i do výsledného právního instrumentu, přestože se jednalo pouze o odhad.²⁵⁷ Hodnota desátků byla určena na 44 zlatých, 26 krejcarů a 3 trojníky. V projektu byl znovu shrnut i očekávaný výnos farních polí (kde se pěstovala pšenice, žito, oves, ječmen a hrách), a to včetně odečtení nákladů na práci a osivo. Výsledný zisk byl odhadnut na 117 zlatých a 18 krejcarů. Jsou zde podrobně rozebrány i výnosy sena a otavy z farních luk a zahrad, z čehož by duchovní mohl uživit dva koně, dva voly, čtyři krávy a jednu jalovici, přičemž z prodeje mléka by mohlo ročně plynout 24 zlatých. Další zisk (asi 15 zlatých) by podle projektu mohl mít farář z prodeje ryb ze dvou farských rybníků. Celkové příjmy němčického beneficiáta byly tedy odhadnuty na více než 360 zlatých, což by dostatečně převyšovalo minimální míru kanonické porce, která činila 300 zlatých. Na doporučení arcibiskupské konzistoře ale přiznal patron němčickému duchovnímu správci ještě další roční příspěvky pro jistější živobytí. Jedná se o šest sudů piva v hodnotě 60 zlatých, 24 sáhů dříví v hodnotě 24 zlatých a případně (když farář dodá ječmen a zaplatí pivní ták) ještě 6 dalších sudů pivního přívarku v hodnotě 30 zlatých. Tak patron budoucím němčickým duchovním pastýřům přislíbil celkový roční příjem ve výši 474 zlatých, 47 krejcarů a 1 trojník.²⁵⁸ Je třeba však zdůraznit, že výše těchto příjmů závisela na mnoha faktorech (jak už ostatně předvídal

²⁵⁴ K tomu viz SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – listiny, sign. II D 3 P Nro. 3.

²⁵⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 17. Srov. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a.

²⁵⁶ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 12.

²⁵⁷ TAMTÉŽ; srov. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49, fol. 2^r-3^v.

²⁵⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 12.

netolický hejtman) – na úrodě, cenách potravin, ochotě farníků odevzdávat desátky, stavu farního hospodářství a samozřejmě se nedala přesněji odhadnout ani výše akcidenčních příjmů, jež se vyznačovaly jistou nepravidelností, neboť se dostávaly duchovnímu příležitostně.

V následující listopadové korespondenci řešil vrchní schwarzenberský hejtman Liebhaus s netolickým a hlubockým hejtmanem ještě problém praktického rázu, ze kterého panství a prostřednictvím kterých poddaných bude němčickému faráři přidělováno dříví. Němčická farnost totiž zahrnovala osady ze tří panství (netolického, hlubockého a libějovického), přičemž Sedlec jakožto součást panství libějovického patřil v té době Buquoyům. Hejtman Löbel zjistil, že sami farníci nejsou schopni poskytovat faráři dříví, protože nevlastní žádné lesy. Dříví tedy bude muset být k dispozici v panských lesích a v tom případě farníci z Němčic a Malých Chrást'an rádi svému faráři zdarma pomohou dřevo obstarat. Také hejtman hlubockého panství Václav Antonín Dvořák v této záležitosti sdělil, že i farníci z Vlhav a Tupes jsou ochotni přistoupit na tuto povinnost, ale chtěli by ji plnit pokud možno v menší míře, protože jsou již dosti zatíženi robotou. Netolický hejtman též upozornil, že němčický farář nebude schopen obstarat si dříví z panských lesů sám, protože jeho čeleď bude značně zaměstnána péčí o farní hospodářství.²⁵⁹

Liebhaus také kontaktoval JUDr. Hoffmanna, zaslal mu nejdůležitější písemnosti z posledních jednání a poznamenal, že konzistoř by už neměla mít výhrady vůči projektu němčické fary, když se zřízením fary ve Lštění souhlasila i přes její nízké akcidenční příjmy. O stavu jednání zpravil vrchní hejtman i knížete a zaslal mu mimo jiné také opravený projekt fary. Problematiku dříví navrhl (na Löbelův podnět) vyřešit tak, jak tomu bylo i při založení fary ve Lštění, totiž aby si farář dřevo z vrchnostenského lesa obstaral a dopravil sám na vlastní náklady, případně s pomocí farníků, což by ostatně bylo pro patrona levnější. Doporučil ještě, aby bylo dříví i pivo přidělováno jen z netolického panství, k němuž by za tímto účelem mohla být připoutána veškerá patronátní práva k němčickému beneficium, jehož polovina zatím zůstávala součástí držby panství hlubockého. Kníže ze Schwarzenbergu s hejtmanovými návrhy souhlasil s tím, že s dřívím budou němčickému duchovnímu správci pomáhat

²⁵⁹ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 51a Nro. 13-16.

farníci, a vzkázal, že pokud vůči tomu nebude mít konzistoř výhrady, může již být sepsán erekční instrument.²⁶⁰

Nato počátkem prosince uvědomil patrona z Prahy jeho plnomocník Dr. Hoffmann, že konzistoř přes drobné připomínky s návrhem souhlasí. Připadalo jí však nevhodné, aby si farář musel dříví zajišťovat na vlastní náklady, a také doporučila patronovi, aby se rozhodl, zda bude muset farář pokaždé znovu žádat o pivní přívarky. Adam František ze Schwarzenbergu tedy neměl nic proti tomu, aby poddaní pomáhali svému faráři zajistit dříví zcela zadarmo. Rozhodl ale, že duchovní musí každý rok prostřednictvím memoriálu zažádat patrona o pivní přívarek, aby „*si vzpomněl, že jej má z milosti [patrona], aby zachovával respekt vůči vrchnosti a kromě toho aby se ustavičně podvoloval ke zbožnému a mírumilovnému chování.*“²⁶¹

Dne 16. prosince vrchní hejtman tedy konečně sdělil správci netolického panství Löbelovi, že zakládací listina němčické fary může být vyhotovena. Zároveň vyslovil obavy, aby se poddaní nestavěli vůči novému faráři na odpor a aby mu poctivě odváděli všechny dávky, a proto ještě požádal netolického hejtmana o urychlenou zprávu o postoji farníků k otázce předepsaných služebností. Löbel jej ujistil, že farníci z netolického panství se zřízením fary ochotně souhlasili a nemají námitek proti předepsaným povinnostem ani vůči dvojnásobnému desátku a dokonce jsou ochotni pomoci svému duchovnímu pastýři s obstaráním dříví. Též se obrátil na hejtmana hlubockého panství Václava Antonína Dvořáka, jenž mu nato sdělil, že farníci z Vlhav a Tupes jsou ochotni odvádět svému faráři již dávno obvyklé dávky, pokud ovšem bude stále sídlit v Němčicích. Od obyvatel Sedlce měl duchovní dostávat jen letník, v čemž byly také zachovány původní zvyklosti.²⁶²

Kníže Adam František byl o výsledku posledních jednání zpraven ještě 22. prosince vrchním hejtmanem. Zároveň Liebhaus knížeti již poslal ke schválení návrh fundačního instrumentu, což bylo nezbytné také pro co nejrychlejší zahájení stavby nové fary. Ani stavba hlavní budovy ovšem nemohla být dokončena do

²⁶⁰ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a.

²⁶¹ TAMTÉŽ; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A III K alfa 1 a/7.

²⁶² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 18, 22, 23.

prezentace nového faráře, a proto se počítalo s tím, že bude nutné mu zajistit provizorní obydlí.²⁶³

Patron se pak ještě věnoval problému zajištění dříví pro němčického faráře. Usoudil, že by měli svou pomocí přispět i farníci ze Sedlce, a proto počátkem ledna 1723 pověřil netolického hejtmana Löbela, aby se domluvil s buquoyským hejtmanem libějovického panství, zda k tomu budou ochotni. Sedlečtí se ale proti tomuto požadavku ohradili, protože sami si mohli sehnat ku pomoci jen dva malé vypůjčené osly a špatný vůz a navíc by to měli daleko. Nabídli však svou pomoc budoucímu faráři alespoň při pracích spojených s kostelem a farním hospodářstvím. Jednání o jejich podílu na pomoci němčickému faráři se tedy protáhlo až do poloviny února, kdy se kníže rozhodl je od této povinnosti osvobodit.²⁶⁴

Na začátku ledna bylo také po dalším jednání s arcibiskupskou konzistoří rozhodnuto, že v zakládacím instrumentu němčické fary se neobjeví ustanovení o tom, že farář musí patrona vždy znovu požádat o pivní přívarek, protože nástupci Adama Františka by mohli k této otázce přistupovat jinak a kýžený memoriál nepožadovat. Konzistoři byl zároveň zaslán ke schválení koncept fundačního instrumentu.²⁶⁵

Zakládací listina němčické fary byla zpečetěna 30. ledna 1723 ve Vídni knížetem ze Schwarzenbergu a dalšími dvěma svědky, dne 12. března ji v Praze potvrdil pražský arcibiskup Ferdinand kníže z Khünburgu a 7. dubna 1723 byla zanesena do desek zemských. Originál je tvořen sedmi listy, které jsou svázané provázkem z modrých a bílých nití. Konce provázku jsou na fol. 5^v připevněny třemi přitištěnými pečetěmi z červeného vosku. Arcibiskupská pečeť byla přitištěna pod papírovým krytem.²⁶⁶ Pro potřeby patronátního úřadu byl v květnu 1724 pořízen ověřený opis, jenž se později stal významnou součástí němčické farní registratury. Netolický hejtman o něj nejprve žádal vrchního hejtmana, ale protože ten neměl k dispozici ani koncept, odkázal

²⁶³ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A III K alfa 1 a/7.

²⁶⁴ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 24, 27, 30.

²⁶⁵ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A III K alfa 1 a/7.

²⁶⁶ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49. Dále jen „Zakládací listina němčické fary.“ Viz též Přílohu č. 3, Obrázek č. 1 a 2 v této práci.

Löbela přímo na knížecí kancelář.²⁶⁷ Opis byl tedy vyhotoven schwarzenberským dvorním kancléřem ve Vídni. Je tvořen šesti listy, které jsou rovněž svázané provázkem ve schwarzenberských barvách a jeho konce jsou k listině připevněny na poslední straně pod ověřovací doložkou přitíštěnou pečetí z červeného vosku. Pečeť nese schwarzenberský erb.²⁶⁸ Další opisy fundačního instrumentu vznikaly později na žádost německých farářů, kteří tak mohli prokázat a pojistit své hmotné nároky.²⁶⁹

Text listiny začíná intitulací Adama Františka ze Schwarzenbergu s devoční formulí, následuje promulgace a narace, upozorňující na souhlas pražského arcibiskupa Františka Ferdinanda hraběte z Khünburgu (včetně jeho titulatury). Nejrozsáhlejší je dispoziční část, jež sahá od fol. 1^v až na fol. 5^r. Koroborace informuje o vyhotovení dvou stejnopisů, budoucím zanesení textu listiny do zemských desek, podpisech a pečetích vydavatele a dvou svědků. Následuje datace a subskripce s pečetěmi, v opise vyznačenými jen jako „locus sigilli.“ Jako svědky si kníže Schwarzenberg přizval nižší zemské úředníky Václava Klementa von Salza a Ignáce Humberta Bechyně z Lažan.

Zbývající část listiny byla určena pro schvalovací proces tohoto právního aktu. Vyjádření pražského arcibiskupa Khünburga má charakter samostatné listiny, intitulací s devoční formulí počínaje a koroborací, datací a subskripcí konče. V dispoziční části arcibiskup ratifikoval zakládací listinu německé fary v jejím plném znění a zároveň na místě sankce vyjádřil požadavek, aby do ní nebylo zaneseno nic, co by mohlo její původní znění narušit. Koroborace obsahuje též záznam o zanesení jejího textu do fundačních knih. Za podpisem arcibiskupa nalezneme ještě podpis jeho kancléře a poznámku o zápisu do fundačních knih. Dne 5. dubna odevzdal zmocněnec knížete ze Schwarzenbergu arcibiskupské kanceláři poplatek ve výši 12 tolarů, o čemž svědčí poznámka a podpis taxátora na druhé straně arcibiskupské ratifikace.²⁷⁰

Poté nechal patron zanezt německou fundaci do zemských desek. Na nezbytnost tohoto právního počínu jej upozornil již v únoru JUDr. Hoffmann, a to z důvodu

²⁶⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a. Ověřený opis fundačního instrumentu je uložen v SOkA Prachatice, Farní úřad Němčice, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1.

²⁶⁸ Český výtah z této písemnosti již publikoval J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 112-113.

²⁶⁹ O opisy žádali faráři v letech 1730 a 1743. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa 51a Nro. 37, 38.

²⁷⁰ Zakládací listina německé fary, fol. 6^v.

přenesení patronátních práv nad němečickým beneficium k netolickému panství.²⁷¹ Zápis byl učiněn 7. dubna pod značkou E 17 do šestého trhového kvaternu broskvové barvy pro vklady a fundace, o čemž ingrosátor úřadu desk zemských větších uvedl informaci i do samotného originálního dokumentu a stvrdil to svým podpisem a kancelářskou poznámkou.²⁷²

K opisu listiny je ještě navíc připojena ověřovací doložka schwarzenberské dvorní kanceláře, jež opis vyhotovila a stvrdila knížecí pečeti ve Vídni 19. května 1724.²⁷³

Dispozitivní část této fundační listiny začíná formulací samotného zakládacího aktu, přičemž v ní nalezneme i arengu. Jediné souvětí vyjadřuje rozhodnutí knížete Schwarzenberga „*pro rozmnožení cti Boží a lepší podporu duchovní péče*“ povýšit němečický kostel sv. Mikuláše na farní chrám s vlastní rezidenční farou a stálým farářem.²⁷⁴ Stěžejním úkolem tohoto právního instrumentu pak bylo zajistit němečickému faráři hmotné zabezpečení a pojistit mu jeho nároky i do budoucna. K tomu měl posloužit její úředně ověřený opis, pořízený v roce 1724 a uchovávaný ve farní registratuře. Později byl tento dokument dokonce vložen do pamětní knihy, v níž tak měly být shrnuty a ochraňovány ty nejdůležitější záznamy o němečické fari, jež neměly být zapomenuty.²⁷⁵

Veškeré náležitosti týkající se obnovené němečické fary jsou shrnuty do čtyř bodů. V prvním jsou vyjmenovány vesnice, které mají patřit do farnosti „na budoucí věčné časy,“ a to Němčice a Malé Chrástřany z panství Netolice, Vlhavy a Tupesy z panství Hluboká a Sedlec z buquoyského panství Libějovice.²⁷⁶ Bylo tedy zachováno tradiční uspořádání farnosti, jež mělo svůj původ ve středověku, bez ohledu na hranice panství. Dále je budoucím němečickým farářům přislíben pohodlný byt.²⁷⁷

²⁷¹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A III K alfa 1 a/7.

²⁷² NA, Desky zemské, DZV 470 - kvatern broskvový šestý trhový vkladů a odevzdání (1720-1728).

²⁷³ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1, fol. 5^v.

²⁷⁴ Zakládací listina němečické fary, fol. 1^v.

²⁷⁵ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 112. Dvě dochované pamětní knihy němečické fary jsou uloženy v SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, inv. č. 2, sign. II-1, kniha č. 1.

²⁷⁶ Zakládací listina němečické fary, fol. 2^f.

²⁷⁷ Ke stavbě nové farní budovy bylo skutečně záhy přikročeno, dokončena byla roku 1725. Viz J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 139.

Třetí oddíl konečně specifikuje farářovy příjmy. Jedná se o letník, předepsaný v různé výši pro každou vesnici; zvláštní příspěvek pak musel odvádět jeden rolník z Němčic.²⁷⁸ Pozdější netolický děkan J. V. Truhlář uvádí ve svém článku s odkazem na nedochovanou němčickou farní pamětní knihu, že na letník se ve všech vesnicích skládali farníci, jen Sedlečtí jej odváděli z obecních peněz.²⁷⁹ Církevní desátek bylo ovšem třeba výrazně upravit, neboť farníci z něj zatím odváděli pouze polovinu, což bylo v listině zdůvodněno stejně jako ve zmíněných podkladech. Ve fundační listině bylo ustanoveno, že bohoslužby se v Němčicích budou nadále konat každou neděli a každý svátek, a tudíž bude faráři odváděn desátek úplný.²⁸⁰ Každá ves zde měla (v závislosti na své velikosti) přesně předepsáno, kolik žita, ječmene a ova má odevzdávat. Sedlec v tomto ustanovení nenajdeme, protože tam tehdy žili pouze chalupníci, na které se povinnost desátku nevztahovala.²⁸¹ K prebendě mělo náležet též okolo 71 strychů polí, dále louky a zahrady, z nichž měl farář nárok na přibližně deset vozů sena a dva vozy otavy, a dva rybníky s jedenácti kopami ryb.²⁸²

V listině jsou určeny i další příspěvky pro němčického beneficiáta: Štola, kole da, ofěry a prosby v celkové roční výši 104 zlatých, 34 krejcarů a čtyři trojníky a také mešní stipendium okolo padesáti zlatých. „*Aby ale němčičtí faráři tím snáze vyjítí mohli,*“ rozhodl se kníže přiznat každému z nich ještě ročně šest sudů piva z netolického pivovaru a dalších šest sudů výměnou za pšenici nebo ječmen a zaplacení daně (pivního tácu). Tento přívarek má být ale rozvržen tak, aby si ho mohl farář sám odvézt. Na důkaz své horlivosti pak kníže ještě svolil přidělit mu z netolického panství 24 sáhů dříví, které mu bude určeno a jež si na vlastní náklady nechá porazit a nasekat, přičemž s odvozem na faru mu musí pomoci farníci.²⁸³

Čtvrtý oddíl je zvláště významný, neboť upravuje patronátní práva nad němčickým beneficiem. Protože dříve zde byl patronát vykonáván střídavě hlubockou a netolickou vrchností a nyní je jejich jediným držitelem Adam František ze

²⁷⁸ Zakládací listina němčické fary, fol. 2^v.

²⁷⁹ J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 112.

²⁸⁰ Zakládací listina němčické fary, fol. 2^v.

²⁸¹ Tuto informaci převzal J. V. Truhlář z dodnes nedochované němčické farní pamětní knihy. J. V. TRUHLÁŘ, *Farní kostel*, s. 113. Viz též SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a.

²⁸² Zakládací listina němčické fary, fol. 3^v.

²⁸³ TAMTÉŽ, fol. 3^v-4^v.

Schwarzenbergu, rozhodl se kníže, že patronátní práva znovu spojí a přidělí je pro budoucí časy pouze majitelům netolického panství, neboť právě z něho bude německému faráři přidělováno pivo a dřevo.²⁸⁴

Zakládací listinu německé fary lze považovat za stěžejní dokument v rámci patronátní agendy schwarzenberských úřadů. Podává svědectví o hmotném zabezpečení německých duchovních správců, o vztahu Schwarzenbergů k církevní správě, o průběhu fundačního procesu a není pochyb o jejím významu pro dějiny německé fary. Je ale třeba mít na zřeteli, že listina je poněkud formalizovaným pramenem a nelze ji studovat bez znalosti podkladů a průběhu jednání. Vždyť například deputát pro faráře nebyl patronem přiznán jen z milosti a horlivosti, jak uvádí formulace v erekčním instrumentu, nýbrž především z prozaického důvodu, že se jednalo o podmínku, bez níž by konzistoř fundaci neschválila.

Je zajímavé sledovat, jaká jednání předcházela takovéto fundaci a kterými cestami plynuly pokyny a informace. Zásadní podněty vycházely především od hejtmana netolického panství, jenž nejlépe znal kýžené prostředí, jeho podmínky a potřeby. Patron, jenž dlel převážně ve Vídni, s ním ovšem komunikoval zásadně skrze vrchního hejtmana, sídlícího v Českém Krumlově. Stěžejní korespondence tak byla přeposílána spolu s dalším průvodním dopisem třetí straně, aby byly s důležitějšími kroky a výsledky jednání obeznámeny všechny zainteresované osoby. Českokrumlovský vrchní hejtman zde měl ústřední postavení – koordinoval jednání na nižší úrovni, tedy uděloval pokyny netolickému hejtmanovi, a to buď z pověření knížete, nebo z vlastní iniciativy. O výsledku pak informoval knížete, případně jeho plnomocníka JUDr. Hoffmanna. Zdá se ale, že v tomto případě nebyl vrchní hejtman prostředníkem mezi hejtmany jednotlivých panství, neboť vždy pověřil svého netolického podřízeného, aby věc se svými kolegy sám vyřídil a podal o tom zprávu. Zvláštní postavení zde měl schwarzenberský plnomocník JUDr. Hoffmann, jenž měl v Praze na starost jednání s arcibiskupskou konzistoří. Ten byl v kontaktu většinou jen s knížetem a vrchním hejtmánem. Jednání o obnově německé fary se jistě neobešla ani bez kontaktů s nižšími církevními úřady, zejména s okrskovým vikářem. Žádná korespondence, jež by o tom svědčila, však bohužel zatím nebyla nalezena.

²⁸⁴ TAMTÉŽ, fol. 4^v-5^r.

Ze studované úřední korespondence plyne, že schwarzenberští úředníci přistupovali k otázce německé fundace velmi zodpovědně a pečlivě, majíce na zřeteli nejen prospěch patronův, ale i blaho duchovního správce a ohled na jeho ovečky. Zároveň samozřejmě museli respektovat požadavky arcibiskupské konzistoře. Hlavním motivem této fundace přece jen byla, jak je ostatně uvedeno i v zakládací listině německé fary, lepší duchovní péče. I když se jednání o obnovení německé fary protáhlo na více než půl roku, jednotlivé problémy byly řešeny velice rychle, neboť zúčastnění úředníci reagovali na doručené listy pokud možno okamžitě. Všechny zainteresované strany si také byly vědomy toho, že erekčním instrumentem slibované akcidenční příjmy jsou pouze hypotetické, a proto dbali na dostatečnou finanční rezervu, aby i za horších podmínek byla dodržena kanonická porce. Kromě toho se počítalo s tím, že nový německý farář nemůže být prezentován, dokud nebude mít kde bydlet, a proto bylo nutné urychleně přistoupit ke stavbě nové farní budovy.²⁸⁵

Zjištěné poznatky tedy svědčí o poměrně vysoké efektivitě schwarzenberské správy, ovšem jedná se pouze o výsledky výzkumu úzkého vzorku písemností. Pro obecnější závěry by byla nutná širší komparace. Další oblasti schwarzenberské patronátní správy nicméně budou nastíněny dále.

Ke srovnávání však, jak bylo vidět, docházelo již tehdy – vždyť schwarzenberští úředníci hojně diskutovali nad konfrontací zakládacích projektů far ve Lštění a v Němčicích. K dalšímu srovnání by se nabízelo založení fary ve Strunkovicích nad Blanicí (též v prostoru netolickeho panství), uskutečněné roku 1744.²⁸⁶

Při studiu této problematiky vyvstávají i další dílčí otázky, kupříkladu zda a jakým způsobem zjišťoval hejtman vůli poddaných prostřednictvím vesnické samosprávy, kdo se podílel na přípravě podkladů k projektu fary a odkud byly pro ně čerpány informace, případně bylo-li založení fary konzultováno také s okolními duchovními správci a příslušným vikářem. Určité vodítko mohou poskytnout zmínky o jakési „kostelní knize,“ jež evidovala například desátky v době kolem poloviny 17. století, nebo příležitostně sestavené soupisy povinností farníků.²⁸⁷ Ty mohly vzniknout i jako výpisy z úředních knih – například v roce 1656 byl z pamětní knihy

²⁸⁵ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4a.

²⁸⁶ TAMTÉŽ, sign. II B 3 P 4d.

²⁸⁷ TAMTÉŽ, sign. II B 3 P 4a.

města Netolic převzat soupis desátek náležejících duchovnímu správci němčické farnosti.²⁸⁸ Tyto důležité písemnosti pak mohly být uloženy buď přímo v němčickém kostele, nebo na netolickém děkanství, anebo u tamějšího patronátního úřadu v Petrově Dvoře.

Jednou z nejdůležitějších otázek pak je, jaká byla motivace patrona k této závažné fundaci? Adam František ze Schwarzenbergu si již při zřízení netolického kaplanství, jež bylo tehdy už opravdu nezbytné, uvědomoval, že ani to nemůže poskytnout všem ovečkám ve farnosti odpovídající duchovní péči. Problém němčické fary však musel být vyřešen co nejrychleji, protože po smrti netolického děkana Grubera počátkem června 1722 zůstala i němčická farnost beze svého správce a podle ujednání z roku 1652 ji měl převzít do péče pištínský farář, jenž proto tehdy ještě požádal patrona o prezentaci. Té se mu už ale s největší pravděpodobností nedostalo, neboť Němčice a k nim přifařené obce se měly záhy osamostatnit. Je ovšem třeba zdůraznit, že bez svých pečlivých a iniciativních úředníků by se patron v této záležitosti neobešel. Zvláště netolický hejtmán, nejlépe znalý místních poměrů, mu mohl poskytnout cenné podněty.

Adama Františka ze Schwarzenbergu lze považovat za typického barokního šlechtice, a to ve světské i duchovní sféře. Jeho hluboká zbožnost se projevovala zejména v oddané úctě ke sv. Janu Nepomuckému, jehož kultu věnoval se svou chotí značnou pozornost. Není tedy divu, že mu na duchovní péči o poddané zřejmě velice záleželo.²⁸⁹ Zároveň ale vůči svému patronátnímu duchovenstvu přistupoval z pozice vrchnosti a neváhal užít ekonomických nástrojů (zejména pivního přívarku) k tomu, aby si uvědomilo, že je patronovi za různé počitky udělené „z milostí“ povinováno patřičnou úctou a poslušností. A konečně tím chtěl duchovní motivovat k řádnému chování, protože případná patronova nevole by mohla znamenat odejmutí těchto příspěvků.²⁹⁰

²⁸⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52i Nro. 4.

²⁸⁹ Viz Adolf BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866, s. 128-136; Jan Křtitel VOTKA, *Sv. Jan Nepomucký a knížecí rod Švarcenberský*, Praha 1887.

²⁹⁰ Srov. P. PUMPR, *Beneficia*, s. 232-236.

4.3 Hmotné zajištění němečického farního benefícia

Fary, zakládané v první polovině 18. století, se často potýkaly s nedostatečnými příjmy, jež byly v projektu nadhodnoceny a i tak mnohdy stěží dosahovaly kanonické porce. Není tedy divu, že němečická fara patřila v 18. století mezi nejchudší fary prachatického vikariátu. Tím její správci často dosti trpěli, protože to bylo většinou jejich první farářské místo, jež obnášelo výdaje na zařízení domácnosti a hospodářství.²⁹¹ Je tedy třeba zdůraznit, že příjmy, slibované budoucímu němečickému faráři ve fundačním instrumentu, byly pouze odhadované a v některých případech nadhodnocené.

Jedním z nejméně spolehlivých příjmů byly štólové poplatky, jejichž výše závisela na mnoha faktorech – na počtu úkonů, za něž náležela duchovnímu odměna, na platební schopnosti zúčastněných farníků a konečně také na samotném duchovním, jenž si vyšší poplatku mohl v rozumné míře sám stanovit. Patroni ale pečlivě dohlíželi na to, aby takové požadavky duchovních nebyly vůči jejich ovečkám příliš vysoké. Také církve a stát se snažily vyšší štólových poplatků regulovat, místní zvyklosti však byly obvykle silnější.²⁹² Jak bylo vidět, v němečické farnosti výše příjmů ze štólových poplatků rok od roku kolísala, a proto i v zakládací listině byl uveden průměr za poslední tři roky. Za stabilnější zdroj obživy faráře lze považovat církevní desátek, ovšem ani jeho slibovaná výše nebyla úplně spolehlivá. Byl závislý zejména na úrodě, zda tedy vůbec byli farníci schopni postoupit část své úrody svému duchovnímu pastýři, ale při jeho vybírání mohla vyvstat ještě řada dalších problémů.²⁹³

Další významnou složkou farářovy obživy bylo zemědělské hospodaření, čímž se přibližoval svým farníkům, zároveň s tím ale farníci mohli v závislosti na místních zvyklostech svému duchovnímu pastýři pomáhat v rámci roboty.²⁹⁴ O tom, jak velkou roli hrálo pro světské duchovní jejich hospodářství, mohou vypovídat například jejich zápisy ve farních kronikách – odráží se to v četných zprávách o počasí, úrodě a zejména o pracích, jež probíhaly na farních pozemcích.²⁹⁵ Také výnosy z farních pozemků a rybníků byly v projektu fary pouze odhadované, a to na základě údajů z předchozích

²⁹¹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 82.

²⁹² TAMTÉŽ, s. 69-71.

²⁹³ TAMTÉŽ, s. 64-66; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 209-217.

²⁹⁴ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 201-209.

²⁹⁵ E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 54, 58, 62, 63, tabulka č. 4.

let a úvah vrchnostenských úředníků. Skutečná výše výnosů záležela kromě úrodnosti půdy, počasí a jiných neovlivnitelných faktorů také na hospodářských schopnostech a finančních možnostech beneficiáta. K němčické prebendě náleželo okolo 71 strychů polí, louky a zahrady. Součástí majetku fary byly i dva rybníky, ležící severovýchodně od Němčic; identifikovat je lze velmi snadno podle názvů Malý farský a Velký farský. K farnímu dvoru patřily i hospodářské budovy, kde mohl farář chovat rozličné zvířectvo. Potřeboval především koně k dopravě a voly k potahu, nezbytné bylo i další zvířectvo pro produkci potravin – krávy, kozy, ovce, slepice atd.²⁹⁶ Vedle farních dvorů se obvykle nacházely i kuchyňské zahrady a ovocné sady, v Němčicích však chyběly, a tak si je faráři museli postupně vybudovat. Též měli potíže se sháněním pastvy pro dobytek.²⁹⁷ Němčičtí faráři ale hojně využívali možnost pronájmu farních nemovitostí. Pronajímali především pole a dokonce i rybník.²⁹⁸ Když nastaly vážné škody na úrodě, často žádali patrona o pomoc. Takovou prosbu prvního němčického faráře Josefa Schnöltzera vyslyšel roku 1724 kníže Adam František ze Schwarzenbergu a rozhodl se odpustit mu poplatek a odvod ječmene za pivní přívarek, stejně jako dvanáct korců ovsu, jenž mu byl zapůjčen pro setbu v počátku jeho hospodaření. K tomu farář od patrona dostal dvanáct korců žita.²⁹⁹

Beneficiáti měli propůjčený církevní majetek, jenž nesměl být zcizen, zodpovědně spravovat a užívat pouze k vlastní obživě. O výsledcích jejich hospodaření dobře vypovídají pozůstalostní inventáře. Zachycují sice striktně jejich soukromý majetek, tzv. patrimonium, ale ten netvořilo jen to, s čím duchovní na faru přišli, ale také to, čeho se jim podařilo nabýt díky hospodaření s farním majetkem, tzv. peculium. Přebytky měli sice beneficiáti podle zásad kanonického práva věnovat duchovním účelům, obvykle je však využívali pro další investice do hospodaření, vybavení domácnosti či pro pozvednutí své kulturní úrovně.³⁰⁰ Zatímco pozůstalost němčického

²⁹⁶ Viz též P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 59, 63.

²⁹⁷ Viz výše; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 5, 6.

²⁹⁸ Viz SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52f; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 7 a/2.

²⁹⁹ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52k Nro. 3.

³⁰⁰ Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 156; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 55; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 184. K tomu více viz M. RYANTOVÁ, *Příspěvek k poznání struktury jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, Jihočeský sborník historický 57, 1988, č. 2, s. 61-74; TÁŽ, *Majetkové poměry jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 108-121; TÁŽ, *Knihovny světských duchovních arcidiecéze*

faráře P. Bauera, jenž držel toto beneficium pouze necelý rok a půl, čítala přes 160 zlatých, jeden z jeho nástupců P. Volavka po sobě zanechal více než 870 zlatých. V inventářích najdeme i podrobný rozpis osetých polí a seznam domácího zvířectva. Tak P. Bauer měl ve farním dvoře dva koně, čtyři krávy, dva voly a dvě prasnice se dvěma selaty. Po P. Volavkovi zůstaly dvě kobyly, býk, sedm krav, čtyři telata, dvě prasnice, osmnáct selat, 21 ovcí se třemi jehňaty, sedm slepic a dvě krůty.³⁰¹

O správě farního majetku a jeho písemné evidenci již důkladně pojednal P. Pumpr.³⁰² O evidenci majetku církevních beneficí se zajímaly nejen církevní orgány a patron, ale od 18. století i stát – od roku 1713 byly sestavovány duchovenské fase tereziánského katastru.³⁰³ Co se týče přiznání příjmů pro potřeby patrona, v případě schwarzenberského patronátu vznikala velmi nepravidelně. Z netolického panství se dochoval soupis farních příjmů, který sestavil v roce 1737 tamější hejtman Schöwel pro českokrumlovský vrchní úřad na základě přiznání od jednotlivých farářů. Fase ovšem nemají jednotnou strukturu – v souladu s patronovým pokynem někdy zachycují soupis celkových příjmů dle jejich jednotlivých zdrojů, jindy informují mimo jiné o výši vybíraných štólových poplatků za příslušné úkony. Takovou formu má i zmiňovaný soupis z netolického panství, kde se lze dozvědět, že německý farář požadoval za sňatek dva zlaté, za křest 30 krejcarů a za pohřeb čtyři zlaté v případě zesnulého muže, tři zlaté u ženy a 35 krejcarů za pohřeb dítěte. Ve srovnání s Netolicemi byly tyto poplatky stejné nebo nižší.³⁰⁴ Fase, jež poskytovali patronátnímu úřadu němečtí faráři, svědčí o tom, jak nadhodnocené byly příjmy, jež jim sliboval erekční instrument fary. Například dle přiznání P. Illignera z roku 1739 se mu dostávalo v uplynulých letech jen kolem 60 zlatých na akcidenčních příjmech (oproti odhadovaným 104 zl.) a 20 zlatých mešního stipendia (místo slibovaných 50 zl.). Na farních polích P. Illigner vypěstoval 8 korců a dva věrtele pšenice, 20 korců a tři věrtele žita, 18 korců a jeden věrtel ječmene, čtyři korce hrachu a 21 korců a jeden věrtel ova. Výlovy farních rybníků přinášely faráři 16 až 18 zlatých. Letník, desátek, deputáty a další příjmy již fungovaly

pražské na konci 17. a na počátku 18. století, in: Jitka Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*, České Budějovice 2000 (= *Opera romanica* 1), s. 239-254.

³⁰¹ Viz kapitolu o vyřizování pozůstatků; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4c.

³⁰² P. PUMPR, *Beneficia*, s. 184-189.

³⁰³ TAMTÉŽ, s. 187; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116.

³⁰⁴ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, listiny, sign. II B 3 P Nro. 9. Srov. P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 70-76.

dle předpisu.³⁰⁵ Stejně jako soupis výše štólových poplatků z roku 1737, tak i fase farních příjmů z roku 1739 byly na přání patrona sestaveny i na jiných farách na netolickém panství.³⁰⁶

Přes pečlivost tvůrců projektu němčické fary se vyskytly dva problémy, jež nebyly úplně dořešeny. Jednalo se o otázku přidělování pivního přívarku a deputátů dřeva a piva – zda o ně musí farář vždy znovu žádat patrona a zda si musí zajistit všechny práce spojené s obstaráním dříví z panského lesa skutečně jen s pomocí farské čeledi, případně kteří farníci a jakým způsobem mu pomohou s dopravou dříví na faru. Proto se ještě dlouho po založení fary vedla v těchto záležitostech někdy složitá jednání, diskutovalo se o výkladu ustanovení fundační listiny a němčičtí faráři občas poukazovali na nepříliš dobře fungující systém knížecích deputátů a přívarků.³⁰⁷

Získávání deputátů a pivních přívarků od patrona tedy nebylo pro němčické faráře bez obtíží. Dřevo v panských lesích si musel farář nechat pokácet a nařezat svépomocí a poté žádat vrchnostenský úřad o pověření farníků odvozem dříví na faru. Ač mohli někteří poddaní tuto povinnost splnit v rámci své roboty, nebývala tato akce příliš dobře zorganizovaná. Nejasná situace vyvrcholila sporem, jenž vypukl počátkem roku 1736. Tehdy němčický farář Matěj Illigner žádal netolického hejtmana o zajištění dopravy dřeva z vrchnostenského lesa na faru a zároveň si stěžoval, že v minulém roce se farníci sjížděli k odvozu dřeva po dvou či po třech, takže se nakonec doprava dřeva na faru protáhla na více než tři týdny.³⁰⁸ Netolický hejtman Jakub Karel Svoboda tedy v lednu onoho roku 1736 určil dva dny následujícího týdne, kdy měli farníci z Němčic a Malých Chrášťan společně odvézt polovinu dříví, tedy 12 sáhů.³⁰⁹ Protože ve fundačním instrumentu nebylo předepsáno, kteří farníci a v jakém množství jsou povinni dřevo odvážet, bylo jejich zapojení do jeho dopravy velice problematické. Zvláště úporně se této povinnosti bránili farníci z Vihlav a Tupes, kteří náleželi k hlubockému panství. Jak uvádí P. Illigner v dalším listu hejtmanovi, tito poddaní

³⁰⁵ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 8 a /1; totéž se nachází TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov, listiny, sign. II B 3 P Nro. 10.

³⁰⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 2 a-b; srov. TAMTÉŽ, listiny, sign. II B 3 P Nro. 11-14.

³⁰⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a, 52i, 52k.

³⁰⁸ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 52i Nro. 6.

³⁰⁹ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 52i Nro. 7

zatím nikdy s dopravou dřeva faráři nepomáhali a on sám nemá moc jim to poručit. Jako důvod pro odmítání této služby uváděli hlubočtí poddaní ustanovení z fundační listiny o odnětí části patronátu nad němčickým beneficium od hlubockého panství a jeho přidělení k netolickému spolu se zatížením tohoto panství každoročním udělováním dřeva němčickému faráři. Netolický hejtman jim však oponoval tím, že podle fundačního instrumentu mají faráři pomoci se dřevem všichni farníci, nikoli jen netoličtí poddaní, a snažil se tedy obyvatele Vlhav a Tupes prostřednictvím hlubockého hejtmana Körnera přimět k plnění této povinnosti a odvezení druhé poloviny dříví. Ani tento argument však hlubockého hejtmana nepřesvědčil – ten odpověděl velmi ostře, aby jej Svoboda přišťe již „nedráždil přesvědčováním k takovýmto odporným novotám.“³¹⁰ Do takové situace již bylo nutné zapojit vrchního hejtmana. Netolický hejtman Svoboda jej o tom zpravil 1. února, stěžoval si na hrubé chování svého hlubockého kolegy a přiložil opisy veškeré korespondence k této věci včetně příslušného výtahu z fundačního instrumentu. Opět rozebíral ustanovení této zakládací listiny s tím, že nevidí důvod, proč by dvě menší obce farnosti měly být zatíženy takovou povinností a dvě větší měly být osvobozeny. Zdůraznil také, že netoličtí poddaní už svou povinnost splnili, a požádal o přispění hlubockých poddaných, protože druhá polovina dříví stále ležela v lese. A musela tam zůstat mnohem déle, protože se hejtman Svoboda kupodivu nedočkal odpovědi. Počátkem dubna tedy svou žádost připomenul, načež konečně přišlo vyjádření vrchního hejtmana Eschericha. Ten označil tuto záležitost za nejistou, ovšem připustil, aby němčickému faráři pomohli s dovozem dříví i hlubočtí poddaní.³¹¹ Tím ale jednání ještě nebylo ukončeno, Escherich totiž seznámil s touto problematickou situací i kněžnu Eleonoru Amálii ze Schwarzenbergu, jež k tomu vydala 20. června téhož roku svou resoluci. Kněžna rozhodla na základě porady s oběma vrchními hejtmany Escherichem a Olbrichem, že poddaní hlubockého panství mají povinnost podílet se na dopravě dřeva pro němčického faráře a měli tak činit již od založení fary.³¹² V moci hejtmana Svobody ale stále nebylo, aby přiměl hlubockého hejtmana ke spolupráci. Když na to tedy upozornil svého českokrumlovského nadřízeného Eschericha, ten konečně (koncem listopadu) požádal třeboňského vrchního hejtmana, aby nařídil hlubockému hejtmanovi splnění kněžnina

³¹⁰ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 52i Nro. 8-10.

³¹¹ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 52i Nro. 11-13; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 5 AP 2i.

³¹² SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52i Nro. 14.

rozhodnutí. Hejtman Körner se k tomu tedy uvolil, ale měl obavu, že na to poddaní nepřistoupí. Vyvstal totiž další problém – poddaní z Vlhav a Tupes se bránili s tím, že jsou již od založení fary dosti zatíženi dvojnásobným desátkem, nebo byli ochotni na ni přistoupit, když by ji mohli plnit v rámci své roboty stejně jako ostatní farníci. To ale nebylo možné, protože robotu nemohli vykonávat mimo své panství. Netolický hejtman tedy opět musel vyložit svému nadřízenému všechny podrobnosti ohledně této problematiky a uvést na pravou míru argumenty poddaných.³¹³ Vrchní hejtman Escherich na doporučení kněžny navrhla koncem února 1737 řešení, při němž by muselo ustanovení zakládací listiny ustoupit kompromisu. Na přidělování a dopravě dříví německému faráři se měla obě panství buď podílet, nebo se v tom střídat. Kněžna také zakázala netolickému hejtmanovi, aby poddaným z Němčic a Malých Chrástůan odečítal dopravu dřeva od roboty.³¹⁴ Hejtmani netolického a hlubockého panství se tedy dohodli, že 13. března oba společně seznámí s výsledkem jednání hlubocké poddané při příležitosti výlovu rybníka Žabince nedaleko Vlhav. Při tomto setkání ale hlubocký hejtman Körner sdělil svému kolegovi, že dodávat dřevo do Němčic z hlubockého panství není možné, protože tamější lesy jsou příliš vzdálené a řídké. Konečně ale uznal, že na základě erekčního instrumentu jsou skutečně všichni farníci povinni pomáhat svému faráři s dovozem dříví. To také vzápětí sdělil přítomným rychtářům a sedlákům z Vlhav a Tupes; jak ale očekával, trvali na tom, že se jim tato služba odečte od roboty. Nakonec bylo dohodnuto, že hlubočtí farníci budou pomáhat svému faráři s onou druhou polovinou dříví a tento ústupek jim bude vynahrazen tím, že budou moci místo tažné roboty vykonávat už jen robotu ruční. Stejně podmínky ale měli mít i netoličtí poddaní. Hejtman Svoboda o tomto jednání sepsal záznam a stejně jako hlubocký hejtman Körner o všem podrobně zpravil vrchního hejtmana s tím, že poddaní si vyžádali písemné stvrzení nového závazku.³¹⁵ Vrchní hejtman se vším seznámil kněžnu a tato záležitost tedy byla uzavřena jejím reskriptem z 18. května 1737, kde zopakovala, že hlubočtí poddaní vyslovili ochotu k dopravě poloviny dříví pro německého faráře mimo svou robotu, a pověřila oba příslušné hejtmany, aby při těchto

³¹³ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 52i Nro. 15-18, 20; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 5 AP 2i. Viz též Přílohu č. 3, Obrázek č. 4 v této práci.

³¹⁴ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52i Nro. 19; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 8 a/3; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, listiny, sign. II B 5 AP Nro. 12.

³¹⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52i Nro. 20-23; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, listiny, sign. II B 5 AP Nro. 12.

příležitostech vždy spolupracovali.³¹⁶ Již po období setby (koncem dubna) však oba hejtmani svým poddaným nařídili dopravu dřeva na němčickou faru a následujícího roku již němčický farář žádal hejtmany obou panství, aby své poddané pověřili odvozem dříví z netolicke obory.³¹⁷

Přes vyřešení tohoto vleklého problému se v případě němčických farářů čas od času vyskytly ohledně deputátů dříví nějaké nejasnosti. Například P. Volavka si v roce 1743 kvůli tomu vyžádal od vrchního hejtmána kopii erekčního instrumentu němčické fary a z jeho znění a po srovnání se situací jiných beneficí usoudil, že není povinen pokaždé žádat vrchnostenský úřad o dříví ani pivo, protože jeho nárok na obojí byl součástí fundace.³¹⁸ Lze ale s jistotou usoudit, že neuspěl, protože na schwarzenberském patronátu museli duchovní již od roku 1724 žádat o povolení k těžbě dřeva dokonce i v případě farních a zádušních lesů.³¹⁹

Udělování pivního deputátu snad fungovalo v případě němčické fary dobře, ale o přívarky museli faráři též každoročně žádat, jak bylo na schwarzenberském patronátu obvyklé, a to i přesto, že byl přívarek zanesen v erekční listině.³²⁰ Tato praxe, na níž trval zvláště kníže Adam František, se soudě podle dochovaných suplik udržela i v dalších desetiletích 18. století. I jeho nástupci využívali udělování přívarku jako nástroj vyjadřování své spokojenosti s konkrétními duchovními správci. Žádosti farářů přijímali představení patronátního úřadu a informovali o nich přímo patrona, jenž rozhodoval o udělení přívarku a jeho výši. Zvláště Josef Adam ze Schwarzenbergu velice uvážlivě uděloval pivní přívarky a v roce 1769 dokonce vyžadoval od farářů čestné prohlášení, jak přijímají vrchnostenské pivo a zda kupují pivo od cizích vrchností. Tehdejší němčický farář J. V. Flígl odpověděl, že pivní deputát i přívarky odebral každý rok v plné výši, že je s netolickým pivem spokojen a nikdy nekupoval cizí pivo.³²¹ O vydaných pivních přívarcích z netolického vrchnostenského pivovaru informují pivní účty tamějšího důchodního úřadu. Například podle účtu za léta 1733-

³¹⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 8 a/3; TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov, listiny, sign. II B 5 AP Nro. 12.

³¹⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52i Nro. 24-27.

³¹⁸ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 51a Nro. 38.

³¹⁹ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 200.

³²⁰ Srov. TAMTÉŽ, s. 234-235.

³²¹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 4.

1735 bylo německému faráři se souhlasem knížete každoročně vydáno slibovaných šest sudů piva.³²² Zdá se ale, že v pozdějších desetiletích němečtí faráři možnost pivního přívarku využívali zřídka, nebyla totiž nalezena jediná zmínka o jejich žádostech, ač byly přehledy žadatelů z netolického panství ve druhé polovině 18. století podávány téměř každoročně.³²³ Pravděpodobně za tím stála jejich neschopnost zaplatit pivního ták (v průběhu 18. století ve výši jednoho až tří zlatých) a odvést určené množství ječmene. Memoriál německého faráře o pivní přívarek se dochoval až z roku 1785, kdy P. Korbiš prosil o čtyři sudy piva za předchozí rok a další čtyři na rok aktuální. Toto množství pak žádal i každého následujícího roku až do konce svého působení v Němčicích roku 1788; vždy mu byl přívarek přiznán v požadované výši.³²⁴ Dluhy za pivní přívarky byly zaneseny do pozůstalostních inventářů obou německých farářů, kteří na tomto působišti v 18. století zemřeli, tedy P. Bauera z roku 1728 a P. Volavky z roku 1748. V těchto inventářích je však zarážející, že jsou mezi dluhy uvedeny i neodvedené platby za deputáty ve výši 10 zlatých za sud, ač měl být deputát dle fundační listiny poskytován zcela zdarma.³²⁵

Již bylo zmíněno, že základní podmínkou pro patřičné živobytí a hospodaření faráře bylo dostačující zázemí v budově fary s farním hospodářským dvorem. Farní budovy ovšem náležely k záduší, z něž se také hradily výdaje na opravy. K tomu též často přispívali sami beneficiáti a svou prací se mohli podílet farníci, někdy i v rámci roboty. V případě rozsáhlejších přestaveb se ale fary mnohdy neobešly bez přispění patrona.³²⁶ Jednání o stavbě německé fary začala v červnu 1723, kdy tamější farář Josef Schnöltzer ve své suplice poprosil patrona o lepší obydlí, protože mu zatím nezbývalo než přebývat v chalupě po jakémisi nádeníkovi.³²⁷ Patron, kníže Adam František ze Schwarzenbergu, tedy zadal vytvoření projektu a přislíbil poskytnout na stavbu dřevo a za výhodnou cenu též další stavební materiál. Když ale zjistil, že prostředky německého kostela jsou velice nedostačující, nařídil vypracovat skr omnější projekt.³²⁸

³²² TAMTÉŽ.

³²³ TAMTÉŽ.

³²⁴ TAMTÉŽ.

³²⁵ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4c. Srov. Zakládací listinu německé fary, fol. 3^v-4^f.

³²⁶ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 56-59.

³²⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 2 a/4.

³²⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52a Nro. 39-49.

30. září 1723 konečně patron informoval o hotovém stavebním projektu, jenž sám schválil a vyslovil přesvědčení, že v takovéto farní budově bude mít farář veškeré zázemí k pohodlnému životu a hospodaření. Také požádal své podřízené úředníky, aby mu po dokončení stavby poskytli vyúčtování všech stavebních nákladů. Práce měly být hrazeny z kostelního jmění a měli se jich účastnit i poddaní v rámci své roboty; bylo tedy nutné jednat také s hejtmanem hlubockého panství. Zapojeni měli být nejen poddaní z přifařených obcí, ale i z nedalekých Radošovic, Dehtářů a Babic. Jednání ohledně započítání této práce do jejich roboty velmi zdrželo zahájení stavby.³²⁹ Stavbu měl na starost netolický hejtman Löbel, jenž o všem jednal s vrchním hejtmanem a o financování také s patronem. Projektoval ji českokrumlovský stavební mistr Dominik Spaci, jenž ovšem zemřel před začátkem stavebních prací, což je také poněkud pozdrželo. Stavba byla tedy zahájena zřejmě až v květnu 1724 podle nového projektu stavitele Františka Fortina a pod vedením zedníka Josefa Jungbauera. Podle Fortinových plánů měl být vystavěn ještě jeden pokoj v podkroví, P. Schnöltzer se ale spokojil s ložnicí v přízemí a podkroví chtěl využít jako sýpku, takže dispozice budovy byla nakonec velmi podobná předchozímu skromnějším Spaciho návrhu.³³⁰

Stavba byla dokončena patrně v březnu 1725, kdy se P. Schnöltzer konečně mohl na faru nastěhovat a požádat o velmi opožděnou slavnostní instalaci.³³¹ Farní budova byla skromná, pouze přízemní, poskytující duchovnímu správci malou ložnici a větší pokoj a jako zázemí čeledník, kuchyň a malou komoru. Do budovy bylo možné vejít ze vsi i ze dvora. Byly opraveny i hospodářské budovy, ale na farním dvoře však stále chyběla funkční studna – o její zbudování požádal až jeden z následujících němečických farářů P. Fabián na začátku roku 1732. Patron povolil využít na její stavbu kostelní jmění.³³²

³²⁹ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 52a Nro. 54, 56, 81; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4b.

³³⁰ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52a Nro. 45, 75, 81; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4b. Reprodukce plánů viz v příloze této práce – Příloha č. 3, Obrázek č. 6 a 7.

³³¹ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 36.

³³² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 2 a/4.

5. Udělování presentací

Po získání eggenberského dědictví v roce 1719 měli Schwarzenbergové právo presentace asi k sedmdesáti farám, farním administraturám a rezidenčním kaplanstvím.³³³ Aby si zajistili přehled o svém patronátním kléru, nechávali si od patronátních úřadů na jednotlivých panstvích počínaje rokem 1733 vypracovávat tzv. personální tabely duchovních. Díky nim mohl patron i jeho úředníci zjistit nejen osobní údaje konkrétního duchovního, ale též informace o jeho dosavadní církevní kariéře, chování a schopnostech. Personální tabely duchovních tak sloužily patronovi jako skvělá pomůcka při výběru vhodných kandidátů na uprázdněná beneficia a mohl tak snadněji uplatňovat systém kariérního postupu duchovních. Ten byl na schwarzenberském patronátě poměrně pečlivě dodržován, a tak jedině schopný a zkušený kněz vzorného chování, dostatečně dlouho působící v této oblasti, mohl získat výnosnější prebendy a vážené postavení.³³⁴

Personální tabely duchovních sestavoval každoročně schwarzenberský vrchní úřad v Českém Krumlově, do roku 1758 též vrchní úřad v Třeboni, jemuž podléhala starší schwarzenberská panství Třeboň, Hluboká, Protivín, Postoloprty a Vlčice. Soupisy duchovních vznikaly příležitostně již dříve, např. roku 1721 na panství Netolice,³³⁵ avšak neuváděly k jednotlivým osobám žádné bližší informace. Až v souvislosti s nařízením Adama Františka ze Schwarzenbergu ze srpna 1733 začali světští duchovní zasílat hejtmanům panství či přímo vrchním hejtmanům odpovědi na základní otázky týkající se jejich osoby a působení ve farní správě. Z té doby se dochovaly podrobné soupisy duchovenstva z panství Orlík, Prachatice, Chýnov, Netolice a Vimperk – vznikly již koncem srpna a začátkem září téhož roku. Nejstarší souhrnný přehled za panství spadající tehdy pod českokrumlovský vrchní úřad (jedna lo se o původní eggenberská panství Český Krumlov, Netolice, Prachatice, Vimperk, Orlík a Chýnov)³³⁶ pochází z 31. prosince 1733. Třeboňský vrchní úřad sestavil první tabelu pro svou správní oblast až 27. ledna 1735. Od roku 1735 existují každoroční tabely z obou vrchních úřadů téměř v souvislé řadě. Vrchní hejtman z Třeboně vypracovával

³³³ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 108.

³³⁴ TÁŽ, *Personální tabely duchovních z panství Netolice, Prachatice – Volary, Protivín a Vimperk pro léta 1733 až 1770*, Muzejní a vlastivědná práce 40 (= Časopis Společnosti přátel starožitností 110), 2002, č. 4, s. 213-224.

³³⁵ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov – spisy, sign. II A 3 P 28.

³³⁶ V. HADAČ – J. HANESCH – F. NAVRÁTIL – Z. ŠTREJN – J. ZÁLOHA, *Státní archiv* 3, s. 50.

své přehledy pravidelně a od roku 1745 jejich formulář dělil na tři třídy – nejprve uváděl děkany, faráře a administrátory, pak fundační kaplany včetně zámeckých a rezidenčních a třetí třídu tvořili kaplani osobní. Od českokrumlovského vrchního úřadu jsou dochovány souhrnné personální tabely do roku 1745 a pak až od roku 1752, ale zprvu se stručnějším formulářem. Zároveň se dochovaly soupisy za některá panství, případně svědectví farářů. Tabely byly na vrchních úřadech sestavovány na základě relací od hejtmanů jednotlivých panství, jimž zasílali odpovědi na zadané otázky již samotní faráři. Výsledné přehledy mají formu sešitu, kde jsou jednotliví světští duchovní uvedeni v tabulkách dle panství. Vývoj formuláře personálních tabel duchovních, jejichž rubrik postupem doby přibývalo, již důkladně popsala P. Stuchlá.³³⁷ Tabely byly vedeny na většině schwarzenberských panství až do 40. let 19. století.³³⁸

Jak také zjistila P. Stuchlá, beneficia pod schwarzenberským patronátem byla v 18. století velmi žádaná a málokterý duchovní tento patronát opustil. Kromě toho více než polovina ze zdejších světských kleriků pocházela ze schwarzenberských panství a započala zde svou církevní kariéru již od nejnižšího stupně, úřadu osobního kaplana. Podle obvyklého (avšak nikoli závazně stanoveného) kariérního postupu se pak kněz mohl dostat na kaplanství fundační, poté zámecké či rezidenční kaplanství a nakonec se pohyboval po farách, a to směrem od chudších k těm výnosnějším prebendám.³³⁹ Většina farářů v rámci pražské arcidiecéze za svůj život spravovala postupně dvě až tři fary, více působit však nebylo výjimkou.³⁴⁰

Kromě osobních kvalit a schopností duchovního ovšem tento patron bral v úvahu i další faktory, například zda kněz pocházel z některého ze schwarzenberských panství.³⁴¹ Od poloviny 18. století Schwarzenbergové upřednostňovali kněze ze svých panství nejen z hlediska udělování beneficií, ale snažili se takto ovlivňovat i výběr osobních i fundačních kaplanů, který byl původně v pravomoci příslušného faráře,

³³⁷ P. STUHLÁ, *Personální tabely*, s. 214-215; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 28; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 5, fasc. I.

³³⁸ Viz SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, střední oddělení, jednotlivá panství, sign. B 3 K alfa 5.

³³⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 106, 108; srov. P. PUMPR, *Beneficia*, s. 160-162.

³⁴⁰ Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 155.

³⁴¹ Též pražská arcibiskupská konzistoř upřednostňovala dosazování farářů do blízkosti jejich rodiště, aby jim jejich znalost tamějšího prostředí a poměrů mohla napomoci k lepšímu vykonávání duchovní správy. TAMTÉŽ, s. 152.

případně zřizovatele fundace a jím pověřené osoby. Faráři tak směli přijímat za kaplany pouze domácí kněze; duchovní příchozí z cizích panství museli být nejprve navrženi knížeti ze Schwarzenbergu a po jeho souhlasu zaevidováni v personálních tabelách. Farářem na schwarzenberském patronátě se tedy mohl stát jen kněz, který předtím v této oblasti působil jako kaplan, a obzvláště úzkostlivě se na to dbalo v případě duchovních z cizích panství. Tato pravidla, stanovená knížetem Josefem Adamem ze Schwarzenbergu roku 1747, se v praxi prosazovala pomalu, takže v roce 1758 patron své nařízení zopakoval. Jeho prostřednictvím požadoval, aby mu faráři vždy oznámili přijetí kaplana a sdělili mu o něm informace. Jedině tak mohl mít kaplan naději na budoucí povýšení na faráře.³⁴²

Dále mohla kandidátovi k udělení prebendy napomoci i spřízněnost s jiným, osvědčeným duchovním či vlivnou osobou (zejména vrchnostenským úředníkem) a samozřejmě i doporučení. Přednost měl také kněz, kterému byl před vysvěcením udělen přímo tímto patronem tzv. stolní titul svěcení (*titulus mensae*). Zájemce o tento titul musel patrona požádat, většinou se ale za něj obraceli na vrchnost jeho rodiče. Zvláště po polovině 18. století takovýchto žádostí na adresu knížat ze Schwarzenbergu bylo příliš mnoho – za prvních 25 let své vlády udělil Josef Adam více než 40 titulů *mensae*, a proto dne 15. března 1766 udělování stolního titulu na celé desetiletí odmítl.³⁴³ Dle jeho zdůvodnění by bylo již kandidátů na beneficia příliš mnoho, zvláště když každý farář měl jednoho či dva osobní kaplany. V roce 1771 byl sice kníže ochoten udělat kvůli jednomu žadateli výjimku, když doloží vynikající studijní výsledky, nakonec ale po celých devět let Josef Adam na svých českých panstvích žádný *titulus mensae* neudělil. Až v prosinci 1774 se usmálo štěstí na syna zemřelého vrchního úředníka Ondřeje Zelenku, za nějž se u knížete přimlouval kromě matky i tehdejší schwarzenberský Oberamtman. Zároveň ale Josef Adam uvažoval, že termín pro nepřijímání žádostí o stolní titul ještě prodlouží. Stále totiž na jeho panstvích nebylo dost prebend pro všechny kněze, a ti pak museli hledat uplatnění na jiných patronátech.

³⁴² P. STUHLÁ, *Personální tabely*, s. 220; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 152-154; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 1 Nro. 37.

³⁴³ P. STUHLÁ, *Personální tabely*, s. 217, 218; TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 108-109. Knížecí rozhodnutí, žádosti a jednání ohledně udělování titulu *mensae* na schwarzenberských panstvích v Čechách viz v SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

Často se ale snažili na schwarzenberský patronát vrátit a zasílali knížeti memoriály s žádostmi o nějaké beneficium v rámci jeho dominia.³⁴⁴

Udělení stolního titulu svěcení bylo podmínkou pro vysvěcení na kněze.³⁴⁵ Knězi jej mohla udělit osoba nebo korporace (nejčastěji šlechtic, městská rada, kněžský seminář, klášter), která se tím zavázala k jeho hmotnému zabezpečení, kdyby nebyl schopen žít se kněžským povoláním.³⁴⁶ Například v roce 1770 řešil kníže Josef Adam ze Schwarzenbergu se svým vrchním úředníkem případ nejmenovaného titulisty, jenž upadl do slabomyslnosti, takže nebyl schopen vykonávat kněžské povolání. Kníže se o něm dozvěděl, když byl kněz ve Vídni v péči jednoho ze špitálů. Ta však byla dosti nákladná, a tak měl být pacient přemístěn do některého z českých špitálů, nejlépe do Lišova. Vrchní úředník tedy dostal za úkol tuto záležitost urychleně vyřídit. V lišovském špitále sice místo našel, ale jeho správci se ohradili, že již mají v péči jednoho slabomyslného (jednalo se o sirotka po panské hofmistryni) a druhý by ještě více znepríjemnil život tamějším starým a chudým lidem. Uvažovalo se i o špitále v Postoloprtech, kam by však bylo nutné vážit s pacientem velmi dlouhou cestu. Zatím se nepodařilo zjistit, jak to s oním ubohým duchovním dopadlo.³⁴⁷

Když se uprázdnilo beneficium nebo se jeho držitel teprve chystal rezignovat, obraceli se zájemci o ně na jeho patrona prostřednictvím memoriálu. Snažili se tak na patrona zapůsobit, představit se v co nejlepším světle a směřovat k němu svou žádost co nejzdvořileji. Dochované memoriály z 18. století mají podobnou strukturu. Jedná se zpravidla o nedatované listy s vnější adresou, kde je uvedena rozsáhlá titulatura schwarzenberského patrona. Takovouto formu mívají ostatně i jiné supliky k patronovi. Memoriály jsou psány obvykle německy, nepřiliš často se lze setkat s latinsky psanými a jen výjimečně s českými.³⁴⁸ Kněžna Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu roku 1739

³⁴⁴ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

³⁴⁵ V našem prostředí byl velice výjimečnou alternativou stolního titulu *titulus patrimonii*, kdy uchazeč o kněžské svěcení prokázal dostatečnou výši vlastního majetku. Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 153.

³⁴⁶ P. STUHLÁ, *Personální tabely*, s. 223.

³⁴⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

³⁴⁸ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 135-137; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b; TAMTÉŽ, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1; též např. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 14.

nařídila, aby duchovní veškeré své žádosti (zvané souhrnně memoriály) adresované jí jako patronce psali vlastnoručně, a to německy či latinsky; jinak žádost nebude přijata.³⁴⁹

Vlastní text memoriálu bývá poměrně stručný, pokud ovšem pisatelé neměli v úmyslu zaujmout svou výřečností. Duchovní svůj memoriál uváděli zdvořilým až poníženým oslovením příjemce a poté již zmínili, že se dozvěděli o uprázdnění některého benefícia. Ke své ponížené žádosti o jeho udělení většinou nezapomněli připojit výčet svých dosavadních působišť, případně další okolnosti, jež by jim mohly být přičteny k dobru, nebo důvody, proč by měla být uvolněná prebenda obsazena jimi. Snažili se proto vyzdvihnout své zkušenosti a schopnosti, zvláště jazykové, na které schwarzenberští patroni velice dbali. Našli se dokonce i tací, kteří pod svůj podpis připojili slovo „utraquista,“ tj. znalý obou jazyků.³⁵⁰ Nežřídka se lze setkat s memoriály, v nichž uchazeč neuvádí svůj konkrétní cíl, ale pouze žádá s ohledem na svou dlouholetou duchovní službu o jakoukoli lepší prebendu, v pramenech často zvanou jako apertura. Velmi často se takto na patrona obraceli personální kaplani, kteří usilovali o kaplanství fundační, a fundační kaplani, kteří chtěli postoupit na svou první faru. Pro úplnost lze uvést, že někteří žadatelé sice zmiňovali konkrétní beneficium, o které by stáli, ale spokojili by se i s nějakým jiným. Závěr listu tvoří vždy příslib modliteb, jež kněz na oplátku za udělení benefícia bude stále obětovat za dlouhé trvání a vládu patronova rodu. Po závěrečném oslovení adresáta následuje podpis žadatele jako patronova „nejpoddaněji nejponíženějšího/nejposlušnějšího služebníka.“³⁵¹ Duchovní, kteří chtěli postoupit dál ve své kariéře nebo jen získat výnosnější prebendu, si museli pečlivě hlídat takové příležitosti a vždy včas obeslat patrona svou žádostí. Jako zajímavý příklad může posloužit němčický farář Fabián, jenž naléhal v červnu 1733 na patrona, aby jej neposílal na lhenickou faru, protože je příliš zadlužená. Zároveň jej prosil, aby mu udělil faru v Suchdole nad Lužnicí, případně v Horní Plané, ale tam by potřeboval pro začátek ještě kaplana, protože sám neumí německy, což by se snad do půl roku naučil. Nakonec zůstal v Němčicích, ale své snahy nevzdával a v září

³⁴⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

³⁵⁰ TAMTÉŽ, sign. II A 3 P 13. Srov. Marie RYANTOVÁ, *Jazyková otázka v církevní správě pražské arcidiecéze kolem roku 1700*, Folia Historica Bohemica 27, 2012, č. 1, s. 135-154, zde s. 142-147.

³⁵¹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b; TAMTÉŽ, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

téhož roku žádal patrona o udělení děkanství v Chýnově, přičemž by se v tom místě spokojil i s titulem pouhého faráře. V konkurenci více než deseti žádostí však měl pramalou šanci. Jeho další pokus o získání lepší prebendy v červnu 1734 již byl úspěšný a P. Fabián byl presentován na faru do Modré Hůrky.³⁵²

Memoriály přijímala nejen schwarzenberská dvorní kancelář, ale i vrchní úřad. Vrchní hejtman pak sestavil soupis uchazečů o uprázdněné beneficium, k němuž obvykle připojil i své doporučení na vhodnější kandidáty, a zaslal jej patronovi. Ten se někdy vyjádřil vlastnoručně přímo na tuto písemnost. Neúspěšným uchazečům patron mnohdy nabídl jinou prebendu a záleželo na nich, zda ji přijmou. Většinou bylo třeba v rámci výměny farářů obsadit několik beneficíí najednou, což už vyžadovalo složitější jednání. Nejčastějším typem takovéto změny v obsazení far je postup jejích účastníků v duchovní kariéře na lepší beneficium, hojně ale byly i případy vzájemné výměny far mezi dvěma faráři, k čemuž mohli mít rozličnou individuální motivaci. Nežádka bylo nutné jednat i s majiteli sousedních panství, s nimiž se Schwarzenbergové dělili o patronát nad některými farami. Jednalo se zejména o Sternbergy, Buquoye a Kolowraty.³⁵³

Je třeba ještě dodat, že za poručenské vlády ovdovělé kněžny Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu se jednání často účastnil jako rádce a zástupce patronky dvorní komorní rada. Například v roce 1734 zemřel farář v Modré Hůrce a na jeho místo se hlásil již zmíněný němečický farář Pavel Fabián; o faru v Němečicích projevil zájem šest uchazečů, z nichž vrchní hejtman Olbricht navrhoval kněžně suchdolského kaplana Illignera. Ona si však vzpomněla, že před několika měsíci jí zaslal svůj memoriál kaplan z Vlčic (nacházejících se na jednom ze schwarzenberských severočeských panství), jenž by se svou více než patnáctiletou duchovní službou, kterou si nechala vrchním hejtmanem ověřit v personálních tabelách, byl podle jejího názoru také vhodným kandidátem. Konzultovala tedy tento problém se svým dvorním komorním radou Pelikánem, jenž byl se vším dobře obeznámen prostřednictvím vrchního hejtmana. Pelikán patronce vlčického kaplana nedoporučil, protože nežádal přímo o němečickou faru, ale obecně o jakoukoli lepší prebendu, působil v jiné diecézi a především protože neovládal dobře češtinu. Kněžna na rady svých úředníků přistoupila a rozhodla se

³⁵² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 14.

³⁵³ TAMTÉŽ, sign. II A 3 P 12-23.

presentovat do Němčic P. Illignera. I zde je vidět, jak užitečnou pomůckou pro rozhodování o kandidátech na udělení beneficií byly personální tabely duchovenstva, kde bylo možné nalézt všechny potřebné údaje.³⁵⁴

S rozhodováním o obsazování far na schwarzenberském patronátu pomáhal kněžně Eleonoře Amálii podle některých pramenů také jeden ze spoluporučníků, hrabě Leopold ze Sternbergu.³⁵⁵ V srpnu 1739 byl zasvěcen například do výměny duchovních na sedmi prebendách najednou, mezi nimiž byla i němčická fara. Z ní tehdy odcházel P. Matěj Illigner na faru do Kamenného Újezdu a nahradit ho měl orlický zámecký kaplan P. Jakub Volavka, jenž tehdy sloužil v duchovní správě již 18 let. Pozoruhodné je, že jednomu neúspěšnému kandidátovi tehdy kněžna vzkázala, že na něj bude myslet, až se uvolní jiné vhodné beneficium.³⁵⁶

Již byl vyzdvížen význam přímluv a doporučení, jež různé osoby či korporace mohly adresovat patronovi, aby některému svému příbuznému, známému či osvědčenému duchovnímu pomohly k získání benefícia. V případě zájemců o němčickou faru se z 18. století dochovalo takovýchto písemností poskrovnu. Například prachatický děkan Matěj Šulpoch v roce 1728 psal schwarzenberskému vrchnímu hejtmanovi již toho dne, kdy se dozvěděl o úmrtí němčického faráře, a doporučoval na obsazení tohoto benefícia svého kaplana. Při téže příležitosti navrhl vhodného kandidáta i netolický hejtman Reichardt, jenž doporučoval protivínského kaplana A. B. Aleše, který předtím sloužil v Netolicích. Podle jeho slov mají farníci tohoto duchovního rádi a i ti němčičtí ho již znají. Třetím zájemcem o němčické beneficium byl tehdy husinecký kaplan P. F. Fabián. Když pak vrchní hejtman podával patronovi zprávu o přijatých žádostech, doporučil mu P. Fabiána, protože působil již i v Bavorově a vždy se choval velmi dobře, a P. Aleše, který již znal němčickou farnost a zdál se být výkonnější a aktivnější. Kníže se rozhodl upřednostnit husineckého kaplana, protože jeho konkurent působil v Protivíně zatím příliš krátce, teprve necelý rok. Druhého neúspěšného kandidáta, prachatického kaplana, určil patron pro uprázdněnou prebendu P. Fabiána. O tomto rozhodnutí zpravil vrchní hejtman

³⁵⁴ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b; TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 14.

³⁵⁵ Viz též Adolf BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866, s. 136.

³⁵⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 15.

i vimperského hejtmana, do jehož pravomoci spadal Husinec, a zaslal mu presentaci pro P. Fabiána. Ještě ale zbývalo najít chybějícího kaplana do Prachatic. Pro představu, v jakém časovém rozmezí tato jednání o němčickém faráři proběhla, uvedme, že P. Bauer zemřel 16. července 1728, 21. července postoupil vrchní hejtman patronovi seznam uchazečů, patron vybral vhodného kandidáta 29. července a 3. srpna byla P. Fabiánovi vydána presentace. Nový němčický farář záhy vyrazil k pražské arcibiskupské konzistoři, od níž obdržel 12. srpna konfirmaci. Ihned po svém návratu 16. srpna nechal v kanceláři vodňanského vikariátu vyhotovit opis konfirmace, načež jej zaslal patronovi a začal se chystat na stěhování do Němčic.³⁵⁷

Kvůli velkému objemu písemné agendy se Schwarzenbergové v poslední čtvrtině 18. století snažili ji zjednodušit a zpřehlednit. V roce 1779 byl proto pro česká panství zaveden zvláštní typ úředního listu, tzv. konferenční protokol, v němž vrchnostenské úřady podávaly zprávy o více záležitostech najednou. Proto se k nim musely pro snazší orientaci vést rejstříky. Tento způsob se ale v praxi neosvědčil a byl v roce 1784 zrušen. Ovšem nový přehledný formulář, který se v těchto písemnostech uplatňoval od roku 1779, převzala i další reforma, která jej počínaje 1. lednem 1785 ještě zdokonalila. V záhlaví bylo uvedeno panství, název úřadu a datum a v pravém horním rohu jednacím číslem. Pravá polovina listu pak obsahovala původní text a levá byla ponechána volná pro koncept odpovědi. Nově se uváděla na levé straně pod záhlavím tematická třída podle schwarzenberského registraturního pořádacího systému (v případě patronátních záležitostí se jednalo o třídu III.) a regist. Každý úřední list se měl týkat pouze jedné věci. Do roku 1889 se dokonce zasílala sdělení ve dvou vyhotoveních, z nichž jedno s připsaným konceptem odpovědi zůstalo kanceláři příjemce a druhé bylo odesláno zpět s čistopisem odpovědi.³⁵⁸ Všechny tyto změny samozřejmě postihly i písemnosti patronátní správy, jež také změnily svůj charakter. Toto zdokonalení úředního procesu prospělo zejména jednání o obsazování beneficí.

Jak bylo již nastíněno, pokud se patron rozhodl udělit knězi beneficium, vydal mu vlastnoručně podepsanou presentaci. Presentace byla vydávána dvorní kanceláří

³⁵⁷ TAMTÉŽ, sign. II A 3 P 13.

³⁵⁸ V. HADAČ – J. HANESCH – V. HAŠEK, *Státní archiv* 2, s. 69.

patrona, Schwarzenbergové jejím vyhotovením pověřovali i vrchního hejtmana.³⁵⁹ Za vyhotovení presentace musel příjemce zaplatit kancelářskou taxu, jejíž výše se lišila s významem beneficia.³⁶⁰ O výši poplatku za konkrétní beneficium rozhodovala schwarzenberská dvorní kancelář po vydání presentace, a to prostřednictvím předpisu ztvrzeného knížecí pečeti. U jednotlivých duchovních, kteří byli povinni taxu odevzdat, najdeme i poznámku, zda (a kolik) skutečně zaplatili.³⁶¹ Presentaci pak většinou vrchní hejtman zaslal jejímu příjemci přes hejtmana příslušného panství, tedy představeného patronátního úřadu.³⁶² Poté, co duchovní presentaci převzal a patrně také odevzdal předepsaný kancelářský poplatek, měl ji v co nejkratším termínu osobně doručit k pražské arcibiskupské konzistoři, již byla adresována. Když vykonal potřebné zkoušky, byla mu arcibiskupskou kanceláří vydána confirmace.³⁶³ Po svém návratu z Prahy musel nový beneficiát předložit confirmaci vikáři či administrátorovi příslušného vikariátu, a to do osmi dnů od jejího vydání. Poté informoval o obdržení confirmace hejtmana příslušného panství; obvykle mu listinu přímo osobně přišel ukázat a v nejlepším případě také hned odevzdal její opis pro potřeby patronátních úřadů. Při té příležitosti požádal představeného patronátního úřadu o zprostředkování svého přestěhování na nové působiště.³⁶⁴ Hejtman o tom zaslal zprávu i do patronovy kanceláře. Patron jej však mnohdy musel upozornit, aby si vyžádal od budoucího beneficiáta opis jeho confirmace, který měl být uložen u vrchnostenské dvorní kanceláře, případně u vrchního úřadu.³⁶⁵ Zvláště systematicky a pečlivě si počínala v patronátní správě ovdovělá kněžna Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu. Dbala například na to, aby její dvorní kancelář získala opis každé confirmace, udělené některému z duchovních ze schwarzenberského patronátu, své úředníky na to svědomitě

³⁵⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 13.; srov. P. STUHLÁ, *Instalace farářů na panství Vimperk v 18. století*, Zlatá stezka 5, 1998, s. 249-264, zde s. 255.

³⁶⁰ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 107.

³⁶¹ Např. dle předpisu z 21. 9. 1739 měl nový veselský farář zaplatit 60 zlatých, ale odevzdal jen 50 zl., doulebský farář složil celou taxu ve výši 40 zl. a nový kaplan v Heřmani měl odvést 12 zlatých a 27 krejcarů, ale nezaplatil nic. Tyto taxy byly stanoveny až několik dní po vydání příslušných presentací. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 15.

³⁶² TAMTÉŽ, sign. II A 3 P 13-23.

³⁶³ Ustálený formulář confirmační listiny, jež byla vydávána v tištěné podobě, uvádí v plném rozsahu A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 438-439.

³⁶⁴ P. STUHLÁ, *Instalace*, s. 255.

³⁶⁵ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 424, 437-438; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

upozorňovala a potvrzovala přijetí žádaných písemností.³⁶⁶ Za udělení prebendy farář patronovi a jeho zástupcům nejednou děkoval – zejména v dalších suplikách, v komunikaci s patronátním úřadem nebo i prostřednictvím zvláštního dopisu; někteří faráři se dokonce rozhodli vzdát poklonu patronovi osobně.³⁶⁷

Pozoruhodné jsou presentace, jež vydala ovdovělá kněžna Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu. Na vyjádření jejího vdovského postavení byly orámovány černým pruhem a potvrzeny černou pečetí, označenou ve svém opise jako poručenskou. Němčic se týkají dvě z těchto listin, jež byly vydány 17. října 1733 a měly být součástí výměny duchovních na pěti farách; jednalo se o Soběslav, Bílou Hůrku, Brloh, Pištín a Němčice. Tuto rozsáhlou obměnu zapříčinilo uprázdnění soběslavského děkanství a všichni zúčastnění se tak měli posunout ve své kariéře o úroveň výše. A jak je vidět, němčická fara stála v tomto žebříčku nejnižší. Tehdy byl tedy pištínský farář Josef Schnöltzer presentován na faru do Brloha, na pištínskou faru proto měl nastoupit němčický farář Pavel Fabián a do Němčic místo něho soběslavský kaplan Matěj Pfeffer. J. Schnöltzer ovšem faru v Brloze nakonec odmítl, jak zpravil kněžnu o několik dní později vrchní hejtman Matěj E. Vávra, a proto se udělené presentace vrátily do schwarzenberské dvorní kanceláře.³⁶⁸ V archivním fondu Schwarzenberské ústřední kanceláře, v oddělení netolického panství, proto najdeme tyto dva originály, jež tak mohou být příkladem pro studium schwarzenberských presentací, ač jsou v některých ohledech výjimečné.³⁶⁹

Ve srovnání s koncepty dalších presentací je zřejmé, že tyto písemnosti měly ustálený formulář. V souladu s obvyklou stavovskou hierarchií jsou uvedeny zdvořilým oslovením a adresou pražského arcibiskupa (s uvedením jeho rozsáhlé titulatury), za níž teprve následuje neméně obsáhlá intitulace patrona, tedy knížete či kněžny ze Schwarzenbergu. V případě arcibiskupské sedisvakance (což se týkalo i zmiňovaných dvou presentací z roku 1733) je na prvním místě uvedena intitulace patrona a pak adresa

³⁶⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 15.

³⁶⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, III K alfa 27 Nro. 157-163. Srov.

P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110.

³⁶⁸ Matěj Pfeffer se zároveň o němčickou faru přestal ucházet a raději přijal zámecké kaplanství v Protivíně, protože „*se skromným němčickým farním beneficiem by si o mnoho nepolepšil*,” jak uvedl třeboňský hejtman v listu kněžně z 1. listopadu 1733. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

³⁶⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

pražské svatovítské kapituly v čele s proboštem a děkanem. Vlastní text listiny začíná zdůvodněním jejího vydání, tedy zmínkou o uprázdnění benefícia, kde je obvykle uvedeno i jméno původního faráře. Následně vydavatel uvádí, z jakého titulu a jakým právem presentaci uděluje – uvádí se tedy jako dědičný vlastník příslušného panství a držitel patronátního a presentačního práva k oné faře. Kněžna Eleonora Amálie zde vystupuje jako poručnice svého nezletilého syna, dědičného prince Josefa Adama, jenž je držitelem patronátních práv. Poté patron konečně s pochvalnými přívlastky představuje kandidáta na onu prebendu, zmiňuje jeho dosavadní působení a navrhuje její obsazení uprázdněného benefícia. Následuje žádost patrona o schválení a konfirmaci dle kanonického práva a nakonec koroborace s datací, přítěšná schwarzenberská vosková pečeť a vlastnoruční podpis patrona (resp. jeho poručníka). Originály presentací zůstaly uloženy v archivu arcibiskupské konzistoře; ve fondech schwarzenberských úřadů jsou k dispozici (v případě skutečně odeslaných presentací) pouze koncepty.³⁷⁰

Je zajímavé sledovat, jak se písemná patronátní agenda na schwarzenberských panstvích dále vyvíjela. K zásadní změně došlo v letech 1779-1785, kdy byl ve všech oblastech schwarzenberské vrchnostenské agendy zaveden nový přehledný formulář úředních listů.³⁷¹ Změny ve fungování schwarzenberských úřadů vyvrcholily v roce 1790, kdy byl zrušen českokrumlovský vrchní úřad. Některé jeho kompetence včetně patronátních záležitostí byly převedeny na agencii v Praze, jež byla přejmenována na vrchní úřad (*Prager Oberamt*). V jeho čele stál dvorní rada.³⁷² Správy jednotlivých panství byly označovány jako *Wirtschaftamt*.

Jednání ohledně patronátních záležitostí na jihočeských schwarzenberských panstvích se od 80. let 18. století účastnilo i nově vzniklé českobudějovické biskupství a také krajští hejtmané, jimž byla svěřena v řadě oblastí vrchnostenské správy dohlédací pravomoc.³⁷³ Biskupská konzistoř například přijímala žádosti duchovních o udělení beneficií, sestavovala jejich soupisy a zasílala je patronům.

³⁷⁰ Viz TAMTĚŽ a zejm. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 9-23.

³⁷¹ V. HADAČ – J. HANESCH – V. HAŠEK, *Státní archiv* 2, s. 69.

³⁷² V. HADAČ – J. HANESCH – F. NAVRÁTIL – Z. ŠTŘEJN – J. ZÁLOHA, *Státní archiv* 3, s. 57.

³⁷³ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 236-237.

Jak již bylo naznačeno, kvůli velkému objemu písemné agendy se Schwarzenbergové v poslední čtvrtině 18. století snažili ji zjednodušit a zpřehlednit. V roce 1779 byl proto pro česká panství zaveden zvláštní typ úředního listu, tzv. konferenční protokol, v němž vrchnostenské úřady podávaly zprávy o více záležitostech najednou. Proto se k nim musely pro snazší orientaci vést rejstříky. Tento způsob se ale v praxi neosvědčil a byl v roce 1784 zrušen. Ovšem nový přehledný formulář, který se v těchto písemnostech uplatňoval od roku 1779, převzala i další reforma, která jej počínaje 1. lednem 1785 ještě zdokonalila. V záhlaví bylo uvedeno panství, název úřadu a datum a v pravém horním rohu jednacím číslo. Pravá polovina listu pak obsahovala původní text a levá byla ponechána volná pro koncept odpovědi. Nově se uváděla na levé straně pod záhlavím tematická třída podle schwarzenberského registraturního pořádacího systému (v případě patronátních záležitostí se jednalo o třídu III.) a regist. Každý úřední list se měl týkat pouze jedné věci. Do roku 1889 se dokonce zasílala sdělení ve dvou vyhotoveních, z nichž jedno s připsaným konceptem odpovědi zůstalo kanceláři příjemce a druhé bylo odesláno zpět s čistopisem odpovědi.³⁷⁴ Všechny tyto změny samozřejmě postihly i písemnosti patronátní správy, jež také změnilly svůj vzhled. Toto zdokonalení úředního procesu prospělo zejména jednání o obsazování beneficí. V dochovaném písemném materiálu ovšem také najdeme mnoho listů, jež si ponechaly nadále osobní charakter a nový formulář nedodržovaly. Jedná se zejména o dopisy vrchního úředníka knížeti.³⁷⁵

Z dochovaného písemného materiálu lze soudit, že schwarzenberští patroni vybírali duchovní správce velmi pečlivě, přičemž vycházeli jednak z personálních tabel duchovních a také z referencí od svých úředníků, s nimiž o obsazování far někdy dokonce i diskutovali. Při zvažování vhodných kandidátů brali v úvahu zejména jejich zkušenosti v duchovní správě, jazykové schopnosti a také znalost prostředí. Pokud farář neovládal oba jazyky, přestože to v jeho působišti bylo nezbytné, vznesli zástupci farníků nebo i on sám požadavek k patronovi, aby zajistil farnosti kaplana, jenž by poskytoval farníkům duchovní službu v druhém jazyce.

³⁷⁴ V. HADAČ – J. HANESCH – V. HAŠEK, *Státní archiv* 2, s. 69.

³⁷⁵ Viz zejm. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

Němčická farnost vyžadovala správce znalého češtiny i němčiny, jak upozornil netolický hejtman v roce 1734 vrchního hejtmana, aby to zohlednil při výběru vhodného kandidáta.³⁷⁶ K úřadu němčického faráře byli v 18. století obvykle presentováni kaplani, pro něž to byla jejich první fara. Některým napomohlo k tomuto beneficiu doporučení vlivné osoby. Němčice však byly pro většinu z nich kvůli své skromnosti jen odrazovým můstkem v jejich církevní kariéře. Neměli v úmyslu na ní zůstat a dříve či později se snažili dostat k lepší, výnosnější či významnější prebendě. Pouze dva faráři v Němčicích zemřeli. O administrátorech, kteří němčickou farnost spravovali po uprázdnění jejího benefícia, nelze zjistit v rámci patronátní agendy žádné informace, protože je jmenoval příslušný vikář se souhlasem arcibiskupské konzistoře. Vzhledem k tomu, že jednání o obsazení far probíhalo v patronátní oblasti poměrně rychle a duchovní se hned po obdržení confirmace ujímali správy své nové farnosti, lze odhadovat, že němčická farnost byla bez faráře vždy jen asi jeden či dva měsíce, ale někdy i kratší dobu, když se jednalo o výměnu farářů zorganizovanou s dostatečným předstihem (v takových případech byly někdy příslušné presentace vydány najednou). Oproti tomu většina z němčických duchovních správců velmi dlouho čekala na oficiální převzetí svého nového úřadu prostřednictvím slavnostní instalace.

³⁷⁶ List z 28. června 1734. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 14.

6. Instalace farářů

Po přestěhování na své nové působiště již mohl farář alespoň částečně převzít duchovní správu farnosti, zejména sloužit bohoslužby a poskytovat svátosti. Posledním z nezbytných aktů, jejichž prostřednictvím získal farář své beneficium, byla slavnostní instalace. Při této příležitosti nový farář formálně převzal beneficium, faru, správu farního kostela a duchovní správu farnosti z rukou světského patrona a církve.³⁷⁷

Na uspořádání a termínu instalace se musel nový farář domluvit jednak s představeným příslušného vikariátu, jenž ji měl vést jakožto instalátor, a jednak s patronem. V případě německých farářů mají supliky patronovi podobnou strukturu jako memoriály – opět se jedná o obvykle nedatované listy s obsáhlou vnější adresou, výjimečně je u adresy uveden i předmět žádosti a odesílatel. Zde je třeba upozornit, že i jiné žádosti k patronovi jsou v pramenech označovány jako memoriály.³⁷⁸ Pokud jsou adresovány přímo patronovi, bývají psány německy či latinsky; s patronátním úřadem komunikovali faráři i česky. Supliky týkající se instalace jsou kromě klasického oslovení patrona uvedeny poděkováním za udělení benefícia. Jejich jádrem je pochopitelně žádost o povolení instalace a o účast patronova zástupce, patronátního komisaře, na tomto ceremoniálu a zpravidla nechybí ani návrh konkrétního termínu. Často se objevuje i příslib modliteb za dlouhou a šťastnou vládu a trvání schwarzenberského rodu. Tytéž formální znaky i zdvořilostní formule nalezneme i u poděkování patronovi za udělení benefícia, kde se kromě toho nový farář zavazuje, že na oplátku za tuto velkou milostivost bude podle svých možností pilně dbát o pozvednutí slávy Boží a podporu spásy svěřených duší.³⁷⁹

Aby si Schwarzenbergové pojistili dodržování symbolického vyjádření svých patronátních práv při instalacích farářů, vydali ohledně jejich průběhu několik instrukcí. Když v roce 1719 zdělili eggenberská panství (Český Krumlov, Netolice, Prachatice, Vimperk, Orlík, Chýnov), zůstávala zde v platnosti ještě instrukce vydaná Eggenberg

³⁷⁷ K tomuto tématu A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 441-450; M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 622-625; P. STUHLÁ, *Instalace farářů na panství Vimperk v 18. století*, Zlatá stezka 5, 1998, s. 249-264; TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 110-111; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 179-184.

³⁷⁸ Viz SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1; TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

³⁷⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

v roce 1708. Tato instrukce reagovala na spor, jenž vyvstal mezi knížetem Janem Kristiánem z Eggenbergu a pražským arcibiskupem Breunerem poté, co arcibiskupská konzistoř vydala v jarních patentech roku 1696 nařízení o průběhu instalací farářů. Průběh sporu je velmi podrobně popsán jinde,³⁸⁰ zde tedy budiž pouze shrnuto, že kníže z Eggenbergu tvrdošijně hájil svá patronátní práva, jež se odrážela v ustálených místních zvyklostech.³⁸¹ Důsledkem bylo to, že se na eggenberském patronátu směly dle knížecích reskriptů z června 1696 a ledna 1697 konat instalace pouze se souhlasem patrona a dle dosavadních zvyklostí – jiný způsob byl zakázán.³⁸² Arcibiskup totiž také trval na svém nařízení, a tak se spor vlekl ještě na začátku 18. století a zasáhl i patronát Schwarzenbergů, kteří taktéž usilovali o zachování původního způsobu instalace. Nakonec se v některých bodech instalačního ceremoniálu podařilo dojít alespoň ke kompromisu nebo byla jedna ze stran svolná trochu ustoupit ze svých představ. Výsledkem diskusí, jak mají instalace probíhat, byly instrukce, jež obě strany, církve i eggenberský patron, vydaly v roce 1708.³⁸³

Instrukce, kterou vydal kníže z Eggenbergu, byla v mnohých bodech stále v rozporu s nařízením konzistoře, ačkoli v některých ohledech přece jen konzistoři ustoupila. Již se tedy nedržela původních zvyklostí, jež by z důvodu vzájemné nevraživosti zástupců obou stran a tahanic o přednost nebylo možné naplnit. Kupříkladu měli původně na instalaci přicházet zástupci církve a patrona společně za vyzvánění zvonů, ale v souladu s rozhodnutím konzistoře bylo v prvním oddíle nové instrukce stanoveno, aby přišli každý zvlášť a bez zvonění. Před samotným instalačním aktem měl (dle druhého oddílu instrukce) zástupce patrona na faře bez přítomnosti vikáře poučit nového faráře, jak patron doufá, že bude o své svěřené ovečky pečovat s patřičnou láskou a duchovní útechou, zacházet s nimi milosrdně a nepřehánět štólové poplatky. Farníky pak měl nabádat, aby byli poslušní vůči svému duchovnímu pastýři a prokazovali mu lásku, důvěru a náležitou úctu a aby mu poctivě odváděli všechny poplatky a dávky, na které má podle práva nárok. S touto částí instalačních zvyklostí

³⁸⁰ A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 441-450.

³⁸¹ Srov. starší eggenberské instrukce, dochované od roku 1679 pro panství Český Krumlov. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, starší oddělení – spisy, sign. I 3 P 1a.

³⁸² P. STUHLÁ, *Instalace*, s. 252, 254.

³⁸³ TAMTÉŽ, s. 254-255; TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 111; M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 622-625.

ovšem církev stále nesouhlasila.³⁸⁴ Třetí oddíl instrukce se již věnuje stěžejní části instalace, jež probíhala v kostele. Jelikož konzistoř zakázala průvod z fary do kostela, kníže připustil, aby jeho zástupce kráčel do kostela pouze spolu s farníky bez zvonění, zpěvu a korouhví. Patronátní komisař měl mít v kostele po levé straně oltáře (*in cornu Evangelii*) připravené slavnostně vyzdobené křeslo, a to vně mřížek, oddělujících laiky od kleriků. Ve čtvrtém oddíle instrukce je již popsáno, jak má po skončení mše a samotné instalace nového faráře dojít k předání klíčů od kostela. Klíče držel během ceremonie vrchnostenský úředník či sluha na cínovém talíři a v určeném okamžiku, když instalátor pronesl větu „*Trado tibi claves*,“ patronátní komisař vstal ze svého křesla a podal klíče vikáři, jenž je svěřil do rukou instalovanému faráři.³⁸⁵ Hned poté se měl zástupce patrona opět posadit a po skončení instalace se spolu s farníky odebrat ven z kostela a odjet. Farářovo možné pozvání na oběd měl odmítnout kvůli nebezpečí sporu s vikářem o přednost u stolu a případně je přijmout jindy. Vikář se totiž dle konzistorní instrukce neměl vzdát čestného místa u stolu a v případě hrozící kolize se hostina raději neměla konat.³⁸⁶

Schwarzenbergové po získání eggenberských držav ponechali instrukci svých předchůdců v platnosti a při pozdějším vydání vlastních pokynů na ni navázali. První schwarzenberskou instrukci pro netolické a ostatní původně eggenberská panství vydal kníže Adam František v Laxenburgu dne 27. dubna 1725. Byla uvedena v platnost pečeti a podpisem knížete a zaslána netolickému hejtmanovi spolu s průvodním dopisem a dalšími instrukcemi týkajícími se patronátních práv. Tato instrukce se v zásadě neliší od předchozí, pouze je poněkud podrobnější. V prvním paragrafu určuje, že o instalaci musí farář požádat patrona písemně a patronátní komisař jej má den před instalací navštívit a dohodnout s ním její průběh dle představ patrona. Dále je zde specifikováno, jak má farář patronátního komisaře v den instalace přivítat a jak má jeho a farníky poučit, což je téměř shodné z eggenberskou instrukcí. Té odpovídají i další části, věnované příchodu do kostela a předání klíčů. Drobnou změnou je možnost, aby klíče od kostela mohl před předáním držet nejen vrchnostenský úředník, ale místo něho

³⁸⁴ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 625.

³⁸⁵ Podle jedné (nedatované) ze starších eggenberských instrukcí měly být spolu s klíči od kostela předány i klíče od fary. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Velkostatek Český Krumlov, starší oddělení – spisy, sign. I 3 P 1a.

³⁸⁶ TAMTÉŽ; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

případně i kostelní starší. Nově zde bylo stanoveno, že po odchodu z kostela měl patronátní komisař poblahopřát novému faráři k získání benefícia a farníci mu měli vzdát úctu. Kdyby pak farář pozval zástupce patrona na slavnostní oběd společný s duchovními osobami, má se komisař posadit tam, kde se mu podaří získat místo. Kníže dokonce připustil i to, že by mohl vikář obsadit nejlepší místo. Byl tedy ochotný v tomto ohledu ustoupit církvi, jež za přednost svého zástupce u slavnostní tabule neúnavně bojovala. Na závěr své instrukce z roku 1725 Adam František hejtmanovi zvláště kladl na srdce, že se má patronátní komisař mít po celou instalaci na pozoru, aby nebyly narušeny patronovy výsady. Tuto formuli neopomněl kníže zopakovat při každém pověřování patronátního komisaře.³⁸⁷ Jak ale bude ukázáno dále, situace při konkrétních instalacích se od instrukce někdy lišily, zvláště co se týče hostiny na faře. Změny mohly být dílem okamžiku stejně jako výsledkem aktuálního pokynu patrona, resp. vrchního hejtmana či úvahy patronátního komisaře. Významným příkladem je list vrchního hejtmana Essera z 28. ledna 1728, kdy doporučuje patronátnímu komisaři při příležitosti instalace německého faráře odmítnout účast na hostině, aby se vyhnul případnému narušení patronových symbolických výsad.³⁸⁸

Ve schwarzenberské dvorní kanceláři vznikly ještě koncepty dalších dvou instrukcí, avšak není jisté, zda skutečně vstoupily v platnost. Nezávisle na tom se jejich ustanovení, zvláště ta, jež se lišila od předchozích instrukcí, mohla šířit prostřednictvím dílčích pokynů, vydávaných mnohdy přímo při příležitosti konkrétní instalace.³⁸⁹ Jedna z těchto dvou instrukcí je nedatovaná, ale zcela jistě pochází z doby poručenské vlády kněžny Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu. Mimo jiné upřesňuje způsob, jakým má nový farář požádat patrona o instalaci – má výslovně uvést, že žádá o povolení instalace a vyslání patronátního komisaře. Je zde také podrobněji rozepsáno, jak má být patronátní komisař na instalaci přivítán. Farář spolu s farníky na něj má čekat před farou a pak jej všichni doprovodí na faru. Přitom nemá být vyzváněno, stejně tak ani při příjezdu vikáře – to je ostatně zdůrazňováno i v předcházejících instrukcích. V této je navíc zvonění zapovězeno i při vstupu vikáře do kostela a nadále tam měli vcházet zástupci církve a patrona odděleně. Velká pozornost je věnována také hostině na faře.

³⁸⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 1 Nro. 23. Přepis textu instrukcí z let 1708 a 1725 viz P. STUHLÁ, *Instalace farářů*, s. 263-264.

³⁸⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 44.

³⁸⁹ Po jejich čistopisech bylo neúspěšně pátráno ve fondech velkostatků Netolice a Český Krumlov.

Patronátní komisař má sice opět přenechat nejlepší místo u stolu vikáři, pokud je bude vyžadovat, ale má také trvat na tom, aby byl první přípitek pronesen vikářem na zdraví patronovi a druhý novým farářem na počest arcibiskupa či metropolitní kapituly. Kromě toho však tato instrukce, mnohdy doslova, opakuje ustanovení předchozích norem.³⁹⁰

Druhá instrukce, dochovaná v konceptu, je dodatečně, a však nepříliš spolehlivě datována do roku 1735.³⁹¹ V několika zajímavých ohledech se od předchozích instrukcí liší, ale podle svědectví ze skutečného průběhu instalací je vidět, že se některá její ustanovení v praxi přece jen odrazila. Jednou ze změn je pokyn, že se má patronátní komisař písemně domluvit s příslušným vikářem na termínu instalace. Nejvýznamnějším přínosem této instrukce je bezpochyby povolení společného průvodu všech zúčastněných s nesením korouhví a za znění zvonů a hudby z farního dvora do kostela. Vikář měl kráčet vlevo od patronátního komisaře a za nimi nově instalovaný farář. Vpředu měli být muzikanti a kostelní starší s korouhvemi, vzadu pak všichni ostatní hosté, duchovní i laičtí. V kostele měl patronátní komisař představit nového faráře vikáři jako kandidáta na instalaci *in spiritualibus* a bylo pro něj připraveno klekátko po levé straně oltáře. Pak se instrukce jen stručně věnuje předání klíčů od kostela a zmiňuje závěr instalace, kdy mělo zaznít *Veni Sancte Spiritus* a *Te Deum laudamus*. Poté se měli všichni opět v průvodu s korouhvemi a se zvoněním odebrat z kostela na farní dvůr. V této instrukci je také konečně zmíněna instalace *in temporalibus*. Zatímco vikář setrval v pokoji na faře, patronátní komisař přede všemi farníky předal novému faráři klíče od fary, aby jej tak formálně uvedl v užívání hmotné složky benefícia. Také měl zástupce patrona farníky i nového faráře nabádat přesně podle instrukce k vzájemné úctě a poctivosti. Zasedací pořádek u slavnostní tabule již tato instrukce neřeší, soustředí se jen na přípitek, jenž má být pronesen stejným způsobem, jako bylo stanoveno v instrukci předchozí.³⁹² Jedna z těchto instrukcí byla

³⁹⁰ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

³⁹¹ Zmiňuje totiž patrona jakožto vládnoucího knížete, nikoli jako poručenskou vládu kněžny Eleonory Amálie, jež trvala od smrti knížete Adama Františka roku 1732 až do kněžnina úmrtí v roce 1741, kdy se ujal vlády jejich syn Josef Adam. Je ale možné, že spadala do období sklonku vlády kněžny, protože již v roce 1740 se v Němčicích odehrála instalace, jež byla svým průběhem velmi blízká této instrukci (viz níže).

³⁹² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b.

projektována v roce 1734 a kněžna ji konzultovala nejen s vrchním hejtmanem, ale požádala jej také o připomínky od patronátních komisařů.³⁹³

Postupem zástupců církve se instrukce pochopitelně nezabývají a dokonce v méně důležitých okamžicích berou v úvahu různé alternativy. Například po završení slavnostní bohoslužby si má patronátní komisař nechat přesunout křeslo naproti hlavnímu oltáři a posadit se do něj bez ohledu na to, zda se vikář odebere do sakristie, zůstane stát u oltáře či se posadí. Instrukce se zaměřují především na to, čeho se aktivně účastní patronátní komisař. Ostatně i v jejich názvu je vždy uvedeno, že stanovují, jak se má zástupce patrona chovat. Proto v nich nalezneme jen hrubý obrys scénáře instalace nového faráře a ty části, kterým patronátní komisař pouze přihlížel, zejména bohoslužba a samotný instalační akt, jsou zde jen zmíněny. Nově instalovaného faráře instrukce poučují pouze o tom, jak má o instalaci požádat, jak má patronátního komisaře přivítat, jaké křeslo má pro něj v kostele připravit a že má být vždy po jeho levé ruce. Na výpovědní hodnotě tomuto písemnému prameni ubírá i jeho normativní povaha, jež nemůže svědčit o skutečném průběhu instalací. Zajímavějším pramenem jsou proto relace patronátních komisařů z proběhnuvších instalací, jichž se zúčastnili. Ani ty však nejsou zcela směrodatné, protože je v nich uvedeno jen to, co sami autoři považovali za vhodné či důležité.

Prvnímu němčickému faráři Josefu Schnöltzerovi napomohlo k získání němčického benefícia zejména to, že jeho bratr působil ve schwarzenberských službách jako českokrumlovský kontribuční písař. Presentace mu byla vydána na jaře 1723 – koncem května již P. Schnöltzer informoval netolického hejtmana o získání konfirmace a žádal jej o zajištění přestěhování z Jinonic, kde do té doby působil jako administrátor, do Němčic. Potřeboval pouze dva vozy, každý tažený čtyřmi koňmi. Pomoc mu měli zajistit poddaní, jak bylo zvykem, takže záleželo na hejtmanech příslušných panství, aby s nimi splnění této povinnosti domluvili. Rychtáři přífařených obcí pak rozdělili úkoly mezi farníky. Ovšem podle prohlášení z roku 1754 (po poradě s arcibiskupskou

³⁹³ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

konzistoří) již kníže ze Schwarzenbergu nepovažoval pomoc se stěhováním duchovních za povinnost, ale spíše za dobrou vůli ze strany farníků.³⁹⁴

Instalace k německému beneficium se P. Schnöltzer ovšem dočkal až v roce 1725, tedy po dokončení farní budovy – s čímž se ostatně počítalo již při obnovení fary a konzistoř na tento problém byla upozorněna. Prodlení však bylo již příliš dlouhé, a tak byl P. Schnöltzer napomínán okrskovým vikářem a v červenci 1724 i samotnou arcibiskupskou konzistoří, aby si co nejdříve zařídil instalaci a uvedení do německého kostela. Josef Schnöltzer tedy v březnu 1725 požádal patrona o povolení instalace a účast jeho zástupce a navrhl možný termín. Kníže souhlasil a pověřil netolického hejtmana, aby se instalace zúčastnil jako patronátní komisař, dohlédl na její průběh v souladu se starobylými právy patrona a následně o instalaci vypracoval pro patrona podrobnou relaci.³⁹⁵ V zásadě stejný pokyn, ovšem s rozdílnou naléhavostí, vydávali Schwarzenbergové ohledně všech instalací. Často v něm také odkazovali na příslušnou vrchnostenskou instrukci, nebo svolili, aby v případě nemožnosti své osobní účasti na instalaci vyslal hejtman jako patronátního komisaře svého podřízeného – někdy je výslovně uveden důchodní písař.³⁹⁶ Patronátní komisař se pak osobně či písemně domluvil s novým farářem na průběhu instalace a poučil jej, jak by si tento akt představoval patron podle své instrukce.³⁹⁷ Adam František ze Schwarzenbergu dokonce pověřoval svého vrchního hejtmana, aby patronátního komisaře náležitě instruoval ohledně instalace.³⁹⁸

Instalace Josefa Schnöltzera na německou faru se konala patrně 24. dubna 1725³⁹⁹ za účasti netolického hejtmana Löbela a okrskového vikáře Antonína Jana

³⁹⁴ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 179; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 27 Nro. 119-121.

³⁹⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 36.

³⁹⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a.

³⁹⁷ Viz např. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 45, 68.

³⁹⁸ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 28a Nro. 50.

³⁹⁹ Datum není zcela spolehlivé, protože je v jednotlivých pramenech k této instalaci uváděno různě. Původně byla instalace plánována na svátek sv. Marka, ale pak byl termín nejspíše posunut na předchozí den. Viz SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

Václava Vokouna.⁴⁰⁰ Relace o průběhu instalace, kterou Löbel sepsal coby patronátní komisař, se dochovala jen v konceptu a je oproti těm následujícím poměrně stručná. Hejtman zde popsal, jak jej po jeho příjezdu nový farář ihned odvedl na faru, kde patronátní komisař poučil faráře i přítomné zástupce farníků podle příslušné vrchnostenské instrukce. Po jejich slibu, že se budou chovat, jak bylo vyžadováno, se farář s hejtmanem v doprovodu farníků přesunuli do kostela, kde bylo pro patronátního komisaře připraveno křeslo uvnitř mřížek u hlavního oltáře a kde mu farář světil klíče od kostela, potřebné pro instalační ceremoniál. Když vstoupil okrskový vikář coby instalátor spolu se šesti dalšími duchovními, byla zahájena samotná instalace, jejímž ústředním okamžikem byla přísaha nového faráře a předání klíčů od kostela.⁴⁰¹ Po odbytí instalačního aktu a bohoslužby však vikář podle hejtmanovy zprávy vyžadoval přednostní místo u slavnostní tabule na faře. To si hejtman dle svých slov nedal líbit a se zdvořilým poděkováním pozvání na oběd odmítl.⁴⁰²

Nejstarší originální čistopis podrobné relace z instalace němčického faráře se dochoval z roku 1728 a zachycuje na dvou foliích průběh instalačního ceremoniálu P. Václava Bauera. Zprávu sepsal tehdejší hejtman netolického panství František Ignác Reichardt, jenž se z pověření knížete zúčastnil této slavnostní události jako patronátní komisař.⁴⁰³ P. Bauer čekal na svou instalaci také velmi dlouho – od vydání jeho presentace (29. ledna 1727) uplynul více než rok.⁴⁰⁴ 20. ledna 1728 tedy znovu žádal netolického hejtmana, aby patronovi vyřídil jeho naléhavou prosbu o instalaci, neboť jej již jeho nadřízený vikář napomenul, aby se nechal instalovat ještě během masopustu.⁴⁰⁵ Patronátní úřady konečně jednaly rychle a hejtman již 29. ledna podrobně písemně instruoval nového faráře ohledně průběhu ceremonie a tázal se po jejím termínu.⁴⁰⁶ Reichardtova relace nepostrádá poněkud slavnostní ráz, je chráněna přivázaným volným

⁴⁰⁰ Jednalo se o vodňanského děkana Antonína Jana Václava Vokouna, jenž zastával úřad vikáře v letech 1722-1735 a později působil jako světící biskup pražský. Viz např. P. STUHLÁ, *Duchovní správa ve Vodňanech za působení P. Antonína Vokouna (1719–1738)*, in: P. Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008, s. 15-30.

⁴⁰¹ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 37.

⁴⁰² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

⁴⁰³ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

⁴⁰⁴ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 13.

⁴⁰⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 42.

⁴⁰⁶ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 28a Nro. 45.

listem papíru, vyvedena úhlednou kurzívou (případně polokurzívou), a opatřena vlastnoručním podpisem hejtmana. Vznikla již dva dny po instalaci, jež se konala 8. února 1728. Autor svou relaci uvedl stručným registrem, čeho se týká, a následně důkladně popsal průběh instalačního aktu.

Podle této zprávy tedy patronátní komisař dorazil do Němčic v 9 hodin. Nový farář Václav Bauer, jenž očekával jeho příjezd před farou spolu s farníky, přišel hejtmana k jeho kočáru s nejvyšší úctou přivítat. Kráčeje po jeho levé ruce, odvedl jej farář do zvláštní místnosti na faře, kde se v nepřítomnosti vikáře měla odehrát instalace *in temporalibus*. Zatímco se komisař posadil do křesla a farář stanul opět po jeho levé straně, vstoupili zástupci farníků. Před nimi hejtman instalovaného duchovního ponaučil podle patronovy instrukce. Poté farář odvedl komisaře, následovaného farníky, bez korouhvi a vyzvánění zvonů do kostela, kde byla pro něho připravena židle na levé straně kostela (na tzv. evangelijní straně).⁴⁰⁷ Jakmile příslušný okrskový vikář, P. Vokoun, zahájil samotnou instalaci a chystal se posadit, netolický hejtman Reichardt se zvedl ze svého místa a usadil se do křesla po levé straně naproti oltáři. Po jeho boku stál jeho písař, jenž držel klíče od kostela na cínovém talíři. Když nastala vhodná chvíle, patronátní komisař klíče převzal, mírně se nadzdvihl z křesla, předal je vikáři a hned se opět posadil. Po skončení instalace se Reichardt odebral na své předchozí místo, nový farář k němu přišel a s hlubokou úklonou mu dal najevo, že vděčí za svůj úřad patronovi. Po slavnostní mši, s farníky za sebou, doprovodil farář patronátního komisaře k jeho kočáru. Ač jej zdvořile prosil, aby se zúčastnil i oběda na faře, hejtman se omluvil s tím, že má doma příliš mnoho práce, jež nesnese odkladu. Skutečným důvodem jeho odmítnutí však byla snaha zachovat patronovu autoritu neporušenou.⁴⁰⁸ Takovýto postoj mu ostatně doporučil v korespondenci schwarzenberský vrchní hejtman Vilém Esser.⁴⁰⁹

Stejnou podobu i obsah má zpráva z instalace dalšího němčického faráře, Pavla Františka Fabiána, jež se konala 25. dubna 1729. Až do okamžiku skončení instalace, kdy se patronátní komisař vrátil na své určené místo, je relace dokonce doslova shodná

⁴⁰⁷ Dle zjištění P. Stuchlé před ním měli procházející duchovní smekat své birety. Viz P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 111.

⁴⁰⁸ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

⁴⁰⁹ List z 28. ledna 1728, viz SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 44.

s předchozí. Další část zápisu již musela být přizpůsobena aktuálnímu dění, jež bylo hodné zaznamenání a sdělení patronovi. Hejtman zde vylíčil, jak mu před začátkem mše instalátor vzkázal po netolickém faráři, jenž mu při mši asistoval, že tato zpívaná bohoslužba bude obětována za patrona. Závěr je opět velmi podobný předchozí relaci – hejtman se se stejnou výmluvou vyhnul obědu na faře kvůli patronově autoritě.⁴¹⁰

Zjevně tedy někteří patronátní komisaři pro relace z instalací používali nějaký vzor, který bylo možné opsat, pokud se příliš nelišil od skutečnosti. Často tím vzorem byla přímo patronova instrukce.⁴¹¹ Koneckonců i pokyn patrona hejtmanovi ohledně instalace bývá v zásadě pokaždé stejný, a tak agenda kolem instalace farářů budí dojem ustáleného, rutinního úředního procesu, užívajícího osvědčených formulářů. Přesto je ale zřejmé, že schwarzenberští patroni nebrali takovéto události na lehkou váhu a dbali na to, aby jejich práva nebyla nijak narušena. O takový přístup též žádali své úředníky – obzvláště na ně naléhal Adam František.⁴¹²

Většina německých farářů v 18. století čekala na svou instalaci poměrně dlouho, v rozmezí přibližně od pěti měsíců do dvou let. Důvody opoždění nejsou ani v jednom z případů známy. A. Podlaha uvádí jako hlavního viníka takových průtahů patrona, jenž mohl neinstalovaného faráře snadno odvolat.⁴¹³ Je ale třeba vzít v úvahu, že instalace byly pro duchovní velice finančně náročné, zvláště pak pro německé faráře, kteří si na svých předchozích kaplanských působištích stěželi mohli něco více našetřit. Ostatně určitou zátěží pro ně byly již kancelářské taxy za vyhotovení presentace a konfirmace, cesta k arcibiskupské konzistoři, stěhování na nové působiště a také je čekaly četné další výdaje související se zařizováním fary a chodem farního hospodářství. Proto mnozí z německých farářů jistě odkládali svou instalaci právě z důvodu nedostatku finančních prostředků. Za přílišné oddalování instalace ovšem hrozila duchovním pokuta od konzistoře.⁴¹⁴

⁴¹⁰ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

⁴¹¹ Srov. P. STUHLÁ, *Instalace*, s. 255.

⁴¹² Viz např. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 41.

⁴¹³ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 439-441.

⁴¹⁴ P. STUHLÁ, *Instalace*, s. 256; P. PUMPR, *Beneficia*, s. 179-181; srov. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 13-21.

Jedním z těch, kterým se nepodařilo dodržet stanovenou lhůtu pro instalaci, byl P. Matěj Illigner, předtím kaplan v Suchdole nad Lužnicí. Na instalaci čekal několik měsíců – confirmaci obdržel již 24. července 1734, v srpnu se přestěhoval do Němčic, a když dvouměsíční lhůta byla dávno překročena, arcibiskupská konzistoř jej v březnu následujícího roku napomenula a nařídila mu zajistit si své uvedení do úřadu o svátku sv. Marka. P. Illigner byl tedy instalován 25. dubna 1735.⁴¹⁵

Relace z této instalace, sestavená tehdejším netolickým hejtmanem Jakubem Karlem Svobodou, je podrobnější než ty předcházející. Především se autor v úvodu zmiňuje i o tom, co instalaci předcházelo. Kromě úředního jednání s vrchním hejtmanem, jenž k tomu byl pověřen kněžnou ze Schwarzenbergu, popisuje především to, jak jej před instalací osobně navštívil nový němčický farář. Přišel poděkovat za udělení benefícia a domluvit se na průběhu instalace, tedy oznámit patronátnímu komisaři, kdy jej v den instalace bude očekávat předfarou, a pozvat jej k slavnostní tabuli. V den instalace byl patronátní komisař uvítán farářem obvyklým způsobem, ale setkal se také s instalátorem, který jej zdvořile přivítal a hejtman mu to opětoval. Ani v této zprávě není zmíněno předání klíčů od fary, zato v ní ale najdeme záznam o tom, jak farář i farníci výslovně slíbili, že budou dodržovat nařízení patrona (citované výše), jež jim jeho zástupce na faře přednesl. Z fary kráčel patronátní komisař v čele průvodu farníků na své místo do kostela, a to pouze za doprovodu trumpet a bubnů. U levé strany hlavního oltáře pro něj bylo připraveno klekátko pokryté kobercem. Slavnost začala kázáním suchdolského faráře, jehož se zúčastnila i čtyři procesí z okolních kostelů, protože na ten den právě připadla pouť. Nato za zvuku trumpet a bubnů konečně vstoupil do kostela vikář Vokoun spolu s pěti duchovními a dvěma jáhny, přistoupil k hlavnímu oltáři a uklonil se zástupci patrona, jenž jeho pozdrav opětoval. Po zaznění *Veni Sancte Spiritus* se instalátor posadil a také patronátní komisař opustil klekátko a usadil se do křesla po levé straně kostela, a to vně mřížek, oddělujících laiky od duchovních. Poté, co vikář pronesl modlitbu v češtině, začal samotný instalační akt. Nový farář tedy přečetl přísahu, načež vstal instalátor i patronátní komisař. Ten od svého písaře převzal klíče od kostela a předal je vikáři, jenž je přijal s úklonou a svěřil je rukou jednoho z jáhnů. Hejtman se zatím znovu posadil a pozoroval zbytek

⁴¹⁵ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

ceremoniálu, jehož nejvýznamnější částí byl okamžik, kdy vikář vzal klíče z rukou jáhna a se slovy „*trado tibi claves*“ je odevzdal novému faráři. Než zazněl závěrečný ambroziánský chvalozpěv, patronátní komisař se odebral opět ke svému klekátku. Jakmile se instalátor v sakristii připravil na bohoslužbu a vrátil se k hlavnímu oltáři, znovu se s patronátním komisařem sobě navzájem uklonili. A stejně jako při předcházejících instalacích, i tehdy byla mše obětována za blaho patrona, tentokrát nejjasnějšího prince Josefa Adama ze Schwarzenbergu – to vzkázal jeho zástupci instalátor po jednom z přísluhujících jáhnů. Po bohoslužbě přišel nový farář k patronátnímu komisaři, jenž mu poblahopřál k získání benefícia, a společně se za zvuku bubnů a trumpet odebrali opět na faru, aby si trochu odpočinuli. Zdvořilé pozvání na oběd však hejtman odmítl s výmluvou na svou churavost a za doprovodu faráře po levé ruce zamířil ke svému kočáru. Hned následujícího dne sepsal o této instalaci svou relaci a zaslal ji do Českého Krumlova vrchnímu schwarzenberskému hejtmanovi, jenž ji s konstatováním, že instalace proběhla řádně a v souladu s patronovými právy, postoupil kněžně Eleonoře Amálii.⁴¹⁶

Jednání týkající se instalací probíhalo v patronátní oblasti za Adama Františka poměrně často jen mezi novým farářem, knížetem a netolickým hejtmanem. Zvláště od doby, kdy schwarzenberská panství spravovala ovdovělá kněžna Eleonora Amálie, byl zapojován i vrchní hejtman. Klíčovou roli měl zejména tehdy, když bylo třeba farářovu žádost knížeti či kněžně zprostředkovat (například přeložit z češtiny) nebo co nejrychleji vyřídit – mohl dokonce vydávat předběžná povolení instalace.⁴¹⁷ Pokud farář adresoval svou žádost o instalaci hejtmanovi panství, ten ji neprodleně přeposlal vrchnímu hejtmanovi, jenž ji zprostředkoval patronovi.⁴¹⁸ Vrchní hejtman také na patronův pokyn pověřoval a instruoval patronátního komisaře a pak přijal a prostudoval jeho relaci z proběhnuvší instalace. Tu pak se svým vyjádřením poskytl patronovi.⁴¹⁹ Někdy pověřoval patronátního komisaře i sám patron, zejména Adam František a také Josef Adam ze Schwarzenbergu.⁴²⁰

⁴¹⁶ TAMTÉŽ.

⁴¹⁷ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110.

⁴¹⁸ Srov. SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 98, 99.

⁴¹⁹ Viz např. TAMTÉŽ, sign. III K alfa 28a Nro. 53.

⁴²⁰ Viz např. TAMTÉŽ, sign. III K alfa 28a Nro. 36, 41, 114.

Hlavní podíl na organizaci instalace měla však církev – nový farář ji uspořádal spolu s příslušným vikářem, jenž ceremoniál vedl jakožto instalátor, a arcibiskupská konzistoř zasahovala, pokud byla instalace příliš oddalována. Patronovi bylo určeno pouze vyjádřit s instalací a jejím termínem svůj souhlas a vyslat na ni svého zástupce. Podle jedné z již zmiňovaných pozdějších instrukcí, patrně z druhé poloviny třicátých let 18. století, se na domluvě data instalace měl podílet i patronátní komisař. O tom svědčí například zdvořilá korespondence netolického hejtmana s vikářem z roku 1738.⁴²¹ Patronátní úřad také uvědomil a poučil o konání instalace městské rady a vesnické rychtáře, kteří se jí měli zúčastnit spolu s dalšími farníky jako zástupci farních obcí. Instalovaný farář pak ohlásil instalaci při kázání a pozval hosty ze stavu duchovního – kněze ze sousedství, ze svého bývalého působiště či přátele ze studií.⁴²²

Většina němečických farářů v 18. století se nechala instalovat o pouti, jež se konala na svátek sv. Marka (25. dubna), a to bez ohledu na den v týdnu.⁴²³ Instalace o poutích byly obvyklé i na jiných místech, protože při těchto příležitostech vždy dostával farář od záduší kostela finanční příspěvek, který mu pak mohl napomoci pokrýt výdaje spojené s instalací, a někde i naturální dary od farníků.⁴²⁴ Po první redukci počtu zasvěcených svátků roku 1753 se instalace farářů konaly obvykle v neděli.⁴²⁵ Němečičtí faráři P. Polák a P. Korbiš, držíce se opět svátku sv. Marka, se tedy nechali instalovat v neděli po tomto svátku (v letech 1772 a 1783).⁴²⁶

Církev by bývala byla raději, kdyby se patronátní komisař účastnil instalace jen jako host, nevměšující se do jejích záležitostí a dávající přednost jejím zástupcům.⁴²⁷ Schwarzenbergové se ovšem snažili o rovnoprávnou roli svých zmocněnců vůči zástupcům církve a trvali na tom, že světské záležitosti faráře náležejí do pravomoci patrona, z jehož rukou by tedy měl farář převzít klíče od fary i od kostela, jehož jmění patronátní úřad spravoval. A protože chtěli vyjádřit svůj zájem na tom, aby duchovní správa jejich poddaných dobře fungovala, dbali na to, aby jejich zástupci na faře

⁴²¹ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 28a Nro. 72.

⁴²² P. STUHLA, *Instalace*, s. 256, 258.

⁴²³ Srov. TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 110-111.

⁴²⁴ TÁŽ, *Instalace*, s. 256, 259.

⁴²⁵ TAMTÉŽ, s. 256.

⁴²⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/2; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 154.

⁴²⁷ Srov. A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 441.

v nepřítomnosti instalátora formálně napomenuli nového faráře i farníky k řádnému a poslušnému chování. Je ale třeba zdůraznit, že v těchto záležitostech navazovali na místní zvyklosti, jež obhajovali i jejich předchůdci Eggenbergové. Kompromisy, jež měly vliv na instalace farářů na schwarzenberském patronátě, byly výsledkem závažného a vleklého sporu, který se rozhořel na konci 17. století mezi Eggenbergy a arcibiskupem Breunerem. Příklady instalací němečických farářů v 18. století ukazují, že obě strany, církve i patron, se již snažily nevyvolávat další rozepře a přitom zachovat svá práva. Patronátní komisař se proto měl setkat s instalátorem jen v kostele, aby se zamezilo sporům o přednost, a proto zprvu odmítal i účast na slavnostním obědě na faře.

Zajímavým momentem je předání klíčů od kostela, jemuž byla věnována zvláštní pozornost a o něž se tedy patron s církví dělili tak, že patronátní komisař, jenž měl klíče krátce v úschově (farář je předtím již používal), je předal instalátorovi a z jeho rukou je teprve převzal nový farář. V souladu s nařízením konzistoře z roku 1708 sice nebylo při příchodu zástupce patrona vyzváněno, zato ale oproti této normě komisař nadále napomínal na faře před instalací faráře a farníky a kráčel spolu s nimi v průvodu do kostela na instalaci *in spiritualibus*.⁴²⁸ Neméně významným okamžikem byla pro patrona instalace *in temporalibus*, kterou si prosazoval i přes nevoli církevních úřadů. Patron chtěl vyjádřit svá práva tím, že jeho zástupce nabádal faráře i farníky k vzájemné důvěře a úctě. Zároveň tím dal najevo, jak mu na řádné duchovní správě záleží a že nebude přehlížet její narušování. V některých relacích je i zmínka o tom, že dodržování patronovy instrukce farář i farníci výslovně slíbili, je však otázkou, zda po nich patronátní komisař vždy vyžadoval takovýto slib či přísahu. Na některých farách schwarzenberského patronátu bylo součástí instalace *in temporalibus* ještě předání klíčů od fary, jejichž prostřednictvím patron symbolicky uváděl duchovního v užívání farních důchodů.⁴²⁹ O tomto aktu však v relacích z instalací němečických farářů a dokonce ani v patronových instrukcích pro netolické panství žádnou informaci nenajdeme. Je zmíněna pouze v konceptu instrukce, datované do roku 1735, jež je popsána výše. Přesto se o předání klíčů od fary v dochovaných relacích z instalací němečických farářů nedočteme. Protože by se jednalo z pohledu patrona zcela jistě o mimořádně důležitý

⁴²⁸ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 622-625.

⁴²⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 111.

akt, je zřejmé, že k němu v rámci sledovaných instalací vůbec nedocházelo. Patrně to bylo způsobeno snahou vyhovět požadavku konzistoře, jež tento akt rozhodně odmítala, protože chápala hmotné požitky jako nedílnou součást benefícia, která tedy náležela faráři již od udělení confirmace. Významnou roli hrál nejspíše také rozdíl v místních zvyklostech, protože na některých farách schwarzenberského patronátu – například na vimperském panství – je předávání klíčů od fary doloženo. Instalace, jež v rámci vimperského panství studovala P. Stuchlá, nabízejí kromě tohoto zásadního bodu i jiná zajímavá srovnání.⁴³⁰

Podle studovaných relací se zdá, že mezi schwarzenberským patronem a jeho úředníky na jedné straně a zástupci církve na straně druhé panovaly zhruba od 30. let 18. století (což souvisí s úmrtím Adama Františka ze Schwarzenbergu) spíše zdvořilé vztahy se snahou nevyvolávat konflikty. Nedávné rozepře, jejichž stín poznamenal ještě první dvě němčické instalace, postupně chladly a byly vystřídány oboustranným prokazováním vzájemné úcty. Projevuje se zde především změna v osobě patrona – zatímco Adam František ze Schwarzenbergu vystupoval vůči církvi v otázce svých patronátních práv dosti nekompromisně, jeho manželka Eleonora Amálie, spravující po jeho tragické smrti schwarzenberské dominium jako poručnice, zvolila mnohem smířlivější postoj.⁴³¹ Z doby sklonku její vlády (od roku 1738) je tak dochována i korespondence netolického hejtmana s příslušným vikářem ohledně instalací farářů.⁴³²

Při instalaci dalšího němčického faráře Jakuba Volavky dne 25. dubna 1740 došlo vlivem postoje patronky a její poslední instrukce k významným změnám v průběhu a okolnostech instalace. I tentokrát se při svém příjezdu do Němčic setkal patronátní komisař, netolický hejtman Kryštof Zikmund Šimon Schöwel, s tehdejším vikářem, jímž byl Matěj Šulpach, sídlící v Prachaticích. Ještě před instalací si tito dva pánové vyměnili zdvořilou korespondenci.⁴³³ Tentokrát tedy instalátor dokonce vyšel netolickému hejtmanovi vstříc spolu s instalovaným farářem, vzájemně se uctivě přivítali a poté sám vikář odvedl hejtmana na faru. Zatímco vikář setrval v jedné místnosti, v jiné poučil patronátní komisař přítomné farníky a jejich duchovního pastýře

⁴³⁰ TÁŽ, *Instalace*, s. 257-260.

⁴³¹ Srov. TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 117-118.

⁴³² SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 72.

⁴³³ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 28a Nro. 78.

o své úloze při této instalaci a napomenul je podle instrukce. Po jejich příslibu, že se budou chovat dle přání patrona, se farář s hejtmanem odebrali opět k vikáři a za zvonění zvonů kráčeli v průvodu do kostela, přičemž patronátní komisař šel vpravo od instalátora. V kostele, kde se ozývaly trumpety a bubny, bylo tentokrát pro zástupce patrona připraveno křeslo uvnitř mřížek po levé straně oltáře. Vikář, oděný v pluvíálu, nejprve pozvedl pacifikál a nabídl jej hejtmanovi k políbení; pak se posadil do křesla před oltářem. Byla přečtena konfirmace, kterou novému faráři udělila arcibiskupská konzistoř, načež byl farář instalátorem vyzván, aby složil přísahu a vyznání víry. Po předání klíčů od kostela zapěl instalátor *Te Deum laudamus* a zahájil bohoslužbu, obětovanou za patrona. Během mše již seděl patronátní komisař v křesle za mřížkami mezi laiky. Byla mu však nadále prokazována čest, když mu vikář opět nabídl pacifikál k políbení a po mši mu sám podal kropenku. Netolický hejtman ve své relaci zmiňuje, že všechny prokázané pocty opětoval nebo za ně poděkoval. Ocenil dokonce i pěknou hudbu, jež zněla během instalace.

V případě této instalace netolický hejtman také konečně s díky přijal zdvořilé pozvání k obědu na faru. Snad to bylo ovlivněno postojem patronky, vyjádřeným ve výše zmiňované nevydané instrukci, nebo také vzájemným přívětivým postojem zúčastněných zmocněnců. Poté, co patronátní komisař i farníci poblahopřáli novému faráři k jeho beneficium, odebrali se všichni účastníci instalace v průvodu za znění trubek a bubnů na farní dvůr. Vikář posvětil pokoje na faře a pak se sešel s patronátním komisařem v jídelně, kde byla uprostřed obou stran stolu připravena dvě stejná křesla, do nichž se usadil netolický hejtman coby hospodář a vikář v postavení hosta. Ten pak pozvedl sklenici se schwarzenberským erbem a pronesl přípitek na zdraví patronky, patronátní komisař na oplátku připil na zdraví pražského arcibiskupa Jana Mořice Gustava z Manderscheid-Blankenheimu ze sklenice s jeho znakem. Přípitky byly doprovázeny zvukem trubek a bubnů. Poté již následoval slavnostní oběd. Když skončila i tato část instalačního ceremoniálu, doprovodili patronátního komisaře (opět za znění trubek a bubnů) přítomní duchovní k jeho kočáru – s výjimkou vikáře, jenž se s ním rozloučil před farou. Netolický hejtman byl s průběhem tohoto slavnostního dne

velmi spokojen a ve své zprávě pro patrona poznamenal, že instalace proběhla k oboustrannému potěšení a bez nejmenší nevraživosti.⁴³⁴

Jakkoli se dnes může zdát, že instalace němčických farářů byla velkolepá, stále byla mnohem skromnější než v případě netolických děkanů. Z nich například P. František Šulpach dostal pro svou instalaci roku 1744 od patrona, jímž byl tehdy již Josef Adam ze Schwarzenbergu, vědro vína a sud piva.⁴³⁵ Noví faráři jistě velice přivítali jakýkoli příspěvek, jenž by jim pomohl pokrýt či zmírnit výdaje spojené s instalací. Někde bylo zvykem, že na pořádání instalace novému faráři přispívala nezávisle na termínu i příslušná obec. Často se instalování farářů spoléhali na tradiční peněžní i naturální dary od farníků, jež jim byly udělovány o poutích, a snažili se tomu přizpůsobit termín instalace.⁴³⁶

Je všeobecně známo, že v rámci reformy krajského zřízení v roce 1751 bylo zakázáno užívat titul hejtmana pro představené panství. Funkce hejtmana panství se tedy měla nazývat *Direktor*, tj. ředitel, a vrchní hejtman užíval titulu *Oberamtmann*.⁴³⁷ U správců schwarzenberských panství se spíše setkáváme s názvem *Wirtschaftsdirektor*, a to už od roku 1750. Z tohoto titulu pověřil ředitel netolického panství svého důchodního písaře,⁴³⁸ aby se jako patronátní komisař zúčastnil instalace němčického faráře Jana Kobose, jež proběhla 25. dubna 1750.⁴³⁹ V tomto případě byla instalace také uspořádána se značným zpožděním, neboť P. Kobos spravoval němčickou faru už od konce roku 1748. Relace, kterou netolický důchodní písař sepsal po této slavnostní události, je velice stručná (pouze na jednom listě), a tak neposkytuje mnoho informací o detailech ceremonie. Instalace tedy zřejmě proběhla v základních rysech stejně jako předcházející, i když by se dalo očekávat, že by důchodnímu písaři nebyly prokazovány takové pocty jako jeho nadřízenému. Takovou domněnku ale může (soudě podle písařova svědectví) potvrzovat jen to, že se setkal s instalátorem až v kostele.

⁴³⁴ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

⁴³⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 85.

⁴³⁶ P. STUHLÁ, *Instalace*, s. 256, 259.

⁴³⁷ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 232.

⁴³⁸ Srov. P. STUHLÁ, *Instalace*, s. 256.

⁴³⁹ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 112.

O klekátko u levé strany oltáře a předávání klíčů od kostela ale ochuzen nebyl a zúčastnil se i oběda na faře, z něhož se vracel domů až k večeru.⁴⁴⁰

Další dochované relace referují o instalacích P. Jana Poláka a P. Jana Korbiše. První z nich formálně převzal němčickou faru 26. dubna 1772 za přítomnosti netolického direktora Vavřince Navrátila. Jeho zpráva svědčí o tom, že oproti předchozím instalacím došlo ke změně světské části tohoto slavnostního aktu. Před instalací se již na faře neodehrálo napomínání faráře a farníků, pouze se tam zástupce patrona sešel s vikářem a dohodli se na průběhu ceremonie. Průvod do kostela se od předchozích studovaných instalací lišil – tentokrát již kráčel patronátní komisař vpravo od nového faráře za zvonění zvonů a před nimi nesli chlapeci korouhve. Když farář dovedl direktora na jeho místo u hlavního oltáře, vrátil se pro instalátora, jenž vkročil do kostela v doprovodu dalších duchovních. Po přečtení confirmace a složení přísahy pronesl vikář instalační formulí a obvyklým způsobem byly předány klíče od kostela. Následující bohoslužbu zahájil kázáním lišovský kaplan P. Makovička a vedl ji nový farář, opět za zachování schwarzenberského rodu. Průvod zpátky na faru proběhl stejným způsobem jako předtím do kostela. Zatímco na faře vikář světil jeden pokoj, v druhém se shromáždili rychtáři a přísežní jako zástupci farníků a teprve tehdy je i nového faráře poučil netolický direktor o tom, co od nich patron očekává. Poté se zástupce patrona spolu s duchovními odebral k slavnostnímu obědu, přičemž opět seděl naproti vikáři ve stejném křesle.⁴⁴¹

Instalace následujícího němčického faráře, P. Jana Korbiše, proběhla 27. dubna 1783 a lišila se od té předcházející tím, že patronátní komisař poučil na faře nového faráře a zástupce farníků již před zahájením ceremonií v kostele. Relace ovšem obsahuje pouze velmi strohé informace; pokud lze soudit jen podle nich, instalace proběhla až na zmiňovanou výjimku stejným způsobem jako v případě P. Poláka.⁴⁴²

Jak již bylo výše nastíněno, schwarzenberští patroni během 18. století postupně převáděli vyřizování některých záležitostí souvisejících s patronátními právy na vrchní úřad. O tom svědčí i rozhodnutí knížete Josefa Adama ze Schwarzenbergu z dubna

⁴⁴⁰ TAMTÉŽ; SOA Třeboň, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 25.

⁴⁴¹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/2.

⁴⁴² SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 28a Nro. 154.

1772,⁴⁴³ podle něhož se měli představení panství obracet s žádostmi ohledně instalací farářů pouze na vrchní úřad, jenž pak jmenoval patronátní komisaře. Byla tedy posílána jeho dohlédací pravomoc nad jednotlivými patronátními úřady, od nichž přijímal relace z instalací, jež se původně musely zasílat dvakrát – jednou pro patronovu kancelář a jednou pro vrchní úřad. Od června 1772 ale měli představení panství zasílat relace pouze vrchnímu úředníkovi, který je měl důkladně prostudovat a knížeti pak podat jen krátkou zprávu, že relaci obdržel a zda instalace proběhla řádně a bez narušení patronových práv. Pouze když se stalo něco nevhodného a bylo třeba učinit v té věci nějaké rozhodnutí, měl o tom představený vrchního úřadu patrona zvláště informovat. Kníže tak rozhodl na návrh tehdejšího schwarzenberského vrchního úředníka Gottfrieda Hartmanna, jenž bral v potaz zejména úsporné důvody.⁴⁴⁴

Je pozoruhodné, že relace netolických patronátních komisařů obvykle do nejmenších detailů popisují každý krok nebo dokonce i každé slovo patronátního komisaře a chování nového faráře vůči němu, na druhé straně se ale často vůbec nezabývají tím, co se zástupce patrona přímo netýkalo, byť to bylo sebevýznamnější. Většinou tak nezachycují příliš pečlivě církevní část instalačního aktu, průběh slavnostní bohoslužby a často dokonce ani chování instalátora a dalších zástupců církve, kteří se instalace účastnili. Jindy je relace velmi stručná a jen zmiňuje základní části instalačního ceremoniálu. Záleželo pouze na patronátním komisaři, jak podrobně a z jakého pohledu svou zprávu podá. Lze proto jen těžko posoudit, jak se průběh instalace vyvíjel. Porovnáním jednotlivých svědectví netolických hejtmanů je možné sledovat určité významné změny, například přivítání zástupce patrona instalátorem, jejich přesun ve společném průvodu do kostela a z něj za zvonění zvonů, vzájemné uctivé pozdravy a pozornosti či účast patronátního komisaře na hostině na faře. Avšak v případech, kdy některé části instalačního ceremoniálu nejsou v relaci zmíněny, mnohdy nelze určit, zda je pisatel jen opominul, nebo se vůbec neudály. Jisté ale je, že nemohly být vynechány stěžejní části instalace, o nichž se často patronátní komisaři nezmiňují, tedy přečtení konfirmace, složení přísahy novým farářem a slavnostní mše.

⁴⁴³ Viz též P. STUHLÁ, *Instalace*, s. 256.

⁴⁴⁴ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. B 3 K alfa 3 b (1760-1782); TAMTÉŽ, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/2; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, staré oddělení – spisy, sign. III K alfa 1 Nro. 46.

Zato v otázce předání klíčů od fary, jak bylo již zmíněno výše, je zřejmé, že k tomuto aktu v Němčicích vůbec nedocházelo.

Formulář relací z instalací, pokud lze soudit podle těch němčických, se během 18. století na schwarzenberském patronátu příliš neměnil. Byly sepsány úhlednou kurzívou, případně polokurzívou, s nadpisem „*Gehorsambste Relation*“, „*Unterthänigste Relation*“, „*Installations Relation*“, „*Gehorsambster Bericht*“ apod. Uváděl je obvykle stručný regist a pak již následoval souvislý text, obsahující chronologický popis průběhu instalačního dne, od příjezdu patronátního komisaře mezi osmou a devátou hodinou ranní až do jeho odjezdu. V závěru textu najdeme shrnutí ve smyslu „Takto tedy proběhla instalace a neshledal jsem nic, co by bylo proti patronátnímu právu Vaší Milosti.“ Nechybí ani datace (relace vznikaly většinou do tří dnů po instalaci) a podpis autora, patronátního komisaře.

Shrňme tedy, že relace zástupců patrona z instalací farářů jsou spolu s církevními i patronátními instrukcemi stěžejními prameny pro poznání průběhu tohoto významného aktu a také vztahů církve a světských patronů, nicméně je třeba mít na paměti, že vznikaly pro potřebu patrona a zachycují situaci poněkud jednostranně. Měly patronovi především podat svědectví o tom, jak byly dodržovány jeho instrukce a zda nebyla snížena jeho vážnost. Proto autoři relací jejich ustanovení hojně citovali a některé formulace se v relacích setrvačně opakují. Relace ale v každém případě významnou měrou doplňují instrukce a ukazují skutečnost mnohdy blíže a podrobněji než ony.

Instrukce respektovaly podíl světské i církevní moci na organizaci instalací a vzájemné symbolické vyjadřování jejich práv. Schwarzenberští patroni se obvykle nesnažili zasahovat do těch částí ceremoniálu, které byly čistě církevního charakteru, přes nevěli církve si ale vymínili část slavnosti věnovat instalaci *in temporalibus*, aby dali novému faráři i všem přítomným hostům najevo, že právě z jejich vůle získal duchovní ono beneficium a že právě jim je odpovědný za vzornou duchovní správu. Podle dochovaných relací je vidět, že instrukce nebyly zdaleka jediným faktorem, který průběh instalací ovlivňoval. Svou roli hrály také dílčí pokyny, vydané patronem či vrchním hejtmanem při příležitosti organizování konkrétní instalace, a samozřejmě i vztah zúčastněných osob, jejich ochota a vstřícnost a také chápání významu tohoto

symbolického aktu. Proto se u některých instalací setkáváme i s prvky, které nejsou v souladu s původní instrukcí.

7. Účast patronátních úředníků na kanonických visitacích

Patronům záleželo na tom, aby jejich patronátní duchovenstvo vedlo řádnou duchovní správu a dostatečně pečovalo o svěřené duše poddaných, za něž se na základě křesťanského smýšlení cítili být odpovědni. Proto se snažili využívat své pravomoci k řešení případných neshod mezi farníky a jejich duchovními pastýři. Mezi jejich práva a povinnosti náležel také dohled nad hospodařením s kostelními a fundačními prostředky a péče o budovy far a sakrální stavby. Během 18. století na ně stát delegoval čím dál více dalších dohlédacích pravomocí nad nejnižšími články církevní správy.⁴⁴⁵

Církevní orgány kontrolovaly duchovní správu prostřednictvím kanonických visitací, jejichž konání je na našem území doloženo od poloviny 13. století. Po vytvoření sítě vikariátů v době episkopátu Arnošta z Harrachu měli dohled nad světským klérem včetně visitací na starost vikáři, kteří též mohli za sebe vyslat zástupce, nejčastěji vikariátního sekretáře. Nepravdělně se konaly též generální visitace, které prováděl generální vikář. Během 18. století proběhla generální visitace v prachaticko-netolickeo-vodňanském vikariátu v letech 1759 a 1770-1771.⁴⁴⁶ O provedení generální visitace na farách netolického panství včetně němčické podal direktor panství patronovi jen stručnou zprávu; první zmiňovaná visitace proběhla koncem června 1759 a druhá na přelomu července a srpna 1770.⁴⁴⁷

Kanonické visitace byly tedy především záležitostmi církevní správy; přítomnost patronátních úředníků, tzv. delegátů, však byla nezbytná. Stejně tak nutná, i když mnohdy komplikovaná, byla vzájemná spolupráce zástupců církve a patrona. Každoroční visitace byla vynikající příležitostí k tomu, aby církevní úřady i patron zkontrolovali fungování duchovní správy ve farnosti. Církevní visitátor – obvykle vikář – se zajímal především o duchovní a mravní stránku farářova působení. Takové informace se dozvídal od farníků právě prostřednictvím zástupce správy světské. Do tzv. temporálií se vikář neměl vměšovat, mohl pouze nahlédnout do zádušních účtů, jež mu předložil patronátní delegát. Ten je sám musel vyžádat od zádušních úředníků. Naproti tomu se patronátní delegát zabýval spíše vzájemným vztahem faráře a farníků,

⁴⁴⁵ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 112.

⁴⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 114; J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 178, 191.

⁴⁴⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 10; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 110, 126.

kvalitou a efektivitou školní výuky a především případnými problémy, dále stavem budov a zařízení fary, školy, kostela a kaplí a také měl pozorovat chování vikáře při visitaci. O všem měl zpravit patrona ve formě písemné relace. Často došlo při této příležitosti i ke skládání kostelních účtů zádušními úředníky do rukou zástupců patrona. Pokud farníci nebyli spokojeni se svým farářem, podávali stížnosti obvykle na patronátní úřad, jenž informoval patrona a obrátil se i na představeného vikariátu. Když se problém nepodařilo patronovi vyřešit, podal žalobu ke konzistoři.⁴⁴⁸

Spolu s panstvími zděděnými po Eggenbercích převzali Schwarzenbergové i instrukce ohledně kanonických visitací. I po roce 1719 tedy na těchto panstvích zůstávala v platnosti instrukce knížete Jana Kristiána z Eggenbergu, zasláná jednotlivým hejtmanům v srpnu a září 1710. Ta stanovila přesný postup při účasti patronátních úředníků na kanonické visitaci. Termín visitace, určený vikářem, měl farář oznámit vrchnímu hejtmanovi. K visitaci měli být patronem předvoláni poddaní a jmenován patronátní úředník, který se zúčastnil visitace jako tzv. „*officir*.“ Tento patronátní delegát měl vyslechnout stížnosti farníků, sdělit je vikáři a pokusit se spory urovnat. Aby nedocházelo ke sporům o přednost, patronův vyslanec měl být náležitě poučen, že při visitaci nemá za úkol reprezentovat patrona jako patronátní komisař a že je vyslán pouze jako prostředník mezi farníky a visitátorem. Proto se na faře mohl posadit kamkoliv, kde mu to bylo nabídnuto, a stejně tak měl učinit v případě, že by byl pozván k jídlu; zároveň ještě musel přítomným zdůraznit, že tentokrát patrona nereprezentuje. V instrukci stojí výslovný pokyn, aby patronátní vyslanec („*der Abgeschickte/Abgeordnete*“) dával pozor, aby se vikář nevměšoval do temporálií, a kostelní účty mu směl pouze ukázat po vyžádání od kostelních starších. Farníci v čele se svým rychtářem a přísedními se mohli shromáždit u fary, zformulovat své stížnosti vůči faráři a následně je na faře přednést vikáři. Farář mohl vikáři sdělit své stížnosti vůči farníkům kdykoli během visitace a za přítomnosti obou stran pak mohly být neshody vyřešeny, pokud to bylo možné. Patronátní vyslanec měl rovněž vrchnosti podat písemnou zprávu o tom, zda shledal na kostele či jinde něco nadbytečného nebo nedostatečného. O skutečném průběhu visitací v té době se lze dozvědět z podrobných relací, jež podávali patronovi jeho delegáti. Nezřídka se visitátor během jednoho dne vypravil do dvou nedalekých farností, pročež někdy patronátní úředník obě visitace

⁴⁴⁸ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 113-115, 141.

zanesl do jedné relace. Co se týče úředního postupu, v praxi bylo spíše obvyklé, že farář hlásil visitaci hejtmanovi příslušného panství, jenž se pak obracel na vrchního hejtmana, případně na patrona. Ten někdy vlastnoručně podepsaným a zpečetěným missivem pověřil patronátního oficíra k účasti na visitaci. Hejtman vyzval k účasti na visitaci rychtáře a přísežné z visitované farnosti, aby mohli sdělit své připomínky k místní duchovní správě. Jako patronátního delegáta hejtman většinou vysílal důchodního, zvláště když bylo součástí visitace skládání kostelních účtů. Vyslaný patronátní úředník pak sepsal o průběhu visitace relaci, kterou příslušný hejtman zaslal vrchnímu hejtmanovi, často s komentářem k (vyřešeným) problémům. K závažnějším problémům se vyjadřoval i sám patron a pak byly vyšetřovány příslušným hejtmanem, jenž o tom patrona průběžně zpravoval.⁴⁴⁹ Záleželo však na tom, jak velkou váhu patron kanonickým visitacím přičítal. Například Josef Adam ze Schwarzenbergu si nechával posílat úplné relace ze všech visitací, jež proběhly na českokrumlovském panství, a jeho syn Jan Nepomuk byl v tomto ohledu ještě pečlivější.⁴⁵⁰

Relace z visitací měly do osmdesátých let 18. století, kdy proběhla schwarzenberská reforma písemné úřední agendy,⁴⁵¹ podobnou formu jako relace z instalací, ovšem velmi záleželo na pečlivosti jejich autora. Tvořilo je zpravidla několik svázaných dvojlistů, jež byly často chráněné přivázaným volným listem. Obvykle měly poněkud slavnostnější ráz a úhleďnější písmo. Nadepsány bývaly také podobně – „*Gehorsambste(r)/Unterthänigste(r) Relation/Bericht.*“ Většinou byly uvedeny stručným regestem, jenž obsahoval informace o tom, kdy, kým a kde byla visitace provedena; visitátor ale nebýval přímo jmenován. Na konci nechybí datace a podpis patronátního delegáta. Samotný text zpráv se různí, někteří delegáti zaznamenávali průběh celé visitace, jiní jen to, co bylo důležité z pohledu patrona. Někdy byla relace rozdělena na číslované odstavce, jindy ji tvořil pouze souvislý text. Lze se ale setkat i s relacemi, které kromě regestu uvádějí jen soupis zjištěných závad. Pokud bylo zachyceno více visitací v jedné relaci (ani osm nebylo výjimkou), měl každý farní kostel (včetně fary a školy) vyhrazený samostatný oddíl.⁴⁵² Závažnější

⁴⁴⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 5-8.

⁴⁵⁰ TAMTÉŽ, sign. II A 3 P 7, 8.

⁴⁵¹ V. HADAČ – J. HANESCH – V. HAŠEK, *Státní archiv* 2, s. 69.

⁴⁵² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 5-8.

problémy byly někdy podrobně zaznamenány i zvláště.⁴⁵³ Nejčastější stížnosti farníků se týkaly nedbalosti farářů v duchovní péči, vymáhání příliš vysokých štolových poplatků a vyžadování zakázaného zpovědního krejcaru, mravních prohřešků, alkoholismu, urážek či dokonce fyzického napadání.⁴⁵⁴

Slovy eggenberské instrukce, co se týče vystupování a postavení patronátního delegáta při kanonických visitacích, instruoval v srpnu 1723 vrchní hejtman netolického hejtmána. Zároveň jej také poučil, že sice může visitátorovi umožnit prohlídku farních pozemků, ale nemá mu o farním hospodaření a příjmech poskytovat žádné spolehlivé informace – což opět souvisí s postojem patronů, že zástupcům církve nepřisluší vměšovat se do temporálií. Vrchní hejtman von Liebenhaus se tehdy odvolával na instrukci, týkající se účasti patronátního oficíra na kanonických visitacích, jež měla být k dispozici ve vrchnostenské kanceláři, ale není jasné, o kterou instrukci se jedná. Patrně zůstávala stále v platnosti eggenberská instrukce z roku 1710.⁴⁵⁵ Další dochovaná norma pochází až z roku 1733, kdy vrchní hejtman Escherich zaslal netolickému hejtmanovi pokyny zejména ohledně správy kostelního jmění a každoročního skládání kostelních účtů i zjišťování řádného vedení katechezí. Přitom odkazoval na císařskou pragmatiku z roku 1724 i na konzistorní nařízení. Kněžna Eleonora Amálie, která jej pověřila, aby takto instruoval jednotlivé hejtmány, tím reagovala na vyjádření generálního vikáře, jenž téhož roku navštívil Český Krumlov.⁴⁵⁶

Další schwarzenberská instrukce pro netolické panství ohledně účasti zástupce patrona na kanonických visitacích pochází až ze 4. prosince 1782, kdy již vládl schwarzenberským panstvím kníže Jan Nepomuk (1742-1789). V jejím prvním paragrafu je podrobně popsáno, co všechno měla obsahovat relace patronátního úředníka, jenž je zde nazýván jako komisař, o průběhu visitace. Měl v ní být uveden především stav kostelního hospodaření, potřeby oprav sakrálních budov včetně fary a školy a vzájemné stížnosti faráře a farníků. Relace měla být odeslána schwarzenberskému vrchnímu úředníkovi. Následující ustanovení určilo, že má být vrchnímu úředníkovi zaslána i relace o skládání kostelních účtů, a to s podrobnou

⁴⁵³ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 5-34.

⁴⁵⁴ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 115; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6.

⁴⁵⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 42; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

⁴⁵⁶ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 60.

tabulkou obsahující všechna aktiva a pasiva s uvedením výdajů a příjmů za posledních šest let. Poslední část se věnuje půjčování kostelních peněz, o čemž měla být vždy zpravena arcibiskupská konzistoř či nadační komise.⁴⁵⁷ Kníže Jan Nepomuk však přesto shledal v účasti patronátních komisařů u visitací řadu nedostatků a jako povrchní a nedostatečně hodnotil i jejich relace. Proto se v březnu 1784 rozhodl vydat další instrukci, kde velice podrobně stanovil, jak si měl patronátní komisař počínat a co měl zjišťovat při visitaci sakrálních budov, fary, školy, dobročinných zařízení, církevních pozemků, hospodaření a kostelního jmění, na co se měl příslušných osob ptát a co vše měl zaznamenat do své relace.⁴⁵⁸ Od počátku vlády knížete Jana Nepomuka roku 1782 byly relace z visitací přehledně zapisovány na pravou polovinu listu a na levé se k jednotlivým bodům vyjádřil sám patron. V roce 1785 byl formulář relací ještě více zdokonalen prostřednictvím schwarzenberské reformy písemné agendy vrchnostenských úřadů.⁴⁵⁹

Své stížnosti a potřeby mohli samozřejmě oznamovat farníci a faráři patronátnímu úřadu i mimo visitace. Co se týče stavu sakrálních budov, Schwarzenbergové dokonce během 18. století a zejména v 80. a 90. letech opakovaně vyzývali duchovní správce na svém patronátu, aby patronátním úřadům včas písemně hlásili všechny potřeby stavebních oprav. Své suppliky měli duchovní psát dle již zmiňovaného nařízení z roku 1739 vlastnoručně, a to německy či latinsky. Měli je adresovat vrchnímu hejtmanovi, ale většinou mu je zprostředkoval hejtman příslušného panství.⁴⁶⁰

Kanonické visitace se postupně staly příležitostí k provedení dalších důležitých úkonů, u nichž měli být přítomni vikář či jeho zástupce i patronátní úředníci. Jedním z těchto aktů bylo skládání kostelních účtů, které se mělo podle císařské pragmatiky ze 31. října 1724 konat každoročně a měli k němu být přizváni faráři i vikáři, jimž patroni

⁴⁵⁷ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 1 Nro. 48.

⁴⁵⁸ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 1 Nro. 52; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

⁴⁵⁹ Viz výše; V. HADAČ – J. HANESCH – V. HAŠEK, *Státní archiv* 2, s. 69; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 7, 8.

⁴⁶⁰ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 1.

tyto informace do té doby často upírali. Hlavními aktéry skládání účtů však byli nadále zádušní a patronátní úředníci.⁴⁶¹

Na zmíněnou císařskou pragmatiku z roku 1724 navázaly v roce 1726 jarní patenty, na které reagoval kníže Adam František ze Schwarzenbergu 7. prosince 1726 reskriptem, jehož prostřednictvím zakázal farářům na svém patronátu, aby vyzývali nové kantory, porodní báby a kostelní za měšťnance (kostelníky, zádušníky, varhaníky, zvoníky) k veřejnému skládání vyznání víry, což se často dělo při příležitosti kanonických visitací. Napříště podléhali zádušníci, kantoři a porodní báby pouze povinnosti složit přísahu věrnosti na vrchnostenském úřadě se svolením patrona a za přítomnosti jeho úředníků. Zádušníci mohli být tímto způsobem přijímáni i při skládání kostelních účtů.⁴⁶²

O složení přísahy a vyznání víry místním kantorem a porodními bábami z přifařených obcí při příležitosti kanonické visitace žádal netolického hejtmana například německý farář Pavel František Fabián počátkem listopadu roku 1732, odvolávaje se na konzistorní nařízení. Představený netolického panství mu odpověděl, že nemůže kantorovi dovolit složit vyznání víry, protože kantor byl jmenován a je živěn (ač skromně) světskou vrchností, a proto má pouze složit přísahu věrnosti na vrchnostenském úřadě. Co se týče porodních bab, hejtman slíbil, že nařídí příslušným obcím, aby ony vybrané ženy byly poslány ke svému faráři pro „*křesťanské naučení a jinší důležité informací*“, přísahu ale měly opět složit u vrchnostenského úřadu.⁴⁶³

Koncem listopadu téhož roku tedy oznámil P. Fabián netolickému hejtmanovi konání kanonické visitace v Němčicích, ovšem učinil tak z neznámého důvodu pouze den předem. Zato jej farář zval „*nejenom na tu akci, ale také na kousek hovězího masa*.“ Také hejtmana poprosil, aby se téhož dne dostavili i přísežní z obcí, jež chtěly vyslat k faráři své porodní báby. Patrně chtěl sám představené obcí poučit, jaké ženy mají vybrat. Dle hejtmanových požadavků měla být z každé obce jedna, „*kteřá by ženám ku porodu pracujícím k službě a pomoci dobrou radou přispěti mohla, jsouce dobře*

⁴⁶¹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 139-142; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 1 Nro. 23.

⁴⁶² P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 127; SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 1 Nro. 24-26; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. A 3 K alfa 10.

⁴⁶³ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 51.

zachovalá a v křesťanské víře katolické zvedená.“ Němčický farář však poté měl dle pokynů vikáře a v souladu s jarními patenty z roku 1726 porodní báby vyzkoušet a přijmout od nich přísahu. Netolický hejtman to hned hlásil vrchnímu hejtmanovi s žádostí o radu, jak se má zachovat.⁴⁶⁴

Podle relace netolického patronátního delegáta se visitace v Němčicích konala 26. listopadu 1732 a ještě téhož a následujícího dne pokračovala v Netolicích a Lhenicích, takže všechny tyto farnosti byly zahrnuty do jedné zprávy, kterou netolický obroční sepsal 1. prosince. Patronátní úředník ve své relaci zmínil, že vodňanský vikář Vokoun přijel do Němčic až po něm a začal visitaci kontrolou bohoslužebného náčiní, zařízení kostela a kostnice. Cestou od kostela se visitátor obrátil na kantora a zašel s ním do školy, aby vyzkoušel žáky z katolické věrouky, čemuž přihlíželi rychtáři a zádušníci. Poté vikář na dvoře fary sdělil, že podle církevních nařízení mají kantoři a porodní báby složit přísahu. Následně byli vyzváni farář a farníci k přednesení svých stížností, ale nikdo žádné neměl. Z této relace je opět zřejmé, že patronátní delegát nezaznamenával celý průběh visitace, ale jen to, co by dle jeho názoru zajímalo patrona.⁴⁶⁵ Na problém přísah kantorů a porodních bab reagoval vrchní hejtman pokynem, aby bylo dosaženo kompromisu tím, že se takového aktu zúčastní patronátní úředník, který bude svědomitě sledovat, zda tím nebude narušena patronova autorita, a podá o tom podrobnou zprávu. Netolický hejtman tedy napsal P. Fabiánovi, že kantoři, kostelní zaměstnanci a porodní báby smějí podle nařízení knížete Adama Františka z roku 1726 skládat přísahy jedinež do rukou zástupců světské vrchnosti, a proto se mají dostavit na patronátní úřad.⁴⁶⁶

Další kanonická visitace byla v Němčicích provedena 20. října 1735, a to opět při příležitosti visitací lhenické a netolické farnosti. Tentokrát netolický hejtman pověřil účastí na ní svého pojezdného a samozřejmě jej náležitě instruoval, jak sdělil vrchnímu hejtmanovi v průvodním dopise k relaci z visitace. Tehdy se opakoval problém

⁴⁶⁴ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 6 Nro. 51-53.

⁴⁶⁵ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 6 Nro. 54. Srov. P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 114.

⁴⁶⁶ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 55.

s přísahou porodních bab, kdy je navzdory postoji patrona vikář vyzkoušel a přijal jejich přísahu. Zato žáky visitátor zkoušet nemohl, protože se dostavil pouze jeden chlapec.⁴⁶⁷

Následující němčický farář P. Illigner oznamoval v listopadu 1736 netolickému hejtmanovi konání visitace s pětidenním předstihem a zval jej na „*trunček každodenně oblíbeného a k dobrému zdraví a posile sloužícího vína urozeného pána vlas[t]ního, na kterém minule velebný pan Vicarius obz[v]láštně si liboval, aby tehdy z obojí této nejpřednější strany vonně, šmakovně, zhlídně pilé[!] bylo, směl-li bych se osmělit prosit, pokuč[!] by urozený pan hejtman tak dobrotivý byl ráčil, a mně z toho, co teče, jehož by žejdlíček po čtyřech groších byl, dráž mám příznou[!] záповěd', čtvrt vědýrka dopřál.*“⁴⁶⁸

Pozvání visitátora a patronátního delegáta k hostině na faře, kdy navíc nebylo nutné dbát na reprezentaci a dohadovat se o přednost, bylo jistě příjemnou cestou k utužení zdvořilých vztahů. Zde je ale nutné poznamenat, že církev ani patron neviděli rádi, když byly kvůli takovému občerstvení hostů spojeny s visitacemi či skládáním kostelních účtů zbytečné výdaje. Němčický farář Illigner se tedy jistě snažil dodržet nařízení Adama Františka ze Schwarzenbergu z roku 1725, kde byly maximální výdaje na pohoštění stanoveny na tři zlaté.⁴⁶⁹

Také následující běžné kanonické visitace, pokud je známo z dostupných pramenů, byly v Němčicích v 18. století provedeny během dvou až tří dnů, kdy příslušný vikář navštívil i lhenickou a netolickou farnost. Jako zástupce patrona se jich většinou účastnil netolický obročník a do své zprávy zaznamenal průběh a výsledky všech tří visitací. Relace patronátních delegátů vypovídají o tom, že se při visitacích neřešily jen zásadní otázky fungování místní duchovní správy a stav příslušných budov, ale i drobné praktické problémy. Buď na ně upozornil visitátor či patronátní delegát a uložili faráři jejich nápravu, nebo sám farář požádal patronátního úředníka o pomoc. Duchovní správci (i kantoři) takto sami hlásili zejména potřeby stavebních oprav. Co se týče vztahů duchovního se svěřenými ovečkami, němčičtí faráři si stěžovali zejména na

⁴⁶⁷ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 6 Nro. 67; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 6.

⁴⁶⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 70; relaci viz v SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 6.

⁴⁶⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. A 3 K alfa 10. Srov. P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 142.

jejich liknavost při výuce katechismu. Místní učitelé se podobně potýkali s nepříliš aktivní účastí dětí na školní docházce, což ukazují v relacích z visitací zmínky o nepatrném počtu přítomných dětí (objevovaly se v počtu jednoho až čtyř); po vyzkoušení přítomných žáků z křesťanské věrouky byl kantor navíc často napomínán, aby je učil lépe. Další visitace proběhly v Němčicích dle dochovaných oznámení a relací v říjnu 1737, v říjnu 1743, v září 1754, v září 1774, v listopadu 1775, v červnu 1784, v červenci 1786, v letech 1788-1793 každoročně a konečně v roce 1797.⁴⁷⁰ O dalších visitacích je možné se informovat ve fondu Archivu pražského arcibiskupství, kde jsou shromážděny relace vikářů. Na území prachatického vikariátu tak proběhla kanonická visitace například také v roce 1760, kdy vikář Kfeller ze Sachsengrün velice pečlivě kontroloval písemné farní úřadování a registraturu. Němčický farář byl přitom napomenut za nedbalé vedení farních úředních knih.⁴⁷¹

V osmdesátých letech 18. století již zpravoval představený netolického panství schwarzenberského vrchního úředníka prostřednictvím jediné relace o visitacích všech farností netolického panství, jež proběhly během jednoho měsíce. Obvykle přikládal i výkaz kostelních účtů, jejichž skládání bylo již tehdy běžně součástí kanonických visitací. Sám kníže se pak vyjádřil k jednotlivým problematickým bodům relace a vrchní úředník jeho odpověď se svým komentářem zaslal zpět patronátnímu delegátovi.⁴⁷² Proto relace z visitací, jež proběhly v osmdesátých letech, zůstaly často v registratuře schwarzenberské ústřední kanceláře,⁴⁷³ zatímco do té doby byly ukládány pouze u vrchního úřadu.⁴⁷⁴ Některé jejich koncepty týkající se far na netolickém panství lze nalézt ve fondu velkostatku Netolice včetně oznámení visitací od němčických farářů.⁴⁷⁵

Němčičtí faráři v 18. století komunikovali s představeným netolického panství obvykle česky a latinsky, od 80. let německy. Konání visitace oznamovali často méně

⁴⁷⁰ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 76, 81, 104, 134, 136, 148, 151, 153, 158, 161, 162, 174; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 10; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 6-8.

⁴⁷¹ P. STUHLÁ, *P. Jan František Kfeller ze Sachsengrün a kontrola archivů far prachatického vikariátu roku 1760*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 103-118, zde s. 110.

⁴⁷² SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6 Nro. 153, 155, 156, 164.

⁴⁷³ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. A 3 K alfa 10.

⁴⁷⁴ TAMTÉŽ, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 5-8.

⁴⁷⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 6.

než týden předem, nezřídka s předstihem pouze jediného dne. K oznámení visitace připojovali vždy i žádost o vyslání patronátního zmocněnce k tomuto řízení a někdy i pozvání na sklenku či oběd. V post scriptu občas využívali tento písemný kontakt s patronátním úřadem ke sdělení rozličných záležitostí, zejména různých proseb. Například německý farář Jakub Volavka měl zřejmě nějaký bližší vztah k rodině netolického hejtmana Schöwela, protože nejednou v post scriptu svého listu nechával pozdravovat „urozenou paničku“ a prosil ji o nějaký příspěvek, růžence či obrázky pro děti k výuce katechismu, což dle svých slov dostával již jako zámecký kaplan na Orlíku.⁴⁷⁶

Dle prostudovaných pramenů je zřejmé, že visitací provedených v německé farnosti se v 18. století patrně nikdy nezúčastnil představený netolického panství. Zastupoval jej nejčastěji obročník, někdy též pojezdný; v osmdesátých letech se visitací účastnil vždy netolický duchovní, někdy společně s obročníkem, kvůli skládání kostelních účtů. Neúčast nejvyššího představitele vrchnostenské správy panství, přestože jej faráři často velmi srdečně zvali i na pohoštění, souvisí s tím, že nebylo třeba reprezentovat patrona a hájit jeho práva a autoritu. Patronátní úředníci tak pouze přihlíželi a asistovali visitátorovi a byli si vědomi, že visitace je v první řadě záležitostí církevní správy. Zdá se tedy, že kanonické visitace byly z pohledu patronátních úředníků spíše praktickou záležitostí běžné vrchnostenské správy, a tak se v mnohém lišily od slavnostních instalací farářů, kde reprezentace moci patrona hrála zásadní roli. Pro schwarzenberské patrony ovšem byly visitace velice vítanou příležitostí, aby prostřednictvím svých úředníků zkontrolovali chod duchovní správy na svých panstvích. Do průběhu visitace patronátní zmocněnci obvykle nezasahovali, ačkoli existovaly situace, které byly omezovány patronátními normami. Schwarzenberským patronům v první řadě vadilo vměšování církevních orgánů do hospodaření a evidence farního a kostelního majetku a také skládání přísah kostelních zaměstnanců, kantorů a porodních bab do rukou faráře. Ani kanonické visitace se tedy na schwarzenberském patronátu mnohdy neobešly bez střetů mezi zástupci církve a patrona. V tomto případě ovšem byly hlavní příčinou jejich neshod zásadní rozpory mezi církevními a vrchnostenskými normami, ač se je panovník snažil korigovat. Zdá se ale, že Schwarzenbergové během 18. století až do nástupu knížete Jana Nepomuka necítili potřebu vydat obecnější instrukci k průběhu

⁴⁷⁶ TAMTÉŽ, sign. III K alfa 6 Nro. 81.

kanonických visitací. Spíše se jen příležitostně vyjadřovali k jednotlivým problematickým otázkám, jež vyvstaly přímo při průběhu konkrétních visitací či v souvislosti s novými církevními nebo zeměpanskými normami, a udělovali tak svým úředníkům dílčí pokyny, jak se zachovat v určitých situacích. Co se týče patronátní agendy, zůstaly visitace zcela ve stínu skládání kostelních účtů. Tomu věnovali schwarzenberští patroni a úředníci mnohem větší pozornost, k této problematice byla vydána celá řada instrukcí a řešilo se nemálo závažných rozepří.⁴⁷⁷

⁴⁷⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – panství v Čechách, sign. A 3 K alfa 10.

8. Vyřizování pozůstalostí světských duchovních

Další příležitostí, při níž patron uplatňoval svá práva a účastnil se jednání souvisejícího s prebendami na svých panstvích, bylo úmrtí některého z tamějších světských duchovních. Pokud kněz nezanechal závěť, měla patronovi podle ustanovení pražské synody z roku 1605 připadnout třetina pozůstalosti.⁴⁷⁸ Církev se proto opakovaně snažila přimět světské duchovní, aby takovéto záležitosti nepodceňovali a učinili včas své poslední pořízení. Kromě zmiňované všeobecné normy vydávala pražská arcibiskupská konzistoř řadu dalších instrukcí zejména prostřednictvím jarních a podzimních patentů. Konzistorní nařízení ohledně kněžských pozůstalostí z let 1674 až 1743 přibližuje ve svém článku M. Ryantová⁴⁷⁹ a znění některých z nich, vydaných do roku 1710, publikoval A. Podlaha.⁴⁸⁰

Do vyřizování pozůstalostí duchovních zasahovaly i světské normy. Vedle zeměpanských nařízení⁴⁸¹ a usnesení českého zemského sněmu⁴⁸² ovlivňovaly jednání především instrukce vydané patronem pro své úředníky. Jak zjistila P. Stuchlá, schwarzenberský patronátní pán vydal instrukci ohledně této problematiky v roce 1715 a roku 1729 stanovil závazný postup prostřednictvím reskriptu. Ten reagoval na místodržitelský patent z téhož roku, jenž vycházel z císařské pragmatiky z roku 1728.⁴⁸³ Pozůstalostní spisy duchovních byly založeny u obou zúčastněných institucí, církve i patrona; najdeme je tedy v dnešním Archivu pražského arcibiskupství⁴⁸⁴ a v případě schwarzenberského patronátu také ve fondu vzniklého z činnosti vrchního úřadu v Českém Krumlově, jenž měl projednávání pozůstalostí světských duchovních na starost.⁴⁸⁵

Postup, jaký měli podle církevních i světských norem dodržovat účastníci pozůstalostního řízení, byl již naznačen výše⁴⁸⁶ a je blíže specifikován v citované

⁴⁷⁸ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 245-247.

⁴⁷⁹ M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení*, s. 423-428.

⁴⁸⁰ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 462-469.

⁴⁸¹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116.

⁴⁸² J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 320-321.

⁴⁸³ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116.

⁴⁸⁴ Národní archiv, Archiv pražského arcibiskupství I, Testamenta.

⁴⁸⁵ Pro němčickou faru např. SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c.

⁴⁸⁶ Viz s. 22 této práce.

literatuře.⁴⁸⁷ Zde může posloužit jako příklad vyřizování pozůstalostí na schwarzenberském patronátu opět němčická fara. V 18. století zemřeli v Němčicích pouze dva faráři, Václav Bauer a Jakub Volavka. Němčická fara totiž kvůli své skromnosti měla povahu nižšího stupně církevní kariéry většiny svých držitelů. Téměř všichni tamější faráři působili před obdržением této prebendy jako kaplani, němčická fara byla tudíž jejich první farní beneficium, z něhož se snažili po získání dostatečné praxe dostat k nějaké lepší prebendě. Z těchto příčin je tedy zřejmé, že na němčickou faru nastupovali spíše mladší kněží, mající za sebou pouze několik let duchovní služby.⁴⁸⁸

P. Václav Bauer působil na němčické faře velice krátce. Presentace mu byla vydána 29. ledna 1727 (do té doby byl administrátorem fary v Husinci), instalace se dočkal až v únoru následujícího roku a již 16. července 1728 zemřel. Hejtman netolického panství Reichardt o jeho skonu neprodleně informoval schwarzenberský vrchní úřad a vyslal svého důchodního písaře do Němčic, aby zapečetil farářovu pozůstalost. Při pečetění měl dbát na to, aby knížecí pečeť byla na znamení moci patrona umístěna vpravo. Měl se také domluvit s vikářem nebo jeho zástupcem na provedení inventury. Po dvou kopiích od pozůstalostního inventáře a testamentu měl pak zaslat patronovi. Netolický hejtman se také knížete otázal, zda má oznámit úmrtí P. Bauera on, nebo to učiní sám patron. Vrchní hejtman řešil v korespondenci s patronem kromě vyřizování pozůstalosti P. Bauera již i otázku jeho nástupce na němčické faře.⁴⁸⁹ Zprávy o úmrtí světských duchovních (*relationes*) vydávali podle konzistorních nařízeních i vikáři a zasílali je spolu s testamentem a pozůstalostním inventářem ke konzistoři.⁴⁹⁰

Inventura pozůstalosti proběhla ve dnech 18. a 19. července 1728. Pod pozůstalostním inventářem, jenž byl sestaven 20. července, je podepsán pouze netolický hejtman Reichardt. Okrskový vikář byl tedy zřejmě podepsán na druhém vyhotovení inventáře, určeném pro potřeby církve, aby se předešlo sporům o přednost. Inventář je

⁴⁸⁷ J. SCHLENZ, *Das Kirchenpatronat*, s. 321; M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení*, s. 423-429; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116-119; M. RYANTOVÁ, *Nařízení*, s. 159.

⁴⁸⁸ Ve druhé polovině 17. a první polovině 18. století umírali světské kněží na území pražské arcidiecéze nejčastěji kolem padesátého roku života. Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 155.

⁴⁸⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 13.

⁴⁹⁰ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 425; TÁŽ, *Nařízení*, s. 155-156.

jedinečným svědectvím o osobním majetku zesnulého a také příkladem majetkové úrovně německých farářů,⁴⁹¹ jež byla mnohdy poměrně skromná. P. Bauer po sobě zanechal v hotovosti pouze 2 zlaté 30 krejcarů, zato ale 359 zl. 11 kr. dluhů. K umoření dluhů měla být využita odhadovaná cena celé pozůstalosti, z níž po jejich odečtení zbylo 161 zl. 1 kr. Pozůstalostní inventář zachycuje celou řadu dalších položek, od předmětů denní potřeby po výdaje na pohřeb. U každé položky je vyčíslena její přibližná hodnota v rýnských zlatých a krejcarech a u některých předmětů je uveden i jejich stav, jenž ovlivnil cenu. V inventáři tak najdeme soupis jednotlivých kusů šatstva, stolního nádobí (zvláště je vyčleněno mosazné, měděné a skleněné), obrazů, knih a jiných uměleckých předmětů (P. Bauer měl například 14 obrazů a 57 knih), ložního textilu a prádla. Následuje pečlivý přehled zasetého obilí, z něhož jedna třetina byla odečtena ve prospěch budoucího faráře; zahrnuty byly i obilní desátky, náležející německému faráři za čtvrt roku, a dvě třetiny rybí násady v rybnících. Nechybí ani seznam Bauerova vlastního nábytku (najdeme zde i kovové hodiny či španělskou stěnu) a hospodářského zařízení včetně farářovy kolesky (v ceně 35 zlatých). Dále je uvedeno ještě kuchyňské náčiní a dobytek. Mezi dluhy jsou započítány výdaje na pohřeb, částky dlužené jednotlivým věřitelům, poplatky za pivní přívarek a mzda náležející kuchařce (za dva a půl roku!) a farské čeledi.⁴⁹² Zařazení soupisu dluhů a pohřebních výdajů do pozůstalostního inventáře bylo v té době poměrně časté, ač bylo normativně zakotveno až v roce 1729.⁴⁹³

Součástí pozůstalostního spisu je samozřejmě i opis testamentu. Testátor jej sepsal na německé faře 7. července 1728 za přítomnosti svědků, pištínského faráře a netolického děkana. P. Bauer si přál být pochován v německém kostele, což se skutečně stalo a jeho náhrobník je dodnes k vidění pod epištolní stranou oltáře. Je však neoznačený, pouze s vyobrazením kalicha.⁴⁹⁴ V odkazech myslel zesnulý kromě svých příbuzných a sloužících i na vykonavatele závěti (tedy vikáře), jemuž odkázal knihy, a na netolického děkana a lomeckého kaplana. Netolický děkan Alexandr Tantzinger

⁴⁹¹ Na význam pozůstalostních inventářů pro studium životní úrovně světských duchovních již upozomila například M. RYANTOVÁ, *Příspěvek k poznání struktury jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, Jihočeský sborník historický 57, 1988, č. 2, s. 61-74; TÁŽ, *Majetkové poměry jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 108-121; Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*.

⁴⁹² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrební úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/1.

⁴⁹³ M. RYANTOVÁ, *Narřízení*, s. 158-159.

⁴⁹⁴ Viz E. HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy*, s. 37-38; SOkA Prachatice, Famí úřad Němčice, pamětní kniha, s. 15.

byl ovšem zároveň svědkem poslední vůle, což bylo v rozporu s ustanovením jarních patentů z roku 1714.⁴⁹⁵ Testament, který nesměl nikdo otevřít, zaslal vikář spolu s pozůstalostním inventářem konzistoři pro confirmaci a k publikování; konzistoř jeho přijetí potvrdila 26. srpna. Opis testamentu tedy vznikl až 19. listopadu ve Vodňanech v kanceláři vikáře Antonína Vokouna, jenž k němu připojil poznámku o konzistorní confirmaci, provedené 15. listopadu. Počátkem prosince se tedy testament P. Bauera konečně dostal na patronátní úřad, odkud byl spolu s pozůstalostním inventářem odeslán vrchnímu úřadu. Vrchní hejtman ale ještě požádal hejtmana netolického panství, aby zpravil knížete o vyřízení dluhů z pozůstalosti; to ale již hejtman Reichardt splnit nemohl, protože odeslal všechny dokumenty na vrchní úřad a neoponechal si opis.⁴⁹⁶

Na základě confirmovaného testamentu provedl jeho vykonavatel, vikář Antonín Vokoun, rozdělení pozůstalosti mezi dědice. Hlavní z nich byla i testátorova příbuzná Marie Korbíšová z Husince, jež byla pravděpodobně spřízněná i s jedním z dalších němčických farářů, Janem Korbíšem, který pocházel též z Husince (němčickou faru spravoval v 80. letech 18. století). P. Bauer sice odkázal svým pozůstalým finanční hotovost, protože ale téměř žádnou nezanechal, byly jim v oné výši přiděleny předměty z pozůstalosti. Jejich seznamy byly sestaveny vikářem 23. listopadu, což byl pravděpodobně i den publikování testamentu. Hejtman Reichardt téhož dne sepsal všechny další dluhy, jež bylo třeba přednostně zapravit, včetně ostatních odkazů, nákladů na pohřeb a konzistorní taxy 12 zl. za confirmaci testamentu,⁴⁹⁷ a vše se pokusil pokrýt hodnotou věcí z pozůstalosti. Zbytek pozůstalosti pak připadl na základě závěti dědičce Marii Korbíšové a jejímu synovi Tadeášovi, jenž se tohoto jednání zúčastnil a potvrdil rozdělení pozůstalosti svým podpisem. Koncem prosince byl kníže vrchním hejtmanem informován o uzavření pozůstalostního řízení a v odpověď přikázal, aby pozůstalostní spis byl uložen v kanceláři českokrumlovského vrchního úřadu.⁴⁹⁸

Vyřizování pozůstalosti po P. Bauerovi se řídilo ještě instrukcí, kterou vydala ovdovělá kněžna Marie Ernestina z Eggenbergu 26. srpna 1715 podle projektu z roku

⁴⁹⁵ M. RYANTOVÁ, *Nařízení*, s. 153-154.

⁴⁹⁶ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/1.

⁴⁹⁷ Srov. M. RYANTOVÁ, *Nařízení*, s. 159-161.

⁴⁹⁸ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/1.

1703.⁴⁹⁹ Dle této instrukce měl úmrtí faráře oznámit místní rychtář nebo přísězný hejtmanovi příslušného panství, jenž o tom měl zpravit vikáře. Zástupci patrona i církve se měli co nejdříve vydat na osiřelou faru a vyhledat testament, který měl poté vikář odeslat konzistoři k potvrzení.⁵⁰⁰ Ihned však bylo nutné shromáždit nejcennější části pozůstalosti a zapečetit je, aby byly chráněny před loupeží. Knížecí pečeť přitom musela být umístěna na čestném místě vpravo na znamení patronovy autority. Ještě před pohřbem se muselo začít s inventurou pozůstalosti, jež se měla provést za přítomnosti místních kostelních starších. Mělo být sepsáno vše včetně zasetého obilí a aktivních i pasivních dluhů. Přitom bylo třeba pomoci kostelních účtů a inventářů fary a kostela pečlivě rozlišovat, co je součástí farního majetku, co náleží kostelu a co patří do pozůstalosti.⁵⁰¹ Při klíčových situacích, jako bylo dokončení inventáře a zveřejnění závěti, stejně jako při případném stolování na faře, měl zástupce patrona vždy obsadit čestné místo vpravo. Pozoruhodné je ustanovení paragrafu 10, podle něhož měl prozatímního administrátora fary zajistit patron spolu s vikářem, případně vikář sám. Administrátora potvrzovala konzistoř a patronátní úředníci jej měli představit kostelním starším a farníkům a poručit jim, aby jej přijali za svého duchovního správce a vzdávali mu patřičnou úctu. Místní rychtář, přísězní a kostelní starší měli mezitím neustále dávat pozor, aby na kostelním ani farním majetku nebyly učiněny žádné škody. Klíč od zapečetěné pozůstalosti měl být uložen v knížecí kanceláři nebo v rukou nějaké blízké zodpovědné osoby. Když konzistoř zaslala vykonavateli poslední vůle kopii potvrzeného testamentu, vikář měl zajistit jeho opis pro potřeby patronátních úřadů. Pak měl být testament vikářem zveřejněn na osiřelé faře za přítomnosti patronátních úředníků, pozůstalých a dědiců. Z pozůstalosti měly být zaplacen pohřební výdaje a dluhy zesnulého, kostelním starším či jiným kompetentním osobám měly být svěřeny zbožné odkazy a zbytek pozůstalosti se měl předat dědicům. Ti měli být také poučeni, že se mohou části dědictví zřici ve prospěch nového faráře. Zprávy o takových případných rozhodnutích pak měly být uloženy na patronátním úřadě ve zvláštním spise u inventářů fary. Příjemci a správci jednotlivých odkazů měli vystavit kvitance, které se měly odevzdat vikáři. Další ustanovení instrukce se zabývá situací, kdy duchovní zemře

⁴⁹⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116-118.

⁵⁰⁰ Testament byl konzistoři nejprve zveřejněn, a pokud nebyl během šestidenní lhůty napaden, mohl být konfirmován. M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení*, s. 428.

⁵⁰¹ Na rozlišování tzv. *patrimonia*, tj. vlastního majetku beneficiáta, a *peculia*, církevního majetku, dbala i církevní nařízení. Viz M. RYANTOVÁ, *Nařízení*, s. 150-151.

bez závěti. V takovém případě měla být pozůstalost předepsaným způsobem zapečetěna, inventována a střežena a na základě usnesení pražské synody z roku 1605 měla být pak rozdělena na třetiny mezi kostel, patrona a pozůstalé. Pokud se pozůstalí nepřihlásili, měla zůstat jim určená třetina ještě rok a den uložena, a pakliže se ani tehdy žádní nenašli, rozdělil se jejich podíl napůl mezi kostel a patrona. Vrchnostenští úředníci ale nesměli dopustit, aby si z pozůstalosti vybrala nějaký podíl konzistoř. Místo toho jí sám patron mohl dát z pozůstalosti nějaký dar dle vlastního uvážení. O průběhu vyřizování pozůstalosti měl být patron neustále informován. V dodatku k této instrukci najdeme ještě upozornění, že příjmy benefícia z doby, kdy není obsazeno, náležejí příštím farářům. Kdyby si konzistoř prostřednictvím vikáře nárokovala z těchto příjmů nějaký podíl, nesměli patronátní úředníci nic takového připustit. V závěru instrukce nechybí pokyn, že se jí všichni dotčení vrchnostenští úředníci musí řídit, nemají se pouštět do sporů se zástupci církve a případné problémy musí ihned hlásit.⁵⁰²

Další instrukce, kterou vydali Schwarzenbergové pro svá panství ohledně vyřizování pozůstalostí duchovních, reagovala na aktuální zeměpanské nařízení. Císař Karel VI. vydal 20. listopadu 1728 pragmatiku, z níž vyšel v následujícím roce místodržiteleský patent, jehož ustanovení se museli přizpůsobit nejen patroni, ale i církve, jež reagovala téhož roku prostřednictvím jarních patentů.⁵⁰³ 26. března 1729 tedy Adam František ze Schwarzenbergu po poradě se svým právníkem vydal reskript, kde se vyjádřil k jednotlivým paragrafům místodržiteleského patentu z 3. března, jež nařizoval a specifikoval spolupráci církevní správy a patronátních úřadů při vyřizování pozůstalosti světských duchovních.⁵⁰⁴ První dva body ponechal kníže téměř bez komentáře, podrobně se ale věnoval způsobu zapečetění pozůstalosti. Patronátní úředník měl přitisknout pečeť výše nebo vpravo od pečeti církevního delegáta, aby uhájil patronovu přednost. Pokud by s tím přítomný duchovní nesouhlasil, doporučoval kníže jako kompromis natáhnout přes dveře šňůru a otisknout na ni dvě pečeti v obou rozích. Zástupce církve pak bude jistě spokojen, když svou pečeť otiskne volně doprostřed. Čtvrtý paragraf se věnuje pozůstalostnímu inventáři a zejména jeho podepisování. Místodržiteleský patent totiž neurčuje, kdo má přitom přednost. Kníže tedy doporučuje

⁵⁰² SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1. Viz též P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116-118.

⁵⁰³ M. RYANTOVÁ, *Nařízení*, s. 158.

⁵⁰⁴ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116.

vyhnout se sporu o přednost způsobem, který byl již někde užíván,⁵⁰⁵ tedy aby jedno vyhotovení inventáře podepsal zástupce patrona, druhé zástupce církve a aby si je navzájem vyměnili. Kníže si byl ale vědom, že podle zmíněného patentu měl být každý exemplář inventáře podepsán oběma stranami; pokud by tedy zástupce církve trval na jeho dodržení a na přednostní pozici svého podpisu, doporučil kníže svým úředníkům, aby tedy vikáře nechali podepsat se jako prvního a pak aby před své vlastní podpisy a pečeti připojili formuli, že potvrzují správnost inventáře („*Gegenwärtiges Inventarium hab mit denen darinnen Specificirten Sachen in allen und jeden richtig befunden, welches hiemit bezeuge*“). Tím by se jim přes prvotní ústupek podařilo opět vyjádřit patronovu autoritu.⁵⁰⁶ Je pozoruhodné, jak tvrdošijně se Adam František snažil pro své úředníky prosadit přednost před zástupci církve. Svědčí to o jeho názoru, že tato oblast náleží výhradně do jeho pravomoci. Takové přesvědčení ovšem zastávala i církev. Po smrti knížete se spory pokusila urovnat jeho manželka Eleonora Amálie, jež konzistoři ustoupila a totéž nařídila svým úředníkům.⁵⁰⁷

K pátému bodu místodržitelského patentu z roku 1729 kníže ve svém reskriptu zdůraznil, že zástupcům církve nesmí být z pozůstalosti nic vydáno. Kdyby ale potřebovali z pozůstalosti zaplatit nutné výdaje, zejména pohřeb zesnulého faráře či konzistorní taxu za potvrzení testamentu, musí převzetí prostředků z pozůstalosti vždy potvrdit kvitancí s jasným a spolehlivým uvedením účelu. Kníže tak chtěl zabránit podobným problémům, jako byl ten, ke kterému došlo při inventuře pozůstalosti po záblatském faráři, kdy si vodňanský vikář podle vyjádření vimperského hejtmana neoprávněně odnesl vak s více než dvěma sty zlatých. Při té příležitosti apeloval Adam František na své úředníky, aby při inventuře nenechávali příslušného vikáře (byl míněn P. Antonín Vokoun) o samotě a nedovolili mu nic vzít, nebo se jej alespoň zeptali, na co chce ony peníze použít, protože všechny výdaje musejí být reflektovány při projednávání pozůstalosti a odečteny od její celkové hodnoty.⁵⁰⁸

V poslední části svého reskriptu se Adam František věnoval rozdělení interkalárních příjmů, tedy důchodů farního benefícia z doby, kdy bylo neobsazené.

⁵⁰⁵ Např. při vyřizování pozůstalosti německého faráře Bauera, viz výše.

⁵⁰⁶ P. ŠTUCHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 117; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

⁵⁰⁷ P. ŠTUCHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 117-118.

⁵⁰⁸ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

V této otázce vydaly církevní i světské autority řadu nařízení, ale dlouho nebylo možné nalézt shodu. Z konzistorních patentů se interkalárnímu počtu věnovala zejména ustanovení z let 1707 a 1722. Podle čtvrtého paragrafu nařízení arcibiskupské konzistoře z 6. dubna 1707 měla být nezbytná část interkalárních příjmů určena k zaopatření administrátora osiřelé fary a zbytek měl připadnout konzistoři s tím, že osmina náležela vykonavateli poslední vůle, tedy vikáři či jeho zástupci. Výnosy ze zasetého obilí a sena se měly rozdělit – zjednodušeně řečeno – tak, že dvě třetiny připadly předcházejícímu faráři, případně jeho dědicům, a třetina jeho nástupci. Dělení se řídilo podle toho, jak dlouho v onom roce spravoval faru každý z nich. Rozhodující byly termíny sv. Jirí (24. dubna) a sv. Havla (16. října).⁵⁰⁹ Schwarzenbergové i Eggenbergové reagovali ve svých instrukcích na příslušné církevní normy (ať již měli v úmyslu se jim přizpůsobit, nebo s nimi polemizovat), o čemž svědčí i výtahy z příslušných paragrafů zmiňovaných synodálních ustanovení, jež jsou uloženy ve spisech schwarzenberské patronátní agendy mezi vrchnostenskými instrukcemi.⁵¹⁰ Zvláště Jan Kristián z Eggenbergu se stavěl proti tomu, aby zbývající část interkalárního počtu připadla vyšším církevním úřadům. Svůj názor sdělil radě nad apelacemi a tázal se jí, zda podobné nařízení jako v jarních patentech z roku 1707 platí i v jiných diecézích a zda je dodržují i ostatní vrchnosti.⁵¹¹ Odvolávaje se na papežské právo a nerespektování tohoto nařízení jinými patronátními pány přikl kníže ve svém reskriptu z 12. září 1710 interkalární příjmy novému správci benefícia a stanovil, že kdyby vikáři vyžadovali z těchto příjmů podíl, nesmějí patronátní úředníci nic takového připustit. Tato zásada byla zopakována i v dodatku k výše zmiňované instrukci Marie Ernestiny z Eggenbergu o vyřizování pozůstalostí duchovních z roku 1715.⁵¹² Konzistorní patent z 26. března 1722 se zabýval zejména rozdělením interkalárních příjmů mezi předchozího faráře, resp. jeho dědice, a jeho nástupce. Jako mezník byl určen svátek sv. Jakuba (25. července). Ve své instrukci z roku 1729, která už zde byla vyložena, zmiňuje tento patent spolu s nařízením z roku 1707 Adam František ze Schwarzenbergu. Již nebyl tak nekompromisní jako jeho eggenberský předchůdce, pouze konstatoval, že se ukáže, zda vůbec budou tato nařízení dodržovat sami duchovní,

⁵⁰⁹ A. PODLAHA, *Dějiny*, s. 176, 419-422; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 118.

⁵¹⁰ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1, II A 3 P 14, II A 3 P 27.

⁵¹¹ TAMTÉŽ, sign. II A 3 P 1.

⁵¹² TAMTÉŽ, viz též P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 118.

když si i jednotlivé církevní normy často navzájem protirečí. Ale protože se patron nemůže příliš protivit konzistorním nařízením, nařídil kníže svým úředníkům pouze to, že mu mají vždy nahlásit, kdyby si zástupci církve brali něco z těchto příjmů, a on sám by pak případnou situaci řešil.⁵¹³ 26. dubna 1729 doplnil vrchní hejtman Esser zmiňovaný reskript knížete Adama Františka ještě podrobnými pokyny a příklady, jak mají být v souladu s konzistorním nařízením z roku 1722 rozděleny interkalární příjmy.⁵¹⁴ Podobnou instrukci vydala v roce 1740 i kněžna Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu. Obě instrukce poskytovaly schwarzenberským úředníkům podrobný návod, jak rozdělit interkalární příjmy fary, včetně modelových situací. Předchůdci na beneficium či jeho dědicům měly vždy připadnout alespoň dvě třetiny výnosů z polního hospodaření. Zbývající třetina se měla rozdělit mezi předchůdce, konzistoř a nástupce v poměru daném počtem měsíců, po které byl každý z nich v úřadě, případně kdy byla fara neobsazená, a to v době jednoho roku, plynoucího od svátku sv. Jakuba. Pokud předcházející duchovní opustil faru v době před termínem sv. Jakuba, byla počítána roční lhůta od předchozího svátku sv. Jakuba. Podobným způsobem se měly rozdělit i ostatní interkalární příjmy – opět se započítáním doby, kdy byla fara neobsazená. Takový podíl ze zbývající třetiny byl určen pro obživu administrátora. Rozhodujícím termínem byl ovšem svátek sv. Jiří.⁵¹⁵

Dalším farářem v Němčicích, pro nějž bylo toto působiště posledním, byl P. Jakub Volavka, rodák z Mirovic. Než získal v září 1739 němčické beneficium,⁵¹⁶ působil v duchovní správě 18 let jako kaplan, naposledy jako zámecký kaplan na Orlíku. Svého prvního farního úřadu se tak dočkal až ve 48 letech.⁵¹⁷ Když P. Volavka 25. října 1748 zemřel, netolický hejtman Wolf ihned vyslal svého důchodního písaře k zapečetění pozůstalosti a uvědomil o tom vrchní úřad.⁵¹⁸

⁵¹³ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 1.

⁵¹⁴ TAMTÉŽ.

⁵¹⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení - spisy, sign. III K alfa 1 Nro. 33.

⁵¹⁶ 26. srpna 1739 obdržel presentaci, 8. září konfirmaci a až 25. dubna 1740 byl instalován. Viz SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 15; TAMTÉŽ, Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, staré oddělení – Netolice, sign. B 3 K alfa 3 b/1.

⁵¹⁷ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 28.

⁵¹⁸ TAMTÉŽ, sign. II B 3 P 4 c/2.

Svou poslední vůli nechal P. Volavka sepsat 21. října 1748, tedy krátce před smrtí – přestože konzistoř duchovní opakovaně vyzývala, aby tak činili s předstihem.⁵¹⁹ Testátorovi tehdy již patrně činilo potíže se jen podepsat – u „*locus sigilli*“ v místě jeho podpisu je v opisu testamentu uvedeno za jeho jménem „*propria manu infirma*.“ Dle přání uvedeného v závěti byl pochován v předsíni němčického kostela.⁵²⁰ Z jeho odkazů stojí za pozornost zejména rozdělení knih mezi pozůstalé příbuzné, a také mešní nadace za spásu jeho duše ve výši 50 zl. Němčickému kostelu kromě této nadace připsal P. Volavka i své pohledávky. Dokonce nezapomněl v závěti uvést, že nezanechává žádné dluhy, pouze zbývá vyplatit farskou čeleď. Za vykonavatele své poslední vůle ustanovil vikáře, jemuž za odměnu odkázal knihu dle jeho vlastního výběru. Konzistoř přijala testament 14. listopadu a o měsíc později již posílal netolický hejtman na vrchní úřad jeho opis. Na němčické faře byl testament publikován 10. prosince.⁵²¹

Inventuru pozůstalosti provedl tehdejší vikář Josef Jan Wimmer, sídlící v Prachaticích,⁵²² v součinnosti s důchodním písařem a písařem kanceláře netolického hejtmana. Výsledný inventář byl potvrzen 30. října jejich pečeti a podpisy, patrně však při podepisování došlo ke sporu o přednost. Vikář se totiž podepsal co možná nejdříve, a tak patronátním úředníkům nezbývalo než se podepsat za něj. Patronovu autoritu ale vyjádřili připojením poznámky, že inventář prohlédli a schvalují jej.⁵²³ Takový postup ostatně kníže ze Schwarzenbergu v podobné situaci doporučil v již zmíněné instrukci z roku 1729.⁵²⁴ Sporů o přednost při podepisování inventáře v té době na schwarzenberském patronátu přibývalo, a tak se nejednou donesla ke konzistoři stížnost vikáře na chování patronátních úředníků. Konzistoř reagovala v říjnu 1733 stížností adresovanou ovdovělé kněžně, že si patronátní úředníci nárokují přednost při podepisování pozůstalostních inventářů, a to dokonce i tehdy, když užívají svých soukromých pečeti. Ač se její úředníci hájili, že postupovali v zájmu zachování autority

⁵¹⁹ M. RYANTOVÁ, *Normativní vymezení*, s. 423-425.

⁵²⁰ SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, pamětní kniha, s. 15.

⁵²¹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/2.

⁵²² P. Josef Jan Wimmer působil jako děkan a vikář v Prachaticích v letech 1748-1753; již od roku 1747 byl administrátorem vikariátu. P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 263.

⁵²³ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/2.

⁵²⁴ Viz výše.

patrona, kněžna jim nařídila, že nadále nemají usilovat o přednost před vikářem či jeho zástupcem.⁵²⁵

Inventář pozůstalosti P. Volavky byl vyhotoven ve dvou čistopisech, jeden zůstal vikáři a druhý byl určen pro patrona. Je poměrně obsáhlý a podrobný, tvoří jej bezmála 21 stránek. P. Volavka si za dlouhá léta své duchovní služby stačil našetřit větší obnos peněz, zanechal více než 204 zlatých v hotovosti. Kromě toho měl u svých farníků řadu pohledávek, zejména nezaplacené štíkové poplatky. V inventáři následuje obvyklý soupis nádobí, zvláště je vyčleněno kovové, dále šatstva, prádla a ložního textilu, dobytka, hospodářského zařízení a nábytku, obrazů a knih. Seznam knih, rozříděných dle formátu, je obzvláště pozoruhodný, protože je zde uveden každý titul zvláště a lze si tak udělat představu o farářových intelektuálních zájmech. Volavkova knihovna byla na poměry venkovského faráře neobyčejně rozsáhlá,⁵²⁶ čítala celkem 104 knih a najdeme zde kromě náboženské literatury (včetně např. spisu Tomáše Kempenského), právních příruček (o Tridentském koncilu, kanonickém právu), dějepisných knih (např. i dějin Číny) a zeměpisných atlasů dokonce i pět zábavných českých tisků či příručku geometrie.⁵²⁷ Dále jsou v inventáři sepsány i zásoby potravin, píce a osiva, z něhož měla být třetina ponechána následujícímu faráři. Nechybí zde ani obsáhlý rozpis osetých polí a pečlivé rozdělení jejich výnosu mezi pozůstalost a nového faráře v závislosti na datu úmrtí P. Volavky. Stejným způsobem byly rozděleny i desátky, seno, otava a sláma a poté autoři zanesli do inventáře ještě celkové shrnutí všeho, co má připadnout nástupci P. Volavky a co je součástí pozůstalosti. Na závěr je uvedena i celková sumarizace pozůstalosti, jejíž hodnota čítala přes 1009 zlatých. Po odečtení výdajů na pohřeb, církevních dávek, mezd a poplatků vrchnostenským úřadům zbylo z pozůstalosti úctyhodných 874 zlatých.⁵²⁸

Mezi vikářem Wimmerem a netolickými patronátními úředníky vládly zřejmě velmi špatné vztahy, což se odrazilo i při vyřizování pozůstalosti po P. Volavkovi.

⁵²⁵ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 117; SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II A 3 P 14.

⁵²⁶ Srov. Z. KOKOŠKOVÁ – M. RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 158.

⁵²⁷ Srov. M. RYANTOVÁ, *Knihovny světských duchovních arcidiecéze pražské na konci 17. a na počátku 18. století*, in: Jitka Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*, České Budějovice 2000 (= Opera romanica 1), s. 239-254.

⁵²⁸ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/2; srov. M. RYANTOVÁ, *Majetkové poměry*, s. 110-116.

Vikář adresoval schwarzenberskému vrchnímu úřadu dva obsáhlé listy, v nichž si stěžoval na chování patronátních úředníků. V druhém dopise, napsaném až v prosinci 1749, tedy více než rok po provedení inventury pozůstalosti, dokonce obvinil důchodního písaře Antonína Khemanna, že si při inventuře vzal z farářovy pozůstalosti jako odměnu šest dukátů, a chtěl vědět, zda se to stalo s vůlí hejtmana či dokonce na pokyn patrona. Dnes již nelze zjistit, jak tomu skutečně bylo, ale dle dochovaných pramenů se netolický hejtman Wolf urputně bránil. Napsal vrchnímu hejtmanovi, jenž žádal prošetření onoho problému, že *„pan vikář to učinil z čirého pohrdání mým hejtmanským úřadem, a tím ukázal svůj špatný způsob života, a dále mu na tom nebude dosti, dokud mě svým prohnaným přístupem nezesměšní nejen před celým světem, nýbrž také se snaží přivést mě u Vás v ponížení.“* Aby však tuto záležitost ukončil a předešel ostudě, rozhodl se netolický hejtman raději oněch šest dukátů vikáři vyplatit. Vikář ovšem dle svých slov tak nepostupoval ze zášti, ale ze soucitu s bratrem zesnulého, topičího se ve velkých dluhích. Dědictví po P. Volavkovi by mu velmi pomohlo, ale když si vzal vikář taxu ve výši šesti dukátů, jeho písař tři dukáty a dalších šest uzmul důchodní písař, dědici už by mnoho nezbylo. Pokud si tedy skutečně důchodní písař něco vzal, možná tím chtěl dát církevním úředníkům najevo, že i on má nárok na přiměřenou odměnu. Jeho nadřízený hejtman se však bránil, že o ničem takovém neví.⁵²⁹

Shrňme tedy, že při projednávání pozůstalostí duchovních často docházelo ke střetům mezi zástupci církevní správy a patrona. Rozpory vycházely zejména z nesouladu církevních a vrchnostenských instrukcí, protože se obě strany snažily uhájit svá práva, jež považovaly za tradiční a nezpochybnitelná. Vzájemné rozepře se odehrávaly nejen v otázce symbolické, kdy šlo o vyjádření autority prostřednictvím přednosti při pečeti a podepisování, ale i v rovině finanční. Ta se týkala jednak správy pozůstalosti, kdy měli vrchnostenští úředníci bránit zástupcům církve, aby z pozůstalosti bez udání důvodu cokoli brali (zvláště když duchovní zemřel bez závěti) a především aby si nenárokovali odměnu, a jednak rozdělení interkalárních příjmů. Ač byla spolupráce zástupců církve a patrona při vyřizování pozůstalostí světských

⁵²⁹ SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/2. Viz též Přílohu č. 3, Obrázek č. 5 v této práci.

duchovních nezbytná a dokonce nařízená místodržitelem z roku 1729, v rámci schwarzenberského patronátu se často neobešla bez problémů.

9. Závěr

Bádání uskutečněné v rámci této práce umožnilo dokázat již vyslovené obecné závěry, ale i přinést jiný pohled na schwarzenberský patronát a dosáhnout nových poznatků. Výzkum ukázal, že schwarzenberský patronát nestačí pouze souhrnně charakterizovat, ale je třeba brát v úvahu, že záleží také na osobě patrona jako jednotlivce a na jeho prioritách. Stejně tak je třeba zdůraznit roli jednotlivých úředníků a jejich postojů v situacích souvisejících s patronátní správou.

Mezi již známé poznatky patří zejména to, že se schwarzenberská vrchnost snažila zajistit svým poddaným dostatečnou duchovní péči. Proto dbala na to, aby světší duchovní na jejím patronátu měli odpovídající jazykové schopnosti, zkušenosti v duchovní správě, aby znali prostředí svého působiště a také aby nezatěžovali poddané přehnanými požadavky. Výmluvným dokladem jsou personální tabely světských duchovních, kde bylo vždy uvedeno, které jazyky znají, jak dlouhou duchovní praxi již za sebou mají a postupně přibývaly i další informace o jejich schopnostech, vztahu s farníky apod. Na schwarzenberském patronátě byl poměrně pečlivě dodržován systém kariérního postupu duchovních, k čemuž napomáhaly právě jejich personální tabely, a tak jedině schopný a zkušený kněz vzorného chování, dostatečně dlouho působící v této oblasti, mohl získat výnosnější prebendy a vážené postavení.

Němčická fara patřila mezi nejchudší na netolickém panství, a proto sloužila v 18. století jako jedna z nejnižších příček duchovní kariéry. Na toto beneficium přicházeli obvykle kaplani jako na své první farářské místo a co nejdříve se snažili najít lepší obživu. Proto duchovní správci v Němčicích působili často poměrně krátkou dobu, od založení fary v roce 1723 do konce 18. století se jich na němčické faře vystřídal celkem dvanáct.

V této práci bylo představeno několik třecích ploch mezi úřady církevními a patronátními, které vznikly z důvodů mocenských, finančních i symbolických a byly vyjádřeny a zároveň zapřičiněny normami vydanými oběma stranami. Výzkum ukázal, že v praxi mnohdy nebyl postup zúčastněných úředníků v souladu s příslušnými normami; někdy byl zmírněn zejména z nutnosti nalezení kompromisu, a to často i díky dílčímu pokynu patrona, zřídka byl i radikálnější, což ale záviselo spíše na povaze

jednotlivce. Zajímavé bylo sledovat především symbolické vyjadřování autority církve i patrona, k jehož střetu (více či méně viditelnému) docházelo při slavnostních instalacích farářů. Církev instalaci chápala jako ryze duchovní akt, oproti tomu patron chtěl dát všem přítomným najevo, komu farář vděčí za svůj úřad a obživu.

Jedním z motivů této práce byla také snaha zdůraznit roli jednotlivce, aktéra, v konkrétních situacích a konkrétním jednání. Pokud to bylo možné, byla nastíněna jejich motivace, osobní situace, názory na určitou problematiku, ale tyto otázky ještě vyžadují důkladnější bádání. V této práci byl brán zřetel na němčické faráře, patronátní úředníky a především samotného patrona. Největší pozornost byla věnována Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, protože právě on obnovil v letech 1722-1723 faru v Němčicích a stanovil podmínky, za kterých fungovala v dalších desetiletích.

Kníže Adam František, stejně jako jiné vrchnosti, jež se cítily odpovědné za spásu duší svých poddaných, považoval duchovní péči na svých panstvích za jednu z priorit. Svědčí o tom jednak jeho rozsáhlá fundační a donátorská aktivita a také další doklady o jeho hluboké zbožnosti, tak typické pro barokní období. V jeho stopách kráčela i jeho choť, kněžna Eleonora Amálie, rozená z Lobkovic. Zvláště po manželově smrti vystupovala často jako donátorka chrámů Páně a dobročinných zařízení.⁵³⁰ Adam František si však v otázce venkovských far počínal pragmaticky a nehýřil přehnanou štedrostí (jako především v případě kultu sv. Jana Nepomuckého). Jen se snažil o to, aby i duchovní správa na jeho panstvích byla efektivní. Proto zvláště on a jeho syn Josef Adam užívali deputátů a jiných příspěvků udělovaných duchovním z milosti patrona jako nástroj disciplinace patronátního kléru.⁵³¹

Zdá se, že Schwarzenbergové pečovali o duchovní správu na svých panstvích pečlivěji než Eggenbergové a vynikali i větší štedrostí. Svědčí o tom například zakládání nových beneficí, o nichž bylo předtím neúspěšně jednáno s Eggenbergy (Netolice, Prachatice). Na obhajobu Eggenbergů je však nutno říci, že svou zdrženlivost zdůvodňovali obavami, aby novými fundacemi nebyli poddaní příliš zatíženi.⁵³²

⁵³⁰ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 135-136.

⁵³¹ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 232-236.

⁵³² M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 626; P. STUHLÁ, *P. Václav Gruber*, s. 148-151.

Nabízí se srovnání, jak přistupovali ke svým patronátním právům v 18. století jednotliví členové schwarzenberského rodu. Studované prameny budí dojem, že kníže Adam František si rozhodně stál za svými právy, dbal na respektování autority patrona, o všem chtěl rozhodovat sám a jen velmi nerad, pokud na to vůbec přistoupil, ustupoval církevním orgánům. Jeho manželka Eleonora Amálie sice také chtěla mít o všech patronátních záležitostech přehled, ale neobešla se bez svých úředníků a rádců. Na rozdíl od svého zesnulého chotě pak zaujala k církvi smířlivější postoj. Její syn Josef Adam již pohlížel na patronátní správu spíše pragmaticky a ve větší míře svěřil její výkon svým úředníkům. Nadále ale řešil záležitosti, jež se bez jeho dobrozdání neobešly, vyjadřoval se k některým problémům, zajímal se o fungování farní správy a v případě nutnosti učinil důležitá opatření. Také se zdá, že bez problémů respektoval církevní nařízení. Zajímavé je srovnání s jeho nástupcem Janem Nepomukem, jenž proslul jako vynikající hospodář a jehož prioritou byla pečlivá, zodpovědná a efektivní správa svěřených panství, což se projevuje i v jeho osobní angažovanosti v otázkách patronátní správy.

Poněkud úzké téma této práce je ovlivněno tím, že již existují souhrnné, obecněji zaměřené práce, věnované dokonce témuž regionu, respektive patronovi.⁵³³ Zvláště P. Pumpr se již pečlivě zabýval obecnou povahou schwarzenberského patronátu.⁵³⁴ Proto byl pro tuto práci zvolen jiný úhel pohledu, a to zejména hledisko patronátní správy jako takové včetně náležité pozornosti věnované analýze a interpretaci stěžejních typů písemností patronátní agendy, chodu patronátní správy a vzájemné komunikaci příslušných patronátních úřadů. K takto podrobnému studiu mě přivedla snaha o zachycení konkrétních postupů a situací a o pojetí co nejbližší skutečnému fungování konkrétní instituce při co nejdůkladnějším využití pramenů, jejichž nepřeborným bohatstvím oplývají archivní fondy schwarzenberských úřadů.

Příklad německé fary ukázal, jak byly v praxi dodržovány patronátní normy, a umožnil obohatit dosud spíše obecněji laděné bádání o poznání, jak mohla situaci ovlivňovat místní specifika. Díky německému příkladu bylo možné představit patronát Schwarzenbergů v konkrétní rovině a nastínit, jak se odrazil v životě malé venkovské fary. Výsledky tohoto bádání tedy mohou být přínosné nejen pro studium

⁵³³ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*; P. PUMPR, *Beneficia*.

⁵³⁴ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 371-384.

schwarzenberského patronátu, ale i pro dějiny německé farnosti a případnou komparaci se situací v jiných farnostech.

Při takto důkladné práci ovšem bylo potřeba téma co nejvíce zúžit, bylo tedy omezeno na časové rozpětí mezi dvacátými a osmdesátými lety 18. století a na studium zásadních oblastí, respektive procesů, patronátní správy far. Na příkladu německé fary tak byla studována farní fundace včetně zázemí a příjmů fary, výběr kandidátů na beneficia a udělování presentací, slavnostní instalace farářů, účast patronátních úředníků na kanonických visitacích a vyřizování pozůstatostí světských duchovních.

Dalšímu studiu proto zůstává ponechána problematika patronátní správy kostelů a jejich finančního hospodaření, záležitosti škol, stavební a umělecko-historická problematika sakrálních objektů, důkladné studium by zasloužily i vzájemné vztahy zúčastněných osob, zejména duchovních a vrchnostenských úředníků i duchovních navzájem. Témata, jimž se tato práce věnuje, je možné ještě rozšířit studiem dalších pramenů, a to nejen směrem k obecnějším závěrům, ale i v úzkém okruhu německé farnosti. Za prozkoumání by stál běžný styk faráře s patronátním úřadem, jeho stížnosti, žádosti, řešení sporů. Je třeba též souhrnně charakterizovat chod schwarzenberské patronátní správy v rámci vrchnostenské správy a podat přehledný rozbor a nastínit vývoj její písemné agendy. Vhodné by také bylo ve větší míře využít prameny církevní provenience, díky čemuž by mohla být řešena otázka administrátorů fary; dále by bylo třeba důsledně konfrontovat další církevní, vrchnostenské a zeměpanské normy a zasadit tak problematiku patronátu do pevnějšího právního rámce. S tím souvisí možnost rozšířit časový obzor této práce zejména směrem k dopadu josefínských změn na církevní i patronátní správu. A konečně je možné též zasadit do všech výše zmiňovaných souvislostí německou faru, a to nejlépe ve srovnání s nejvýznamnějším úřadem tohoto druhu v prostoru netolickeho panství, tedy s děkanstvím v Netolicích, případně s dalšími sousedními farami. Na příkladu Netolic by tak bylo možné sledovat vzájemné střetání nejen vrchnostenské a církevní správy, ale i správy městské.

Přehled použitých pramenů a literatury

Archivní prameny:

Státní okresní archiv Prachatice,

Farní úřad Němčice, inv. č. 2, sign. II-1, kniha č. 1: Pamětní knihy (1759-1948);

Farní úřad Němčice, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1: Opis zakládací listiny fary (1724).

Farní úřad Němčice, inv. č. 46, sign. C II., kart. 1: Inventáře kostela a fary (1772-1847).

Státní oblastní archiv v Třeboni,

Velkostatek Netolice,

starší oddělení – listiny,

sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49: Erekcční instrument němčické fary (1723);

starší oddělení – spisy,

sign. III K alfa 1: Knížecí nařízení týkající se kostelů, kaplí, far, bratrstev, nadací, kaplanství, duchovenstva, škol a učitelů (1663-1793);

sign. III K alfa 6: Kanonické visitace (1683-1798);

sign. III K alfa 27: Presentace duchovních (1553-1798);

sign. III K alfa 28a: Instalace duchovních (1678-1783);

sign. III K alfa 51a: Zřízení fary v Němčicích (1722-1743);

sign. III K alfa 52a: Stavby a opravy kostela, fary a školy v Němčicích (1644-1795);

sign. III K alfa 52i: Příjmy němčického faráře (1644-1797);

sign. III K alfa 52k: Žádost němčického faráře kvůli neúrodě (1724).

Státní oblastní archiv v Třeboni, oddělení Český Krumlov,

Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou,

staré oddělení – panství v Čechách,

sign. A 3 K alfa 10: Kanonické visitace, skládání kostelních účtů (1724-1784);

sign. B 3 K alfa 3 b: Presentace, instalace, výměny duchovních, tituly mensae (1664-1800);

sign. B 3 K alfa 5: Personální tabele duchovních (1733-1788);

staré oddělení – Netolice,

sign. A 3 K alfa 1 a/7: Založení fary v Němčicích (1722-1724);

sign. A 3 K alfa 2 a/4: Stavby při kostele, faře a škole v Němčicích (1723-1795);

sign. A 3 K alfa 8 a/1: Faxe, poplatky a příjmy far a kaplanství (1730-1785);

sign. A 3 K alfa 8 a/3: Příjmy němčického faráře (1722-1797);

sign. A 3 K alfa 10: Kanonické visitace, skládání kostelních účtů (1724-1793);

sign. B 3 K alfa 3 b: Presentace, instalace, tituly mensae, výměny, rezignace, úmrtí duchovních (1682-1800);

sign. B 3 K alfa 4: Pivní přívarky pro duchovenstvo (1719-1800).

Vrchní úřad Český Krumlov,

listiny,

sign. II B 3 P Nro. 9: Příjmy far na netolickém panství (1737);

sign. II B 3 P Nro. 10: Faxe příjmů němčického faráře (1739);

sign. II B 5 AP Nro. 12: Knížecí rezoluce o dovozu dříví němčickému faráři (1737);

sign. II B 5 BP Nro. 8: Konzistorní rozsudek sporu panství Netolic a Hluboké o patronát nad němčickým beneficem (1652);

spisy,

sign. II A 3 P 1: Knížecí instrukce pro záležitosti far a kaplanství (1654-1786);

sign. II A 3 P 2a: Fáse farních příjmů (1378-1784);

sign. II A 3 P 2b: Štólové poplatky (1704-1787);

sign. II A 3 P 5-8: Kanonické visitace (1697-1790);

sign. II A 3 P 12-23: Presentace duchovenstva (1701-1790);

sign. II A 3 P 25: Instalace duchovních (1729-1759);

sign. II A 3 P 27: Projednávání pozůstalostí duchovních (1695-1722);

sign. II A 3 P 28: Personální tabely duchovních (1721-1754);

sign. II B 3 P 4a: Zřízení fary v Němčicích (1722-1724);

sign. II B 3 P 4b: Stavba fary v Němčicích (1723-1724);

sign. II B 3 P 4c/1: Projednávání pozůstalosti němčického faráře P. Václava Bauera (1728-1729)

sign. II B 3 P 4c/2: Projednávání pozůstalosti němčického faráře P. Jakuba Volavky (1748-1750)

sign. II B 3 P 4d: Zřízení fary ve Strunkovicích nad Blanicí (1660-1745);

sign. II B 5 AP 2i: Spor němčického faráře s poddanými hlubockého panství kvůli dovozu dřeva (1736-1737).

Velkostatek Český Krumlov,

starší oddělení – spisy,

sign. I 3 P 1a: Knížecí instrukce pro záležitosti far a kaplanství (1679-1783).

Prameny vydané:

Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1981*, České Budějovice 1981.

Biskupství českobudějovické, *Katalog diecéze českobudějovické L. P. 1997. Proměnná část*, České Budějovice 1997.

BOROVÝ, Klement – PODLAHA, Antonín (edd.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. I-VI*, Praha 1873-1927.

ČÁŇOVÁ, Eliška (ed.), *Nejstarší zповědні seznamy 1570-1666*, Praha 1973.

EMLER, Josef (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých. Díl I-II*, Praha 1870-1872.

EMLER, Josef (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II (1253-1310)*, Praha 1882.

ERŠIL, Jaroslav (ed.), *Acta summorum pontificum res gestas Bohemica aevi praehussitici et hussitici illustrantia. Pars I*, Praha 1980.

FRIEDRICH, Gustav (ed.), *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae. Tomus II (1198-1230)*, Praha 1912.

FRIEDRICH, Gustav (ed.), *První kniha provolací desk dvorských z let 1380-1394*, Archiv český 31, Praha 1921.

HAAS, Antonín (ed.), *Berní rula. Svazek 27, Kraj prácheňský. I. díl*, Praha 1954.

CHALUPA, Aleš (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 1, Rustikál (kraje A-Ch)*, Praha 1964.

CHALUPA, Aleš (ed.), *Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K-Ž, sumář a rejstřík)*, Praha 1966.

MAREŠ, František (ed.), *Rozvrh far v archidiakonátu bechyňském mezi zbývající duchovenstvo r. 1624*, Praha 1903.

PANGERL, Matthias (ed.), *Urkundenbuch des Cistercienserstiftes b. Mariae V. zu Hohenfurt in Böhmen*, Wien 1865.

PODLAHA, Antonín (ed.), *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav (ed.), *Zповědні seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. V. Bechyňsko*, Praha 1928

ŠIMÁK, Josef Vítězslav (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1725. VIII. Prachensko*, Praha 1931.

TINGL, František Antonín – EMLER, Josef (edd.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim I-X*, Praha 1867-1889.

Literatura:

Allgemeines Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1900. Nebst vollständigem alphabetischem Namensregister, Wien 1902.

ANTL, Theodor, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903.

BARTOŠ, František Michálek, *Literární činnost M. J. Husi*, Praha 1948.

BERGER, Adolf, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.

Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

FORBELSKÝ, Josef, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.

HADAČ, Václav – HANESCH, Josef – HAŠEK, Vladimír, *Státní archiv v Třeboni. Průvodce po archivních fondech. Svazek 2*, Praha 1958.

HADAČ, Václav – HANESCH, Josef – NAVRÁTIL, František – ŠTREJN, Zdeněk – ZÁLOHA, Jiří, *Státní archiv v Třeboni. Průvodce po archivních fondech. Svazek 3*, Praha 1959.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách*, *Folia Historica Bohemica* 7, 1984, s. 43-99.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007².

HOMOLKOVÁ, Eliška, *Pamětní knihy fary Němčice (1759-1939)*, České Budějovice 2011 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity).

HOMOLKOVÁ, Eliška, *Pamětní knihy fary v Němčicích (1759-1939)*, *Zlatá stezka* 18, 2011, s. 141-174.

JÍLKOVÁ, Stanislava, *Pražská arcibiskupská konzistoř a její běžná agenda v roce 1784 (Příspěvek k církevní správě novověku)*, *Sborník archivních prací* 51, 2001, č. 2, s. 359-394.

KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.

- KETTNER, Jiří, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993.
- KOKOŠKOVÁ, Zdeňka – RYANTOVÁ, Marie, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru v druhé polovině 17. a v prvních desetiletích 18. století*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, Praha 1994, s. 150-163.
- KOVÁŘ, Daniel, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, České Budějovice 2011.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Eggenberkové v Českém Krumlově*, in: *Českokrumlovsko 1620-1850*, Český Krumlov 2003, s. 9-22.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Ferdinand ze Schwarzenberku. 300 let od úmrtí*, *Obnovená tradice* 14, 2003, č. 28, s. 30-31.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Hejtmané na eggenberských panstvích v Čechách*, *Archivum Trebonense* 5, 1982, s. 38-60.
- MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Prachatickém*, Praha 1913, s. 137-152.
- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936.²
- MAUR, Eduard, *Chelčičtí plebáni*, in: *Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové*, Praha 1998, s. 259-270.
- MAUR, Eduard, *Rytíři z Němčic a Vlhav: nepotismus, mnohoobročnictví a mecenát jihočeské drobné šlechty*, *Táborský archiv* 12, 2003-2004, s. 61-75.
- Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909.
- PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694-1710). Část 1*, Praha 1917.
- PODLAHA, Antonín, *Český slovník bohovědný. Díl druhý*, Praha 1916.
- PODLAHA, Antonín, *Reformační artikule arcibiskupa Brusa z Mohelnice, dané kněžstvu dioecese Pražské r. 1564*, *Časopis katolického duchovenstva* 47 (72), 1906, s. 291.
- POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech. 2, K-O*, Praha 1978.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I.-IV.*, Praha 1947-1957.
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách (na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století)*, Brno 2010.

- PUMPR, Pavel, *Hospodaření kostelů na hlubockém panství ve druhé polovině 17. a počátkem 18. století* (= diplomová práce Masarykovy univerzity v Brně), Brno 2001.
- PUMPR, Pavel, *Kostely farní nebo patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: P. Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008, s. 79-94.
- RAMEŠ, Václav, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: Martin Gaži (ed.), Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 25-36.
- RITTNER, Edward, *Církevní právo katolické. Díl I.-II.*, Praha 1887-1889.
- RŮŽKOVÁ, Jiřina a kol., *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. II. díl*, Praha 2006.
- RYANTOVÁ, Marie, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 - 1730)*, in: Opera historica 5, 1996, s. 617 – 637.
- RYANTOVÁ, Marie, *Jazyková otázka v církevní správě pražské arcidiecéze kolem roku 1700*, Folia Historica Bohemica 27, 2012, č. 1, s. 135-154.
- RYANTOVÁ, Marie, *Knihovny světských duchovních arcidiecéze pražské na konci 17. a na počátku 18. století*, in: Jitka Radimská (ed.), K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, České Budějovice 2000 (= Opera romanica 1), s. 239-254.
- RYANTOVÁ, Marie, *Majetkové poměry jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 108-121.
- RYANTOVÁ, Marie, *Narřízení až za hrob. Testamentární praxe a vyřizování pozůstalosti světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka*, in: Martin Holý – Jíří Mikulec (edd.), Církev a smrt. Institucionální praxe smrti v raném novověku, Praha 2007 (= Folia Historica Bohemica – Supplementum 1), s. 149-162.
- RYANTOVÁ, Marie, *Normativní vymezení procesu vyřizování pozůstalosti světských duchovních a písemností s ním spojených v 17. a první třetině 18. století*, in: Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 421-430.
- RYANTOVÁ, Marie, *Příspěvek k poznání struktury jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, Jihočeský sborník historický 57, 1988, č. 2, s. 61-74.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý (Písecko)*, Praha 1890.

SCHLENZ, Johann, *Das Kirchenpatronat in Böhmen. Beiträge zu seiner Geschichte und Rechtsentwicklung*, Praha 1928.

STUHLÁ, Pavla, *Duchovní správa ve Vodňanech za působení P. Antonína Vokouna (1719 – 1738)*, in: P. Stuhlá (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008, s. 15-30.

STUHLÁ, Pavla, *Instalace farářů na panství Vimperk v 18. století*, Zlatá stezka 5, 1998, s. 249-264.

STUHLÁ, Pavla, *Personální tabely duchovních z panství Netolice, Prachatice – Volary, Protivín a Vimperk pro léta 1733 až 1770*, Muzejní a vlastivědná práce 40 (= Časopis Společnosti přátel starožitností 110), 2002, č. 4, s. 213-224.

STUHLÁ, Pavla, *P. Jan František Kfeller ze Sachsengrün a kontrola archivů far prachatického vikariátu roku 1760*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 103-118.

STUHLÁ, Pavla, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

STUHLÁ, Pavla, *Presentace na farní/děkanské beneficium ve Vodňanech v písemnostech schwarzenberského patronátu (1661-1710)*, Vodňany a Vodňansko 8, 2010, s. 23-36.

STUHLÁ, Pavla, *P. Václav Gruber (1668-1722), zakladatel prvního kaplanství v Netolicích*, Vodňany a Vodňansko 6, 2004, s. 135-170.

ŠEBÁNEK, Jindřich – FIALA, Zdeněk – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984.

ŠOTOLA, Jaroslav, *Kariéra v černém. Předpoklady pro získání farního benefícia v 18. století*, Časopis Matice moravské 126, 2007, s. 319-341.

ŠTOVÍČEK, Ivan, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

TRAJER, Johann, *Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis*, České Budějovice 1862.

TRUHLÁŘ, Jan Václav, *Farní kostel v Němčicích*, Method 13, 1887, s. 110-113, 126-128, 136-139.

TRUHLÁŘ, Jan Václav, *Kostely a kaple na osadě netolické*, Method 13, 1887, s. 1-2, 13-22, 30-33.

VOTKA, Jan Křtitel, *Sv. Jan Nepomucký a knížecí rod Švarcenberský*, Praha 1887.

WAGNEROVÁ, Miluše, *Historie farnosti Olešnice na konci 18. a v průběhu 19. století*, České Budějovice 2011 (= diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity).

ZÁLOHA, Jiří, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu*, Hluboká nad Vltavou 1991.

ZEMAN, Martin, „*Ne kněz králi, ale král knězi poddaný a pod duchovní správou postavený jest.*“ *Vybrané otázky kněžské každodennosti v době baroka*, in: P. Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v Městské galerii ve Vodňanech, Vodňany 2008, s. 45-56.

ZILYNSKÁ, Blanka, *Záduší*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 535-548.

Internetové zdroje:

Aktuální katalog českobudějovické diecéze
<http://bcb.cz/Katalog/Farnosti/farnost/NEMCICE-U-NETOLIC> (ke dni 22. 4. 2014).

Regesten des aus dem alten deutschen Herrenstande hervorgegangenen Geschlechts Salza, Leipzig 1853, dostupné na adrese <http://books.google.de/> (k 11. 6. 2013).

Státní oblastní archiv v Třeboni, Sběrka matrik Jihočeského kraje, Římskokatolická církev, Farní úřad Němčice, knihy č. 1-8, dostupné v digitální podobě na adrese <http://digi.ceskearchivy.cz> (ke dni 17. 4. 2014).

Zeměpisný rejstřík Digitálního archivu Státního oblastního archivu v Třeboni,
<http://digi.ceskearchivy.cz/> (ke dni 17. 4. 2014).

Seznam zkratk

(vyjma všeobecně známých)

ed. – editor

edd. – editoři

fasc. – fascikl

fol. – folio

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

kol. – kolektiv

kr. – krejcar

sign. – signatura

SOA Třeboň – Státní oblastní archiv v Třeboni

SOkA – Státní okresní archiv

zl. – zlatý

Seznam příloh

Příloha č. 1: Edice zakládací listiny německé fary

Příloha č. 2: Přehled známých duchovních správců německé farnosti

Příloha č. 3: Obrázky

Obrázek č. 1 a 2: Reprodukce zakládací listiny německé fary

Obrázek č. 3, 4 a 5: Ukázky využitého spisového materiálu

Obrázek č. 6 a 7: Reprodukce stavebních plánů německé fary

Příloha č. 1: Edice zakládací listiny německé fary

Ediční poznámka

Edice zakládací listiny německé fary⁵³⁵ byla vytvořena na základě edičních zásad pro vydávání novověkých pramenů.⁵³⁶ Vzhledem k tomu, že v editované písemnosti nejsou očíslovány strany ani listy, byla v této edici pro snazší orientaci užitá foliace. Číslo folií, počínaje 1^r, jsou uvedena v hranatých závorkách přesně tam, kde text pokračuje na další straně.

Text je psán novogotickou kurzívou, případně polokurzívou, výjimečně se vyskytují slova psaná humanistickým písmem. Ta však v této edici nejsou graficky odlišena. K přepisu byla užitá transliterace, protože se v editovaném materiálu nachází pouze německý text (s výjimkou několika izolovaných latinských slov), avšak pro větší srozumitelnost byly oproti originálu provedeny některé drobné úpravy v souladu s rámcovými pravidly pro přepis německých dokumentů vzniklých do roku 1750.

Kolísání psaní „i“ a „y“, jež se v textu často objevuje, bylo ponecháno dle originálu, stejně tak diakritická znaménka nad samohláskami a psaní „ß.“ Ovšem hojně používané nefunkční zdvojení souhlásek „ff“, případně „ll“ (např. *Dorff*, *abhollen*) bylo zjednodušeno na „f“, resp. „l“ (s výjimkou zdvojení, která vyjadřují krátkost samohlásky, např. *Hoff*). Ve slovech, v nichž se v originále vyskytuje „u“ místo „v“ (např. *uon/von*, *vnd/und*), byl tento jev opraven dle současného pravopisného úzu.

Dle předlohy byly zachovány případné odchylky v gramatice či pravopise. V souladu s dnes obvyklou pravopisnou normou byla opravena bezúčelná velká počáteční písmena (např. u číslovek), zatímco u podstatných jmen a vlastních jmen osobních a místních byla velká písmena doplněna. Ve vlastních jménech již další

⁵³⁵ Listina byla expedována ve dvou vyhotoveních, z nichž jedno je uloženo v SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49. Ověřený opis, vyhotovený roku 1724, je uložen v SOkA Prachatice, Famí úřad Němčice, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1. Je třeba poznamenat, že ověřený opis není zcela shodný s originálem – kromě členění textu se zde místy liší i interpunkce, zkratky, psaní velkých písmen a pravopisné jevy, jejichž specifická byla obvykle na jazykovém prostředí, z něhož písař pocházel (např. kolísání i/y, tt/th, z/tz, ü/i, b/p, v/f, ck/k, zdvojování hlásek, dvojhlásky), a došlo dokonce i k chybám způsobeným nepozomostí písaře (např. místo „*Ertragen*“ napsal do opisu „*Eintragen*“, v koroboraci vynechal začátek složeného slova „*Unterambtleüthe*“).

⁵³⁶ Ivan ŠTOVÍČEK, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. - 20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002, s. 61-62.

úpravy prováděny nebyly, a proto lze v textu nalézt různé způsoby psaní téhož jména. Oddělený způsob psaní složených slov (např. *Gottes Hauß*) byl převeden do spojené podoby (*Gotteshauß*).

Jednoznačné chyby jsou označené vykřičníkem v hranatých závorkách [!]. Dle logických souvislostí a větné stavby byla doplněna interpunkce, původní však byla respektována. K řadovým číslovkám byla připsána tečka; tímto způsobem byly v edici sjednoceny i datace (dny nebo letopočty jsou v originále někdy označeny číslovkou s řadovou koncovkou v horním indexu). Další změnou oproti originálu je rozepisování zkratk do hranatých závorek. Závorky užitě v originálním textu byly přepsány jako obvyklé kulaté (...), vpisky byly označeny složenými závorkami {...}. Za slova, jejichž přepis není jistý, je umístěn otazník v hranatých závorkách [?].

K vytvoření poznámkového aparátu byly použity zvláště *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*,⁵³⁷ *Ottův slovník naučný*,⁵³⁸ chronologická příručka M. Bláhové,⁵³⁹ k identifikaci lokalit Profousův soupis místních jmen,⁵⁴⁰ zeměpisný rejstřík Digitálního archivu SOA v Třeboni,⁵⁴¹ rakouský místopis,⁵⁴² dále průvodce po archivních fondech SOA v Třeboni⁵⁴³ a literatura věnovaná rodu Schwarzenbergů.⁵⁴⁴

Pro základní přehled o obsahu editované písemnosti je třeba upozornit na její český výtah, který zařadil J. V. Truhlář do svého článku o dějinách němčického kostela a fary.⁵⁴⁵

⁵³⁷ Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993.

⁵³⁸ *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909.

⁵³⁹ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

⁵⁴⁰ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I-IV.*, Praha 1947-1957.

⁵⁴¹ <http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1z&id=4>

⁵⁴² *Allgemeines Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1900. Nebst vollständigem alphabetischem Namensregister*, Wien 1902.

⁵⁴³ Václav HADAČ – Josef HANESCH – Vladimír HAŠEK, *Státní archiv v Třeboni. Průvodce po archivních fondech. Svazek 2*, Praha 1958.

⁵⁴⁴ Např. Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936².

⁵⁴⁵ Jan Václav TRUHLÁŘ, *Farní kostel v Němčicích*, Method 13, 1887, s. 110-113, 126-128, 136-139, zde s. 112-113.

Edice

[fol. 1^r]

Wir Adam Franz von Gottes Gnaden des Heil[igen] Röm[ischen] Reichs Fürst zu Schwarzenberg,⁵⁴⁶ gefürsteter Landgraf in Cleggau,⁵⁴⁷ Graf zu Sulz,⁵⁴⁸ Herr zu Gimborn,⁵⁴⁹ Ritter des goldenen Vließes, der Röm[ischen] Kays[erlichen] May[estät]⁵⁵⁰ würklich geheimer Rath, obrist Stallmeister, und deroselben wie auch des Reichs Erbhoffrichter zu Rothweil,⁵⁵¹ Herr des Herzogthumbs Crum[m]au,⁵⁵² derer Herrschafften Murau,⁵⁵³ Wittingau,⁵⁵⁴ Frauenberg,⁵⁵⁵ Postlberg,⁵⁵⁶ Wildschiz,⁵⁵⁷ Reiffenstein,⁵⁵⁸ Drahoniz,⁵⁵⁹ Protiwin,⁵⁶⁰ Worlik,⁵⁶¹ Winterberg,⁵⁶² und Cheynof.⁵⁶³

Urkunden sowohl vor uns, alß unsere Successores deren Herrschafften Nettoliz⁵⁶⁴ und Frauenberg, vor iedermänniglich, waß gestalten mit Vorwißen, und Genehmbhaltung des hochwürdigsten hochgebohrnen Fürsten, und Herrn Ferdinand Erzbischoffen zu Prag,⁵⁶⁵ des heil[igen] Apostolischen Stuhls zu Rom⁵⁶⁶ erbohrnen legati,

[fol. 1^v]

⁵⁴⁶ Adam František kníže ze Schwarzenbergu (1680-1732). Viz např. Adolf BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866, s. 128-136; A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 20-23; Jiří ZÁLOHA, *Lovecký příběh s nešťastným koncem*, *Dějiny a současnost* 18, 1996, č. 3, s. 18-20.

⁵⁴⁷ Lantkrabství Kleggau ve Švábsku, dnes na území Švýcarska. Viz A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 18.

⁵⁴⁸ Hrabství Sulz ve Švábsku, dnes na území německé spolkové země Baden-Württemberg. Viz TAMTÉŽ.

⁵⁴⁹ Panství Gimborn ve Vestfálsku. V. HADAČ – J. HANESCH – V. HAŠEK, *Státní archiv v Třeboni* 2, s. 31.

⁵⁵⁰ Karel VI. Habsburský (1685-1740), v letech 1711-1740 český král a římský císař.

⁵⁵¹ Rottweil, dnes město v německé spolkové zemi Baden-Württemberg.

⁵⁵² Vévodství Český Krumlov v jižních Čechách. Vývoji schwarzenberských držav v Čechách se věnuje studie Václava RAMEŠE, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: M. GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 25-36.

⁵⁵³ Panství Murau ve Štýrsku. A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 9.

⁵⁵⁴ Panství Třeboň v jižních Čechách.

⁵⁵⁵ Panství Hluboká nad Vltavou v jižních Čechách.

⁵⁵⁶ Panství Postoloprty v severních Čechách.

⁵⁵⁷ Vlčice, dnes obec v okrese Trutnov.

⁵⁵⁸ Reifenstein, statek ve Štýrsku. Anna KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku. 300 let od úmrtí*, *Obnovená tradice* 14, 2003, č. 28, s. 30-31, zde s. 31.

⁵⁵⁹ Drahonice, součást panství Protivín, dnes obec v okrese Strakonice.

⁵⁶⁰ Panství Protivín v jižních Čechách.

⁵⁶¹ Panství Orlik v jižních Čechách.

⁵⁶² Panství Vimperk v jižních Čechách.

⁵⁶³ Panství Chýnov v jižních Čechách.

⁵⁶⁴ Panství Netolice v jižních Čechách.

⁵⁶⁵ Praha.

⁵⁶⁶ Řím.

des heil[igen] Röm[ischen] Reichs Fürsten, und Grafen von Künburg,⁵⁶⁷ Herrn zu Ungarsbach,⁵⁶⁸ Jasbina,⁵⁶⁹ Jung Woschiz,⁵⁷⁰ Miltschin,⁵⁷¹ Lobskürchen,⁵⁷² und Unter Brzezan,⁵⁷³ der Röm[ischen] Kays[erlichen] May[estät] würllich geheimen Raths, des Königreichs Böhemb Primatis, wie auch der Carolo-Ferdinandeischen Universität im[m]erwehrenden Canzlers, alß ordinari Locī, Uns entschloßen haben das lobwürdige Gotteshauß, Sub Patrocinio S[an]cti Nicolai in dem zu gedachter unserer Herrschafft Nettoliz gehörigen Dorf Niembschiz⁵⁷⁴ zu Vermehrung der Ehr Gottes, und beßerer Beförderung der Seelsorg zu einer residential Pfarr zu erhöhen, und daselbst einen Pfarrer beständig zu halten dergestalten, und also, daßgleich wie:

[fol. 2^r]

Erstlichen zu diesem Gotteshauß von alters hero folgende Dörfer gehört haben, von der Herrschafft Nettoliz die Dörfer Niembschiz, und Klein Graschumb,⁵⁷⁵ Von der Herrschafft Frauenberg die Dörfer Wyhlaw⁵⁷⁶ und Tuppes,⁵⁷⁷ Von der Herrschafft Lybiegiz,⁵⁷⁸ das Dorf Selze,⁵⁷⁹ also auch diese Dörfer zu künftigen ewigen Zeithen dahin gehörig seyn sollen.

Und wird:

Andertens: Vor die Künftige Pfarrere wie al[le] bereith die nöthige Anstalten hiezue vorgekehrt werden, eine bequembe Wohnung zu gericht werden.

Anlangend aber:

⁵⁶⁷ Frantšek Ferdinand hrabě z Khünburgu (1649-1731), v letech 1710-1731 pražský arcibiskup. J. KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze*, s. 190. Více viz Ferdinand EKERT, *Ferdinand hrabě Kuenburg, kníže-arcibiskup pražský (1713-1731)*, Časopis katolického duchovenstva 40, 1899, s. 556.

⁵⁶⁸ Snad vesnice Ungerbach v někdejší soudním okrese Kirchschlag v kraji Wiener Neustadt v Dolních Rakousích. *Allgemeines Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1900. Nebst vollständigem alphabetischem Namensregister*, Wien 1902, s. 29.

⁵⁶⁹ Snad vesnice Jazbina u města Črna v někdejší soudním okrese Bleiburg v kraji Völkermarkt v Korutanech. TAMTÉŽ, s. 131.

⁵⁷⁰ Mladá Vožice, dnes město v okrese Tábor.

⁵⁷¹ Miličín, dnes obec v okrese Benešov.

⁵⁷² Horní Cerekev, dnes město v okrese Pelhřimov.

⁵⁷³ Dolní Břežany, dnes obec v okrese Praha – západ.

⁵⁷⁴ Němčice, osada na panství Netolice, dnes obec na území okresu Prachatice.

⁵⁷⁵ Malé Chrástany, osada na panství Netolice, dnes část obce Sedlec na území okresu České Budějovice.

⁵⁷⁶ Vihlavy, osada na panství Hluboká, dnes část obce Sedlec na území okresu České Budějovice.

⁵⁷⁷ Tupesy, osada na panství Hluboká, dnes část obce Radošovice na území okresu České Budějovice.

⁵⁷⁸ Panství Libějovice v jižních Čechách; obec Libějovice dnes spadá do okresu Strakonice.

⁵⁷⁹ Sedlec, osada na panství Libějovice, dnes obec na území okresu České Budějovice.

Drittens des Pfarrers Einkunften, und Unterhaltung, bestehen solche in folgenden Sachen.

Pfingst Käß Geld:

Von Dorf Niembschiz, ein Gulden fünft Kr[euzer]

Klein Graschumb, vierzig si[e]ben Kr[euzer]

Tuppes.....ein Gulden ein Kr[euzer]

[fol. 2^v]

Von Dorf Wyhlaw.....ein Gulden sechs Kr[euzer] drey D[reier]

Selze.....vierzig zwey Kriezer[!]

Der Prokesch⁵⁸⁰ zu Niembschiz vor zwey zehend Hiener ist schuldig Jährlich iedades mahlen zu S[an]ct[i] Galli,⁵⁸¹ zugeben, vierzig sechs Kr[euzer] 3 Pf[ennig]

Zehend Getreyd, Bis dato haben die eingepfarte Dörfer nur die Helfte deßen gereicht, aus Ursachen, daß der Gottesdienst sowohl von dem Nettoliz[er] als Pisstiner⁵⁸² Pfarrern nur den dritten Sonntag in dem Niembschizer Gotteshauß gehalten worden, weilen aber führohin die Divina alle Sonn- und Feyertäg mithin Beständig zu Niembschiz gehalten werden sollen, so seynd nach Specificirte Dörfer den völligen Zehend auf nachfolgende weiß zugeben schuldig.

Nemblich:

Daß Nettolizer Herrschafft Dorf Niembschiz,

[fol. 3^r]

Korn 11 Zuber, 3 V[iertel], 2 M[maß], auf Strich reducirt thutt: Neun Strich, – V[iertel], zwey Maßl,

Habern 11 Zuber, 3 V[iertel], 2 Maßl, Thut auf Strich.....Neun Strich, – V[iertel], zwey Maßl.

⁵⁸⁰ Jedná se o němečického rolníka jménem Prokeš, u něhož měl později zdejší farář jednu železnou krávu. Jeho zvláštní povinnost je zdůrazněna i mezi farními příjmy v inventářích kostela a fary; v inventáři z roku 1772 je podrobněji specifikována shodně se zakládací listinou. Viz SOKA Prachatice, Farní úřad Němčice, Inventáře kostela a fary, inv. č. 46, sign. C II., kart. č. 1.

⁵⁸¹ V den sv. Havla, tedy 16. října.

⁵⁸² Pištín, osada na panství Hluboká, dnes obec na území okresu České Budějovice.

Das auch Nettolizische Dorf Klein Graschumb,

Korn 6 Zuber, 2 V[ierte], thut: Fünf Strich.

Habern 8 Zuber, 2 Maßl, th[ut] sechs Strich, 2 Maßl.

Daß zur Herrschafft Frauenberg gehörige Dorf Wyhlaw

Korn 10 Zuber, – V[ierte], 2 Maßl, th[ut] auf Strich....Siben[!] Strich, Zwey V[ierte], Zwey Maßl.

Habern 10 Zuber, 2 Maßl, th[ut] Siben[!] Str[ich], zwey V[ierte], 2 M[aßl].

Das auch Frauenbergische Herrschaffts Dorf Tuppess

Korn 7 Zuber, 3 Viertl[!], 2 Maßl, th[ut].....Sechs Strich, – V[ierte], Zwey Maßl.

Gersten 8 Zuber, 2 V[ierte], 2 M[aßl], th[ut] sechs Str[ich], 2 V[ierte], 2 M[aßl].

Habern 8 Zuber, – Viertel, 2 Maßl, Thut.....Sechs Strich, – V[ierte], zwey Maßl.

[fol. 3^v]

Felder gehören alhero beyläuffig unter 71 Strich auf alle drey Seithen.

Wiesen und Graßgarten, unter 10 Fuhr Heü und 2 Fuhr Grumet.

Zwey Teüche, beede auf 11 S[chock] Weymuth.

An Stolla, Colleda, Opfer und Bitt Zettl Geld, kombt Vermög eines aus dem Manua le des Verstorbenen Nettoliz[er] Dechanten, h[och]l[öbliche]n Gruber⁵⁸³ gezogenen drey Jährigen Extracts,⁵⁸⁴ ein Jahr den andern zu Hilf ein: Ein hundert vier Gulden, dreysig vier Kreiz[er] vier Pfennig.

⁵⁸³ Václav Antonín Gruber (1668-1722), od roku 1703 netolický farář (od roku 1708 s titulem děkana) a počínaje rokem 1711 okrskový vikář. Pavla STUHLÁ, *P. Václav Gruber (1668-1722), zakladatel prvního kaplanství v Netolicích*, Vodňany a Vodňansko 6, 2004, s. 135-170.

⁵⁸⁴ SOA Třeboň, Velkostatek Netolice – spisy, sign. III K alfa 51a.

Item das Stipendium vor die Heil[ige] Mesen[!] möchte beylaüfig jährl[iche] Ertrag[en] fünfzig Guld[en].

Damit aber die Niembschizer Pfarrere desto leichter auskom[m]en mögen, so verwilligen Wir hie[r]mit, daß zu allen künftigen Zeithen einen jeden Niembschizer Pfarrer

[fol. 4^r]

Sechs Vaß Bier ohne allen Entgeld aus dem Nettolizer Preühauß jährlich ausgefolgt, und sechs andere Vaß in erst berührten Breühauß ermelten Pfarrern gegen Zuschüttung des Waizen, oder Gersten, und Bezahlung der Tranksteür; oder einer andern auf das Bier etwann auskom[m]end[en] allgemeinen Anlag, solcher Gestalt auch Jährlich zugebreüt werden sollen, daß die Pfarrere söliches selber abholen laßen werden.

Zu nachmehrerer Bezeigung unseres diesfähigen Eyfers verwilligen wir auch in perpetuum, daß die Niembschizer Pfarrer vier und zwainzig[!] Klaffter Holz auf unserer Herrschafft Nettoliz, wo Ihnen solches ausgewiesen werden wird, auf ihre Unkosten haken[!], und scheidern laßen können, die Pfarmännig aber solches

[fol. 4^v]

Holz bies auf Niembschiz in den Pfarrhoff führen sollen.

Und weilen[!]:

Viertens bieshero das Ius Patronatus bey obgedachten lobwürdigen Gotteshauß zu Niembschiz die Herr[en] Possessores der Herrschafften Nettoliz und Frauenberg alternatim exercirt, mithin Bald einer, bald der andere die Praesentation außgefertigt hat, Wir aber aniezo[!] bey der erst benannten Herrschafften rechtmäßig[er] Innhaber, folgbahr auch befugt seynd, mit diesen Iure Patronatus zu disponiren. So thuen wir solches Respectu der Herrschafft Frauenberg privative Ermelter unserer Herrschafft Nettoliz, und derselben possessoribus allein, auf alle Künftige Zeith[en] hie[r]mit umb so viel mehr zu aignen,

[fol. 5^r]

weilen auch diese Herrschafft Nettoliz oberwehnter Maßen mit dem Bier, und Holz oneriret wird.

Zu mehrer Urkund, und Vesthaltung[!] dess[en] allen haben wir dieses in zwey gleich lauthende Exemplaria verfastes instrumentum (welches mit Bewilligung der Röm[ischen] Kay[serlichen] und König[lichen] May[estät] Räthen, und verordneten Herren Unteramtleüthen bey der König[lichen] Landtafel im Königreich Böhemb in gleich besagte Landtafel auch ohne bey sein unserer, und auf unsere aigene Unkosten zu allen Zeithen einverleibet werden kann) aighändig unterschrieb[en] und unser fürst[lichen] Insigel beydruken[!], nichtmünder die unten benannte Herren

[fol. 5^v]

zeügen (Iedoch Ihnen, und denen Ihrigen ohne Nachtheil) zur Mitfertigung alles fleißes ersuchen laßen.

So geschehen Wienn den 30. Monaths Tag Januarii deß 1723. Jahrs.⁵⁸⁵

[locus sigilli] A[dam] F[rantz] F[ürst] z[u] Schwarzenberg [manu propria]

[locus sigilli] Wentzl Von Saltza⁵⁸⁶ [manu propria]

[locus sigilli] Ignatz Humbert Bechinie V[on] Lashan⁵⁸⁷ [manu prop]ria

[fol. 6^r]

Wir Ferdinand von Gottes und des Heyligen Apostolischen Stuhls Gnaden Ertzbischoff zu Prag, Erbohrner Legat zu Rom, deß Heyl[igen] Röm[ischen] Reichs Fürst und Graf von Khünburg, Ihro Röm[ischen] Kay[serlichen] und König[lichen] Catho[lischen] May[estät] geheimber Rath, des Königreichs Böhemb Primas, wie auch der Carolo-Ferdinandeischen Universität zu Prag im[m]er wehrender Cantzler [etc. etc.]

⁵⁸⁵ Ve Vidni dne 30. ledna 1723.

⁵⁸⁶ Wenzl Clemens von Salza (1673-1754), císařský rada a komoří, přisedící dvorského soudu a úředník desk zemských v Praze. Pocházel z české a katolicky orientované odnože hornolužické linie „Linda-Heidersdorf“ šlechtického rodu „von Salza.“ Četné větve tohoto rodu, jehož původ lze najít v Durynsku, se usadily nejen v německém a českém, ale i švédském a ruském prostředí. Viz *Regesten des aus dem alten deutschen Herrenstande hervorgegangenen Geschlechts Salza*, Leipzig 1853, s. 260, 278 (dostupné na adrese <http://books.google.de/books?id=25RAAAAAcAAJ&prints=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false> k 11. 6. 2013).

⁵⁸⁷ Ignác Humbert (též Humprecht) Bechyně z Lažan (zemřel r. 1743), od roku 1727 zemský místopisář, poté (1733) místosudí a v letech 1735-1740 místokomorník. *Ottův slovník naučný* III, s. 628.

Lassen Uns obbeschriebenes Instrumentum nicht allein sonderlich gefallen, sondern thuen auch dasselbe in allen seinen puncten und clausulen allerdings ratificiren, bekräftig[en] und genehmhalten. Woll[en] auch dabey gäntzlich, d[ass] hier wieder nichts eingeführet werde, welches solchem in einem oder andern was derogiren möchte.

Zu mehrer Bekräftigung haben Wir dieße Unßere Ratification eigenhändig unterschrieben, und hierzu das gewöhn[liche] Ertzbischoff[liche] Insiegl beydrucken, auch selbtes in das hierzu mit Fleiß bey unser Consistorial Cantzley aufgerichtete Fundationsbuch von Worth zu Worth einverleiben lasse[n].

So gescheh[en] Prag in Unserer Ertzbischoff[lichen] Residenz den 12. Martii 1723.⁵⁸⁸

[locus sigilli] Ferdinandt [manu propria]

Joannes Frick⁵⁸⁹

Cantzler [manu propria]

Ingross[atun] Lib[er] Fundat[ionum] Lit[era] F Sig[natum] fol[io] 227 et seq[uens]q[ue].⁵⁹⁰

[fol. 6^v]

F. R. K.⁵⁹¹

angenommen 5. April 1723.⁵⁹²

tax: 12 Th[a]l[er]

D. Hoffman.⁵⁹³

[fol. 7^r]

⁵⁸⁸ V Praze dne 12. března 1723.

⁵⁸⁹ Jan Frick, kancléř arcibiskupské kanceláře. Viz též SOA Třeboň, Velkostatek Netolice – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 17.

⁵⁹⁰ Poznámka o zápisu do fundačních knih pod písmenem F počínaje fol. 227. Knihy fundací byly zřízeny za episkopátu kardinála Arnošta Vojtěcha z Harrachu (1623-1667) jako obdoba někdejších středověkých erekčních knih. Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 271; Stanislava JÍLKOVÁ, *Pražská arcibiskupská konzistoř a její běžná agenda v roce 1784 (Příspěvek k církevní správě novověku)*, SAP 51, 2001, č. 2, s. 359-394, zde s. 364.

⁵⁹¹ Význam této kancelářské poznámky, příp. iniciál se nepodařilo zjistit.

⁵⁹² 5. dubna 1723.

⁵⁹³ Pravděpodobně taxátor arcibiskupské kanceláře.

Dießes Instrumentum ist der König[lichen] Landtafel im Königreich Böhme mit Bewilligung der Röm[ischen] Kay[serlichen] und König[lichen] May[estät] Rathe, und Verordneten Prag[er] Unteramtleüthe, auf die darinnen enthaltene Clausel in den Sechsten Pfersching Farben Kauffquatern der Einlagen und Foundationen A[nn]o 1723 am Mittwoch nach de[m] Sontag Quasimodogeniti das ist den 7. Aprilis sub lit[era] E 17 eingetragen, und von Worth zu Worth ein geschrieben worden.⁵⁹⁴

Johann V. B. Fr. Pellet⁵⁹⁵ bey der König[lichen] Grössern Landtafel Ingrossator [manu propria].⁵⁹⁶

Coll[ocatum].

⁵⁹⁴ Dne 7. dubna 1723 bylo toto právní pořízení vloženo do desk zemských, konkrétně do šestého trhového kvatemu broskvové barvy pro vklady a fundace pod označením E 17. Viz NA, Desky zemské, DZV 470 - kvatem broskvový šestý trhový vkladů a odevzdání (1720-1728).

⁵⁹⁵ Blíže neurčený úředník, působící jako ingrosátor zemských desek větších v rámci úřadu desk zemských při českém zemském soudě.

⁵⁹⁶ Ověřený opis listiny je ještě doplněn ověřovací doložkou se schwarzenberskou pečeti: „*Daß obstehende Abschrift, mit dem, bey dem fürstlichen allhiesigem archivio, befindlichem wahren originali, in allem durchgehends gleichlautend ist; Solches wird vermittelt beygedruckten fürstlichen Canzley Insigl hiemit attestiret Wienn den 19. Maii A[nn]o 1724. Hochfürst[liche] Schwarzenberg[ische] Hoffcanzley allda.*“ SOKA Prachatice, Famí úřad Němčice, inv. č. 1, sign. I-1, kart. 1, fol. 5^v.

Rejstřík jmenný a místní:

Bechyně z Lažan, Ignác Humbert – fol. 5^v
Český Krumlov – fol. 1^r
Dolní Břežany – fol. 1^v
Drahonice – fol. 1^r
Frick Jan – fol. 5^r
Gimborn – fol. 1^r
Gruber, Václav Antonín – fol. 3^v
Hluboká nad Vltavou – fol. 1^r, 2^r, 3^r, 4^v
Hoffmann, D. – fol. 6^v
Horní Cerekev – fol. 1^v
Chýnov – fol. 1^r
Jasbina – fol. 1^v
Karel VI. – fol. 1^r, 1^v, 5^r, 6^r, 7^r
Kleggau – fol. 1^r
z Künburgu, František Ferdinand – fol. 1^r, 1^v, 6^r
Libějovice – fol. 2^r
Malé Chrást'any – fol. 2^r, 3^r
Miličín – fol. 1^v
Mladá Vožice – fol. 1^v
Murau – fol. 1^r
Němčice – fol. 1^v, 2^r, 2^v, 3^v, 4^r, 4^v
Netolice – fol. 1^r, 1^v, 2^r, 2^v, 3^r, 3^v, 4^r, 4^v, 5^r
Orlík – fol. 1^r
Pellet, Jan – fol. 7^r
Pištín – fol. 2^v
Postoloprty – fol. 1^r
Praha – fol. 1^r, 6^r, 7^r
Prokeš – fol. 2^v
Protivín – fol. 1^r
Reifenstein – fol. 1^r
Rottweil – fol. 1^r

Řím – fol. 1^r, 6^r
Sedlec – fol. 2^r, 2^v
von Salza, Wenzl Clemens – fol. 5^v
ze Schwarzenbergu, Adam František – fol. 1^r, 5^v
Sulz – fol. 1^r
Třeboň – fol. 1^r
Tupesy – fol. 2^r, 3^r
Ungarsbach – fol. 1^r
Vídeň – fol. 5^v
Vimperk – fol. 1^r
Vlčice – fol. 1^r
Vhlavy – fol. 2^r, 2^v, 3^r

Příloha č. 2: Přehled známých duchovních správců němčické farnosti⁵⁹⁷

<i>Jméno</i>	<i>Rok nástupu na němčickou faru</i>	<i>Rok odchodu z němčické fary, resp. úmrtí</i>	<i>Funkce (u administrátorů též sídlo)</i>
Mikuláš	neznámý	1360	farář
Svatoslav	1360	neznámý	farář
Blažek	neznámý	1390	farář
Chval z Ujezda	1390	1395	farář
Petr Holec z Vlhav	1395	po roce 1404	farář
Stanislav (z Hosína)	poč. 17. stol.		administrátor ⁵⁹⁸ (Netolice)
Petr (z Plzně)	?		administrátor (Netolice)
German	?		administrátor (Netolice)
Jan Krizius	kol. 1619		administrátor (Netolice, od r. 1619 Němčice)
Řehoř Jakub Lomnický	před rokem 1624	po roce 1627	administrátor (Němčice, Netolice)
Bartoloměj	?		administrátor (Netolice)
Jan Alexander Milius	1631	?	administrátor (Netolice)
Jan Zikmund Vanšur	?		administrátor (Netolice)
Jan Hynek Bílský z Hadýsek (Weis ze Schlangenhan)	1638	po 1644	administrátor (Netolice)
Tomáš Jan Palma	asi 1648	1649	administrátor (Pištín)
Václav Vojtěch Palacký z Kernštejna	1649/1650	1655	administrátor (Netolice)
Tomáš Jan Palma	1655	1659	administrátor (Pištín)

⁵⁹⁷ Přehled vychází z práce Eliška HOMOLKOVÁ, *Pamětní knihy fary Němčice (1759-1939)*, České Budějovice 2011 (= bakalářská práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity), s. 28-50, dále z oddílu této práce, věnovaného dějinám němčické farnosti, ze soupisu desátek němčické fary uloženého v SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 51a Nro. 12. K identifikaci uvedených duchovních napomohl též Theodor ANTL, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903, s. 94. Přesto jsou ale zjištěné údaje dosti torzovité a vyžadují další bádání.

⁵⁹⁸ Od 17. století do obnovení fary roku 1723 je němčický kostel v pramenech zmiňován jako filiální; fara tedy de facto neexistovala.

Pavel Luteola (Čížek)	1659	1661	administrátor (Netolice)
Jan Ignác Holý	1661	1671	administrátor (Pištín)
Matěj František Malý	1671	1681	administrátor (Netolice)
Jiří Václav Dvořák	1681	1697	administrátor (Pištín)
Jan Jindřich Pistorius	1697	1703	administrátor (Netolice)
Václav Antonín Liška	1704	1707	administrátor (Pištín)
Václav Antonín Gruber	1707	1722	administrátor (Netolice)
Josef Schnöltzer	1723	1727	farář
Václav Bauer (Bayer)	1727	1728	farář
Pavel František Fabián	1728	1734	farář
Matěj František Illigner	1734	1739	farář
Jakub Volavka	1739	1748	farář
Jan Kobos	1748	1752	farář
Václav Leveč	1752	1757	farář
Jan Václav Flígl	1757	1772	farář
Jan Polák	1772	1783	farář
Jan Korbiš	1783	1788	farář
František Vaněk	1788	1793	farář
Vojtěch Klimeš	1793	1809	farář
Jan Pubec	1809	1819	farář
Jan Suchomel	1819	1824	farář
Václav Straberger	1824	1834	farář
Ignác Meinhard	1834	1851	farář
Josef Bican	1851	1860	farář
František Toušek	1860	1860	administrátor (Netolice)
Jan Šebele	1860	1865	farář
František Žlábek	1865	1865	administrátor (Hluboká nad Vltavou)
Václav Peške	1865	1876	farář
Jan Lešetický	1876	1883	farář
Tomáš Honsa	1883	1883	administrátor
Eduard Šebesta	1884	1884	administrátor
Matouš Ledvina	1884	1896	farář
Antonín Trčka	1896	1907	farář
Josef Hovorka	1907	1907	administrátor (Netolice)

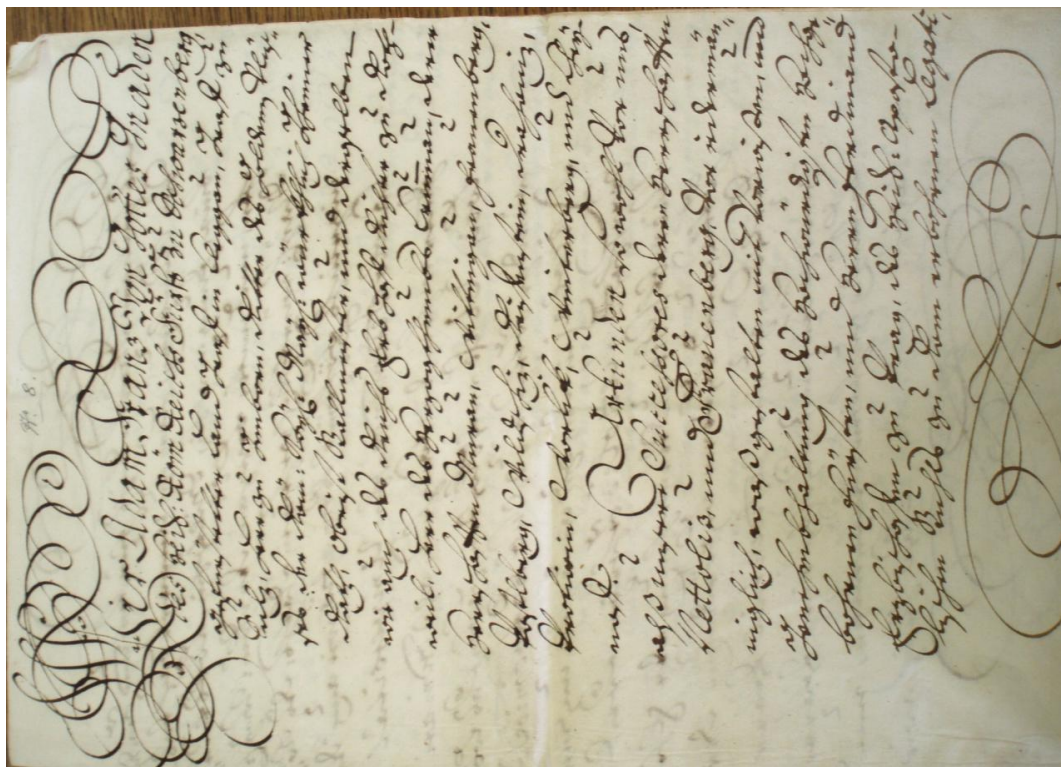
Jan Cábál	1907	1908	farář
Matěj Bolech	1908	1908	administrátor
Matěj Bohatý	1908	1922	farář
Jan Vitoušek	1922	1923	administrátor (Strunkovice nad Blanicí)
Josef Hovorka	1923	1940, de facto 1952	farář
Karel Rada	1941	1969	administrátor (Pištín)
Antonín Brůžek	1969	1983	administrátor (Dubné)
Karel Hes	1983	1986	administrátor (Dubné)
Otto Kamiš	1986	1993	administrátor (Strýčice)
Josef Sláček	1993	2004	administrátor (Netolice)
Pavel Liška	2004	-	administrátor ⁵⁹⁹ (Netolice)

⁵⁹⁹ Od roku 1941 je německá farnost spravována administrátory excurrento. Viz aktuální katalog českobudějovické diecéze na adrese <http://bcb.cz/Katalog/Farnosti/farnost/NEMCICE-U-NETOLIC>.

Příloha č. 3: Obrázky

Obrázek č. 1 a 2:

Zakládací listina němečické fary ze dne 30. ledna 1723, fol. 1^r (dole) a 5^v (nahore).
SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, sign. III K alfa Nro. 14, listina č. 49.

Obrázek č. 3:

Koncept post scripta listu českokrumlovského vrchního hejtmana ze dne 19. března 1723 (část), v němž oznamuje knížeti ze Schwarzenbergu, že si na něj pištínský farář stěžoval u arcibiskupské konzistoře a že se v Netolicích konala slavnostní mše k svátku prince Josefa Adama.

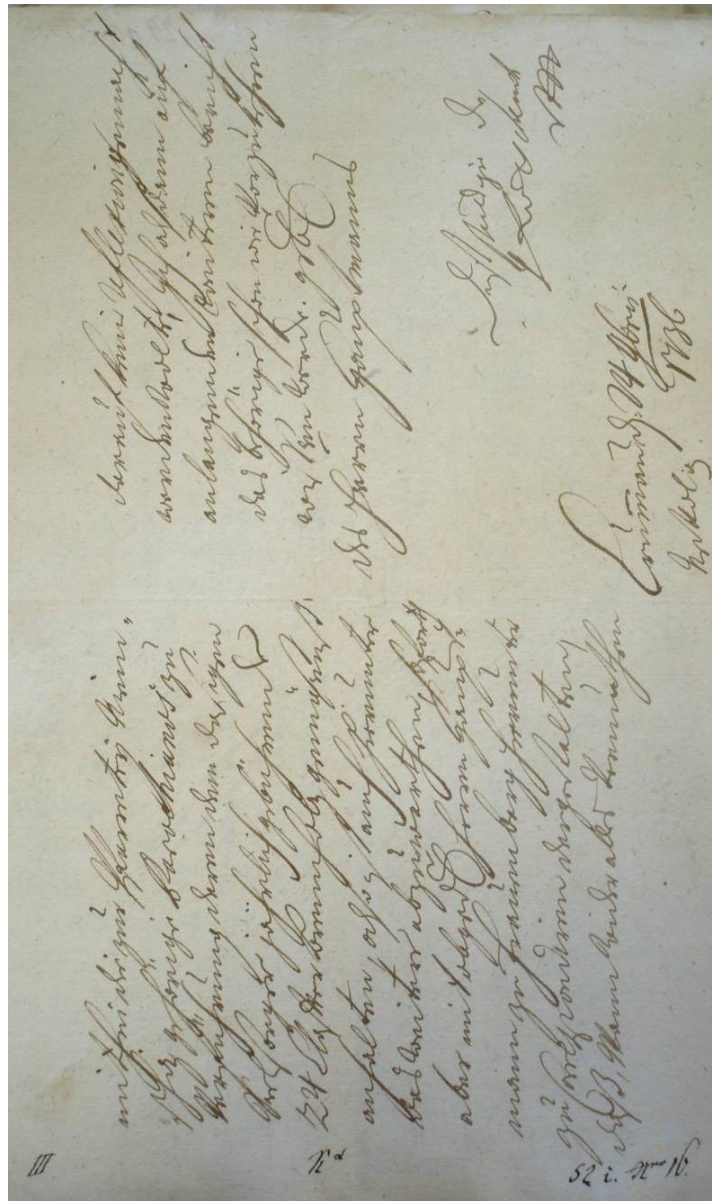
SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 a.

Extrakt
 Dieses Gnädigste schreibt und
 dem Herrn
 Fürstbischöflichen
 Consistorio
 was geschehen man
 für den gnädigsten
 Herr Fürstbischöflichen
 Consistorio zu Prag zu
 wissen ist, dass
 die Erinnerung der
 Gnade nicht
 missen muss wider
 diese Gnade. Folgend
 mit nachstehendem
 ergibt haben sollen.
 Am 19. März 1723
 wurde dem Herrn Fürstbischöflichen
 Consistorio zu Prag
 berichtet, dass der
 Herr Fürstbischöfliche
 Consistorialrath
 zu Prag, dass
 der Herr Fürstbischöfliche
 Consistorialrath
 zu Prag, dass
 der Herr Fürstbischöfliche
 Consistorialrath
 zu Prag, dass

Obrázek č. 4:

List českokrumlovského vrchního hejtmana ze dne 14. listopadu 1736 (část), v němž přislíbil netolickému hejtmanovi, že požádá třeboňského vrchního hejtmana, aby přiměl hlubockého hejtmana, aby nařídil poddaným z Vlhav a Tupes odvoz dříví pro němčického faráře.

SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52i Nro. 16.

Obrázek č. 5:

Koncept listu českokrumlovského vrchního hejtmana netolického hejtmanovi ze dne 31. října 1749 (část), v němž žádá prošetření stížnosti prachatického vikáře na netolického důchodního, že uzmul z pozůstalosti němčického faráře P. Fabiána šest dukátů.

SOA Třeboň, oddělení Č. Krumlov, Vrchní úřad Český Krumlov, spisy, sign. II B 3 P 4 c/2.

The image shows a handwritten document in German script, dated 31. 10. 1749. The text is written in a cursive hand and is organized into two columns. The left column contains the date and the name of the sender, 'Antonius Fabianus'. The right column contains the main body of the text, which is a complaint and a request for investigation. The text is written in a cursive hand and is organized into two columns. The left column contains the date and the name of the sender, 'Antonius Fabianus'. The right column contains the main body of the text, which is a complaint and a request for investigation. The text is written in a cursive hand and is organized into two columns. The left column contains the date and the name of the sender, 'Antonius Fabianus'. The right column contains the main body of the text, which is a complaint and a request for investigation.

Obrázek č. 6 a 7:

Plány na stavbu německé fary od Františka Fortina z roku 1724; půdorys a čelní pohled. Pokoj v patře nebyl z úsporných důvodů realizován a podkroví bylo využito jako sýpka.

SOA Třeboň, Velkostatek Netolice, starší oddělení – spisy, sign. III K alfa 52a.

